

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Türk'ün Okuma İle İmtihanı

“Kitapsızlar”

Erol Yılmaz



Türk'ün Okuma İle İmtihanı “Kitapsızlar”

Erol Yılmaz

phoenix

“Kitapsızlar”:
Türk’ün Okuma ile İmtihanı

Erol Yılmaz



“Kitapsızlar”: Türk’ün Okuma ile İmtihanı

Erol Yılmaz

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni: Gamze Uçak

©Phoenix Yayınevi Tüm Hakları Saklıdır.

Ocak 2013, Ankara

Phoenix Yayınevi -308

ISBN No: 978-605-4657-29-2

Phoenix Yayınevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@phoenixkitap.com

http://www.phoenixkitap.com

Baskı:

Desen Ofset A. Ş.

Sertifika No: 11289

Birlik Mah. 448. Cad. 476. Sk. No: 2

Çankaya/Ankara Tel: 0 (312) 496 43 43

Dağıtım:

Siyasal Dağıtım

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasaikita.com

http://www.siyasaikita.com

“Kitapsızlar”:
Türk’ün Okuma ile İmtihanı

Erol Yılmaz

Doç. Dr. Erol Yılmaz;

1966 yılında Kırıkkale’de doğan yazar, Yozgat–Yerköylüdür.

İlk ve orta öğrenimini Ankara-Mamak’ta tamamlamasının ardından; 1988 yılında Hacettepe Üniversitesi’nde başladığı lisans öğrenimini 1992 yılında **Kütüphanecilik Bölümü** ve **Edebiyat Fakültesi** birincilikleriyle bitirmiştir.

Aynı üniversitede, yüksek lisansını **“Kütüphanecilikte Halkla İlişkiler ve Kitle İletişim Araçları”** isimli tez çalışmasıyla (1996); doktora öğrenimini ise, **“Üniversite Kütüphanelerinde Kullanıcı Merkezli Yapılanma: Hacettepe Üniversitesi Örneği”** başlıklı teziyle tamamlamıştır (2003).

Erol Yılmaz’ın, **halkla ilişkiler, iletişim, kitle iletişim araçları** (medya) ve **Toplam Kalite Yönetimi** konularında, ulusal ve uluslararası toplantılarda sunulmuş bildirilerinin yanı sıra; aynı konularda bilimsel dergilerde yayımlanmış makaleleri ile *Habertürk, Star, Zaman, Yeni Şafak, Edebiyat Ortamı, Dil ve Edebiyat, Üslup, Türk Edebiyatı, Yedi İklim* ve *Hece* gibi çeşitli gazete ve dergilerde eğitim, kültür, spor vb. konularda yayımlanmış yazıları bulunmaktadır.

Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD) Halkla İlişkiler Grubu Kurucu Başkanlığı, TKD Genel Yönetim Kurulu Üyeliği ve **Türk Kütüphaneciliği** dergisi **Yayın Kurulu Üyeliği** görevlerinde bulunmuş olan yazar, halen aynı derginin **Yazı Değerlendirme Kurulu Üyeliği**’ni sürdürmektedir.

Meslektaşlarıyla birlikte altı meslekî kitabı yayına hazırlamış olan yazarın, ayrıca, **“Bilgi Merkezlerinde Toplam Kalite Yönetimi”** (2005) ve **“Önce İnsan, Önce İletişim: Bilgi ve Belge Yöneticileri İçin Halkla İlişkiler”** (2010) adlı iki kitabı bulunmaktadır.

20 Haziran 2012 tarihinde **Doçent** olan yazar, halen Türkiye Büyük Millet Meclisi İdari Teşkilatı’nda Müdür Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

İçindekiler

Önsöz Yerine: “Kitapsızlar” dan Olmayalım!	7
Okuma Alışkanlığı Kazanımında Ailenin Rolü	11
Anne ve Babalar Okumadan Asla!.....	13
Televizyon Kısacasında Çocuk ve Kitap	17
Çocuk ve Kitap Nasıl Buluş(turul)ur?	23
Okusun da Büyüsün Diye, Her Eve Bir Kitaplık	27
Kitap ve Kütüphane Karşısında Medya.....	33
Medya Kitaba ve Kütüphaneye Şaşı mı Bakıyor?	35
İnternet Kitabı Öldürebilir mi?	39
Kitap (Okuma) ve Televizyon (İzleme) Arasında Zor Seçim!.....	43
Elektronik Kitap Basılı Kitabı Dövebilir mi?	47
Bilgin’in ve Bilgi’nin Mâbedleri Olarak Kütüphaneler	51
Okul Kütüphaneleri Öğrenci Velilerinin Umurunda mı?	53
Halk Üniversitesi Olarak Halk Kütüphaneleri	59
Korsanın Panzehiri Olarak Kütüphaneler	63
Kütüphaneler Bilgi Toplumunun Mâbedleridir	69
Bir Başka Açıdan Üniversite: Kaldırım mı, Kütüphane mi?	73
Kütüphaneleri Yakın!.....	79
Yaşasın, “Yaşayan Kütüphaneler” Geliyor!.....	85

Türk Toplumunda Kitap, Kütüphane ve Okuma Algısı.....	91
Kitap Okumak Delikanlıyı Bozar mı?.....	93
Bir Ceza Türü Olarak “Kitap Okuma”	97
Kütüphaneden Rahat Yer mi Var?	101
Kitap Sevgisi	107
Hediye Kitap Kabul Edilmez!	111
Siz de Kütüphanenizi ve Kütüphanecinizi Seviyor musunuz?	115
Şansa Bak, Kütüphanecinin Eviymiş!	119
Türk Toplumu ve Okuma Eylemi/Alışkanlığı	123
Niye Okumuyoruz?.....	125
Okumak Ayrıcalıktır, Herkes Okuyamaz!.....	131
Kim Bu Okuyan Çılgın Türkler!.....	135
Okumak Kim, Siz Kim?	141
Okumaktan Nefret Edilebilir mi?.....	145
Yaz Geldi, Haydi Türkiye Okumaya!	149
Okumaya Zamanımız Var, Hem de Fazlasıyla.....	153
Türk Toplumunda Bilgi ve Kitap Olgusu.....	157
Bilgi (de) İyi Gelir, Biline... ..	159
Ekmek, Su, Kitap ve Kütüphane	163
Esas Olan Bilgi mi, Bilgisayar mı?	167
Kitapseverler ve Kitapsavarlar.....	171
Et Kasaptan, Ekmek Bakkaldan, Kitap da Kitapçıdan	175
Bilgi Toplumu, Kütüphaneler ve Türkiye	179
Kitap da Zenginleştirir Yaşamı, Okumak da; Bilginize.....	185
Kitap Türk’ün Nesi Olur?	191
Son Söz	197

Önsöz Yerine: “Kitapsızlar” dan Olmayalım!

*Kitapsız toplum, fikirsiz toplumdur.
Fikirsiz toplum ise, toplum değil, sadece bir yığındır.
Çilesiz, derinliksiz, yüzeysel bir yığın...*

Olca YAZICI
(Şair ve Yazar, 1953 - 2010)

Yanılmıyorsa 2001 veya 2002 yılıydı. Her yıl mart ayının son pazartesi günü ile başlayan ve hafta boyunca kutlanan Kütüphane Haftası etkinlikleri çerçevesinde, canlı olarak yayınlanan bir televizyon programına tek konuk olarak katılmışım.

Programın adı, “Gide Gide GAP” (TRT 2 Televizyonu); sunucusu ise, usta televizyoncu Mehpere Çelik’ti.

O dönemlerde, Türk Kütüphaneciler Derneği’nin Basın ve Halkla İlişkilerden Sorumlu Genel Yönetim Kurulu üyesiydim. Yani programda hem bir meslek elemanı, hem de meslek örgütünün temsilcisi olarak bulunuyordum.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bu ve benzeri programları, zorlaya zorlaya, deyim yerindeyse, tırmalaya tırmalaya ayarlayabiliyorduk. Öyle ya, kitap, kütüphane, okuma, kütüphaneci kimin umurundaydı. Değil mi ki, toplumun nabızı alışveriş, moda, futbol gibi alanlarda atıyordu; “doğallıkla” medya da oralarda olmalıydı.

Yarım saatlik program içerisinde, pek çok şey konuşuldu; kitaba, kütüphaneye ve okumaya dair. Gelişmiş ülkelerde bu konuların ve ayrıca, alan uzmanı olan kütüphanecilerin durumları üzerine söz söylendi bir süre. Ardında da kaçınılmaz olarak, o can yakıcı soru soruldu; “*ülkemiz bu konularda ne durumda; yani biz neredeyiz bu konularda?*”

Ülkemizde kitabın sözde çok değerli görülse de, özde hep *üvey evlat* muamelesi gördüğünü söyledik, diğer “şeylere” kıyasla. Kütüphanelerin çoğunlukla ders çalışılacak sessiz ortamlar olarak algılandığını; gelişmiş ülkelerde toplumun tam da merkezinde yer almasına karşılık, bizde varoş konumunu bile henüz elde edemediğinden dem vurduk. Kütüphanecilik bilim ve mesleği ile mesleğin profesyonelleri olan kütüphanecilerin birçok açıdan toplumsal (devlet ve kamuoyu) kabulündeki içler acısı duruma ise, birlikte üzüldük, kahrettik.

Nihayet sözün sonuna geldiğimizde, programı kapatma cümlesinin sonuna başlıktaki sloganı ekleyiverdi aniden usta sunucu; “*Kitapsızlardan olmayalım!*”

....

Bu sözü notlarımın arasına kaydederek, “*belki bir gün bir yerlerde kullanırım*” diye düşünmüştüm.

Nitekim eldeki kitap proje olarak olgunlaşmaya başladı-
ğında, Sayın Çelik'in sözünden "*Kitapsızlar*" kavramını
ödünç alarak, kitaba isim olarak vermeyi düşündük.

Ancak gördük ki, özellikle tekil olarak "*kitapsız*" şeklinde
okunduğunda, bu kavram ile argoda "inançsız", yani dini
inancı olmayan kişiler kastedildiği için; kitap adı olarak sadece
bu kavramı tercih etmemiz, birilerini rahatsız edebilir ya da en
azından başka çağrışımlar yapabiliirdi.

O nedenle böylesine çarpıcı bir ismi değil, şimdiki bağ-
lantılı ismi kullanmaya karar verdik.

Adı her ne olursa olsun, yaslandığımız tarihsel ve sosyo-
lojik süreçler ile bugünün gelişmiş toplumlarında tartışılmaz
bir yere ve öneme sahip olan kitap, kütüphane, okuma, bilgi
vb. konulara bir nebze de olsa, siyasal toplumun (devlet) ve
sivil toplumun (halk/ kamuoyu) ilgisini çekebilirse, bu çalışma
kendisini başarılı sayacaktır.

Doç. Dr. Erol YILMAZ
erolxyilmaz@yahoo.com

Aşağı Ayrancı – Ankara
Kasım - 2012

Okuma Alışkanlığı Kazanımında Ailenin Rolü

*Oğlan babadan beller yazı yazmayı,
kız anadan beller mah(al)le gezmeyi.*

Anne ve Babalar Okumadan Asla!

“Kitap, dergi, gazete vb. bilgi ve kültür taşıyıcısı entelektüel ürünleri okuma eylemini, hiçbir baskı ve zorlama altında olmaksızın, bilerek, isteyerek ve elbette düzenli bir şekilde gerçekleştirmek” biçiminde tanımlanabilecek olan “**okuma alışkanlığı**”, millet olarak en büyük eksiklerimizden ve dolayısıyla ülkemizin en büyük sorunlarından biri.

Kuşkusuz bu büyük sorunun çok sayıda ve çeşitli nedenleri var. Özellikle son yıllarda millet olarak, televizyonun esiri olmamız; şimdilerde İnternet rüzgârına kapılmamız; eğitim sistemimizin araştırma ve bilgilenmeyi, dolayısıyla ‘bilgi’yi öne çıkaran bir yapıda olmaması gibi nedenler, okuma alışkanlığı kazanımının önündeki önemli engellerden bazıları.

Öte yandan, okuma alışkanlığını kazandırmaya yönelik çalışmalar da artarak yapılıyor ve bu soylu alışkanlığın oluşumu bağlamında önemli çözüm yolları üzerinde duruluyor. En etkili ve kalıcı çözüm olarak da, eğitim sistemimizde okumayı alışkanlık haline getirecek yapıların oluşturulmasına işaret ediliyor.

Bu bağlamda, dikkat edilmesi gereken *-aynı derecede öneme sahip-* bir diğer olgu ise, bireyin sosyalleşmesinde ilk at-

mosfer olan ailede yapılabileceklerdir. Diğer bir ifadeyle, bireyi topluma hazırlayacak ilk öğretmenlerin, yanı anne ve babaların bu konuda oynayacakları “yaşamsal rol.”

Uzmanlar, çocukluğun ilk dönemlerinden başlayarak anne ve babaların çocuğun gelişiminde ve kişiliğinin oluşumunda birer model rolü oynadıklarını, olumlu ya da olumsuz bir çizgide oynanan rolün çocuğun yarınlarda son derece önemli olduğunu belirtmektedirler.

Aile içi iletişim ile sevgi ve saygı düzeylerinin yüksek olması, model alma olayını kesinleştirirken; bu düzeyler düşük olduğunda ise, hangi konuda olursa olsun anne ve babaların daha az model alındığı görülmektedir.

Yaşamın ilk yıllarında öncelikle anne-baba ve varsa kardeş, annanne, babaanne gibi akrabaların bulunduğu çekirdek grup içerisinde sosyalleşen çocuk, bu grup içerisinde bile özellikle anne ve babasını model alarak büyümekte ve bu modellere odaklanarak davranış kalıplarını oluşturmaktadır.

Bu durum, çocuklar tarafından okuma eyleminin değerinin anlaşılması, benimsenmesi ve alışkanlık durumuna dönüştürülmesi konusunda da geçerlidir. Bu şekilde olduğu içindir ki, **okuma alışkanlığına sahip bireylerin yetiştirilmesinde ve giderek, okuyan toplumun inşasında “ilk mektep” olan aile ve ilk öğretmenler olan anne ve babaların rolleri üzerinde özellikle ve yoğun bir şekilde durmak gerekmektedir.**

Kız çocuklarının anne, erkek çocukların ise, baba tarafından yapılan davranışları taklit ettikleri ve başlangıçta bilinçsizce yaptıkları pek çok davranışı, süreç içinde öğrendikleri ve daha sonra birçoğunu yaşamları boyunca tercih ederek sürdürdükleri düşünüldüğünde, okuma alışkanlığının öğrenilmesinde ve bilinçli bir şekilde sürdürülmesinde de anne ve

babaların model rolünün ne denli önemli olduğu açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Bunun için yapılacak uygulamalar aslında çok açıktır. Anne-babalar bunları çocuklarının görebilecekleri şekilde yaptıkları ve bir kısmına çocuklarını da dâhil ettikleri oranda rollerini başarıyla oynamış olacaklardır.

Yapılabilecekler konusunda, aşağıda görüldüğü gibi, bir yol haritası çizmek mümkündür:

- Eve her gün en az bir günlük gazete almak, bunu çocukların görebilecekleri bir alanda bulundurmak ve okumak. Çocukların ilgisini çekebilecek haber ve yazılar çerçevesinde, onları da okuma eylemine dâhil ederek ilgilerini çekmek.
- Haftalık, onbeş günlük veya aylık bir veya birkaç dergiyi satın almak suretiyle aynı durumu dergiler bağlamında da gerçekleştirmek.
- Evde küçük de olsa bir kitaplık oluşturmak.
- Çocuk için varsa kendi odasında, yoksa evin uygun bir bölümünde küçük bir kitaplık oluşturmak.
- Bu kitaplıkların oluşumu bağlamında, belli aralıklarla kitapçıları birlikte gezerek kitaplar almak.
- Konu uzmanlarından destek alarak, içerik (konu, resimleme vs.) ve kullanılan malzeme açısından çocuğun yaşına uygun kitap ve dergileri tercih etmek.
- Çocukla birlikte kitap fuarlarına gitmek, orada yazarlarla küçük söyleşiler yapmak, çocuğun adına kitaplar imzalatmak ve çocuğun da yazarla iletişim kurmasına zemin hazırlamak.

- Yaşanılan semtin, ilçenin ve ilin halk kütüphanesine ziyaretler yapmak, kütüphaneye üye olmak ve çocuğun da üye olmasını sağlamak.
- Zaman zaman çocukla birlikte kütüphaneye giderek, orada bir süre vakit geçirmek ve hem anne-baba olarak kendiniz, hem de çocuk için kitap ödünç almak.
- Evde çocuğun da katılımını sağlayarak okuma saatleri düzenlemek. Eğer çocuk okumaya başlamışsa, onu da okumaya teşvik etmek ve onu can kulağıyla dinlemek.
- Belli bir yaşa gelene kadar çocuğa yatarken mutlaka kitap okumak.
- Çocuğu, okuduğu kitaplar hakkında konuşmaya ve yazmaya teşvik etmek, onu dikkatli bir şekilde dinlemek ve yazdıklarını sabırla okumak...

Bireylerin demokratik yaşam kültürünü içselleştirdiği, başkalarının yaşam hakkına saygı duyduğu, ülke kalkınması için elini taşın altına sokma bilincine sahip olduğu, mal ve can emniyetinin sağlandığı bir toplumsal yapının temelinde “**sağlıklı bireylerin**” olduğu göz ardı edilmemelidir.

Bu bireylerin, *belli bir eğitim ve kültür düzeyine eriştikten sonra, okuma, araştırma ve öğrenmeyi yaşamboyu sürdürme bilincine sahip kişiler* olduğuna dikkat edilmeli; bu konuda ilk sorumluluğun anne ve babalara ait olduğu unutulmamalı; anne ve babalar da, bu doğrultudaki yaşamsal rollerinin bilincine varmalı ve gereğini yapmalıdırlar.

Okulda okuduklarıyla yetinenler, yalnız mürebbiyeleriyle konuşabilen çocuklara benzerler.

François Marie Arouet VOLTAIRE
(Fransız Yazar, Tarihçi ve Düşünür, 1694 - 1778)

Televizyon Kısacasında Çocuk ve Kitap

İçinde bulunduğumuz yüzyıl farklı alan uzmanları tarafından tanımlanırken, en çok öne çıkan isimlerden biri “bilgi çağı”, diğeri ise, “iletişim çağı”dır.

Geride kalan yüzyılın son dönemlerinden başlayarak, ülkemiz genelinde hâlâ, “bilgi toplumu”ndan, “bilgisayar toplumu”nun anlaşılması garabeti başka bir yazıya bırakılarak; bu yazıda bilim, kültür ve sanat ürünlerini saniyeler içinde denizaşırı iletecek şekilde gelişen ve biçim değiştiren “iletişim” konusu ele alınacaktır.

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerindeki çok büyük gelişmeler, her tür yazılı, görsel ve işitsel bilgi nesnesinin, bugüne kadar olmadığı ölçüde hızlı bir şekilde dünyanın bir ucundan diğeri ucuna iletilmesine imkân vermektedir.

Bu durum, çağı tanımlayabilecek diğeri tüm konu, kavram ya da gelişmeyi saf dışı bırakmakta ve iletişim araç ve yöntemlerini rakipsiz bir liderliğe yükseltmektedir.

Öyle ki, bugün, bilgisayardan İnternet’e, cep telefonundan televizyona kadar çok farklı biçim ve işleve sahip iletişim araç ve ortamlarının, hemen tüm dünya toplumlarının günlük

uygulamalarının merkezine oturduğu açık bir biçimde görülebilmektedir.

Ülkelerarası ve ülke içi bölgesel farklılıklar (varsılıklar ve yoksulluklar vs.) çerçevesinde, bu araçların biri diğerinden daha fazla tercih edilebilmekte ve dolayısıyla diğer(ler)ine göre daha yüksek oranda toplumsal etki düzeyi söz konusu olabilmektedir.

Duruma Türkiye ölçeğinde bakılacak olursa, yukarıda belirtildiği üzere, ekonomik düzeye bağlı varsıllık-yoksulluk aritmetiğinde, özellikle, bilgisayar sahibi olma ve İnternet erişimiyle “dünyaya açılma” varsıllığının halen ülkenin çok önemli bir kesimine ulaşamadığı net bir şekilde görülebilmektedir. Cep telefonu sahipliği de, kısmen, aynı bağlamda değerlendirilebilir.

Buna karşılık, ülkemizde, kitle iletişim aracı olarak televizyonun tartışmasız bir egemenliğinin olduğu açık bir gerçektir.

Diğer bir ifadeyle, televizyon, inkâr edilemez biçimde, Türkiye toplumunun nabzını rakipsiz şekilde ele geçirmiş durumda. Öyle ki, bu egemenliği, ne dünyanın her yerine saniyelerle ve üstelik görüntülü olarak eriştiren İnternet, ne de farklı ekonomik düzeylere hitap ederek bu imkânı veren cep telefonlarının sarsabilmesi mümkün görünüyor.

En azından içinde bulunduğumuz dönem için bu böyle. Ne zaman diğer iletişim araçları lehine bu durumun değişeceği ise, görülebilir şekilde yakın planda değil.

Toplumun en düşük ekonomik varsıllık düzeyine sahip kesimlerinde bile, bir defa alınıp hemen hiç masrafsız çok uzun yıllar kullanılabilir olması ve hemen her sosyolojik kü-

meye yönelik programlar içermesi nedeniyle, bugün bu coğrafyada girmediği ev yok gibi televizyonun.

Hatta bugün bu teklifsiz misafirliğin birçok evde birden fazla cihazla yapıldığı duyulmakta ve görülmektedir. Sadece evlerde mi? Ne yazık ki, hayır... Evlerin yanı sıra her türden, her sektörden, her büyüklükten işyerinde televizyonların uzun zamandır süregelen bir istilası söz konusu.

Yıllar önce bir teknoloji dergisinde yenilikler ve televizyon bağlamında bir röportaj okuduğumu hatırlıyorum. Kendisiyle görüşme yapılan televizyon üreticisi firmanın yetkilisi, *"artık her evde bir televizyon var, bu durum satışlarımızı ve gelişmenizi, genelde de televizyon üreticilerini nasıl etkiler?"* şeklindeki soruya verdiği cevabın bir yerinde, *"bazı evlerde ikinci televizyonlar alınmaya ve kullanılmaya başlandı. Yakın gelecekte bu alışkanlık daha da artacak ve pazarımızın önemlice bir kısmını ikinci hatta üçüncü televizyonları satın alanlar oluşturacak"* ifadesini kullanıyordu.

O cevabı okur okumaz, çok deneyimli bir siyasetçimizin meşhur ifadesiyle, *"hadi ordan, hadi ordan"* dediğimi hatırlıyorum. Oysa bugün gelinen noktayı ve söylenenin aynıyla çıktığını üzülerek görüyorum.

Televizyonun Türk toplumu üzerindeki bu inkâr edilemez egemenliği, televizyon izleme oranları bağlamında, uluslararası arenada yıllardır ilk üç sırayı başka ülke toplumlarına bırakmayışımızla da tescillenmiş durumda.

Hâl böyleyken, okuma alışkanlığı düzeyinin gelişmiş ülkelere kıyasla son derece düşük olduğu ülkemizde, bu eksikliğin temel nedenlerinden birinin, çok uzun sürelerle televiz-

yon izlenmesi olduğu kendiliğinden ortaya çıkarak, adeta kendisini ele veriyor.

Basit bir 24 saat hesaplaması bile, bu kadar yoğun televizyon seyredenlerin doğal olarak kitap okuyamayacaklarını; isteseler ve böyle bir eğilimleri olsa dahi, televizyon izleme kaynaklı zamansızlık nedeniyle kitap, dergi, gazete vs. okuyamayacaklarını açıkça ortaya koyacaktır.

Tabii bu durumdan en çok etkilenen ve zarar görenler ise, pek çok konuda olduğu gibi, burada da korunmasızlıklarının acı bir sonucu olarak, çocuklar olmaktadır.

Bu ülkede çok uzun zamandır, gerek anne, anneanne, babaanne gibi birinci derece akrabaların yanında, gerekse bakıcılar eliyle büyütölen çocuklar, aslında, bir “postmodern anne” olan televizyon tarafından yetiştirilmekte; daha ileriki yaşlarda ise, Prof. Dr. Kemal Sayar’ın müthiş ifadesiyle¹, büyükler yorgun argın eve gelene kadar, -saatlerce- televizyon tarafından emzirilmektedir.

Bu durumu, uygulamada pek çok şekilde görmek ve saha tabanlı çeşitli bilimsel araştırmalarla gözler önüne sermek pekâlâ mümkün. Ancak, şu örnek herhalde vahameti istatistiksel yüzde tablolarıyla ortaya koymayı gereksiz kılacaktır.

Televizyon kanallarından birinde, ilköğretim dört veya beşinci sınıf öğrencilerine yönelik bir bilgi yarışmasına rastlamıştım yakın zamanlarda.

Benim rastladığım ana denk gelen soru, “*Shakespeare (Şekspir) kimdir?*” idi ve seçenekler içerisinde, “*İngiliz şair ve*

¹ Sayar, Kemal. (2009). “*Bir ruhum var, bak!*”, *Her Şeyin Bir Anlamı Var*, İstanbul: Timaş, ss. 103-104.

tiyatro oyunları yazarı”nın yanı sıra, “Brezilyalı futbolcu”, “İspanyol ressam” gibi cevaplar da bulunuyordu.

Sunucunun, cevapları almadan önce sorduğu, “hiç duydunuz mu bu ismi?” şeklindeki sorusuna karşılık verilen “duydum”, “duymadım” cevapları havada uçuşurken, çocuklardan biri, heyecanla, “evet, duydum, Komiser Şekspir vardı” şeklinde bir cevap veriverdi.

Dikkat edilirse, ilköğretim dört ya da beşinci sınıfta öğrenim gören bir çocuk, dünyaca ünlü İngiliz şair ve yazarın ismini eserleri, kendisiyle ya da eserleriyle ilgili küçük ölçekli bir araştırma veya bir edebiyat ortamı aracılığıyla değil, hiç ilgisi olmayan bir sinema filminin televizyonlardan sağanak şeklinde yağın tanıtım parçaları aracılığıyla duymuştu. Daha doğru bir ifadeyle, yanlış bir şekilde bilgilenmişti.

Gerçekten de o dönemde, mezkûr filmin televizyon kanallarında tanıtımı o kadar yoğun yapılmıştı ki, uzun sürelerle televizyon izleyen bir kişinin bundan kendisini kurtarması ve bu ismi duymamış olması tek kelimeyle imkânsızdı. Nitekim örneğimizdeki çocuk da, can yakıcı bir durum olarak, *Shakespeare* ismini bu vesileyle duymuştu.

Burada önemli ve dikkatleri çekmesi gereken boyut, öğrencilerin *Shakespeare* ismini ya hiç duymamış olmaları ya da “Komiser Şekspir” şeklinde bir film kahramanı üzerinden ve televizyon aracılığıyla duymuş olmaları.

Başka bir ifadeyle, herhangi bir kitabı veya hakkında bilgi veren biyografik bir yayın aracılığıyla, yani okurken, araştırırken, yazarken; kısacası gerçek *Shakespeare* hakkında bilgi kullanırken ve yeni bilgi üretirken değil, tamamen sahte bir

hayal kahramanı, bir film kahramanı vesilesiyle, *televizyon tutsaklığı* periyodunda duymuş olmalarıdır.

Buraya kadar dile getirilenler çerçevesinde, önemle ve özetle belirtmek gerekirse; televizyon, temel işlevlerinden olan “bilgilendirme” ve “haber verme” açısından faydalı bir kitle iletişim aracıyken; bu işlevlerini geri planda ve etkisiz bırakacak şekilde “eğlendirme” işlevini öne çıkarmakta ve bu şekilde de toplumu etkisi ve kontrolü altına (*‘esareti’* dememek için) almaktadır.

Bu durumdan en çok etkilenen grup ise, neredeyse tamamen savunmasız durumdaki çocuklar olmaktadır.

Sunulan bazı program içeriklerinin ruhlarına ve beyinlerine verdiği tarifsiz zararın yanı sıra; televizyonun, çocuk ile kitap (ve okuma alışkanlığı) arasına ördüğü kalın duvarın, “geleceğimizin teminatı” dediğimiz çocukların kitap, okuma ve ‘bilgi’nin ışığında geleceğe donanımlı bir şekilde hazırlanmaları önünde ne büyük bir engel olduğu ne zaman görülecek acaba?

Çocuk ve Kitap Nasıl Buluş(turul)ur?

Toplumumuzda okuma alışkanlığının yeterli düzeyde olmadığı hemen herkesin bildiği ve dillendirdiği acı bir gerçek. Özellikle kütüphaneciler, sosyologlar ve eğitimciler tarafından yapılan araştırmalar, iç karartıcı tabloyu tüm netliğiyle gözler önüne seriyor. Gazete ve dergi tirajları ile bir yılda basılan toplam kitap sayısı da, bu tabloyu destekler düzeyde. Birçok yeni kitabın baskı adedi, 1000-2000 gibi üzüntücü verici rakamlarla ifade ediliyor. Otuzbeş kırk farklı gazetenin günlük toplam satış rakamı, tüm promosyon ürünlerine rağmen, beş milyonu geçmiyor. Kısacası, *Türk toplumu okumuyor.*

Gariptir, dini düşünce, etnik duruş, siyasi görüş vb. gibi birçok açıdan farklı kulvarlarda paramparça görüntü veren bireyler, okuma eylemi söz konusu olduğunda adeta tek yumruk haline geliveriyor! Öylesine güçlü bir birliktelik!

Kütüphanecilik, sosyoloji, çocuk gelişimi ve eğitim gibi, bu konuyla ilgili alanlarda bilimsel araştırma yapan uzmanlar, sorunun nereden kaynaklandığı ve nasıl çözülebileceği noktasında yıllardır çalışmalar yapıyor.

"Bir kısım medya" konuya ilgi göstermese veya magazin-sel boyutta yaklaşırsa da; "özgür medya" bu konudaki eksikliğin, ülkenin ve toplumun geleceğine dönük olumsuz etkisini çok iyi bildiğinden, çözüme yönelik yayınlar yapıyor, programlar düzenliyor, henüz az sayıda olmakla birlikte.

Tüm bu grupların dışında bir grup var ki, problemin kökten çözümü noktasında olmazsa olmaz düzeyde öneme sahip.

Öyle ki, grubun elemanları rollerini hakkıyla oynadıklarında ve üzerlerine düşen görevi lâyıkıyla yerine getirdiklerinde, kısa vadede iyileştirici, uzun vadede ise, kalıcı sonuçlar elde etmek kesinlikle mümkün.

Evet, kolayca tahmin edileceği gibi, anne ve babalardan bahsediyorum.

Doğruluğu yılların tecrübesiyle sabit olan, "ağaç yaş iken eğilir" atasözü, yarının okuyan bireyinin oluşumu noktasında, bugünün çocuğu hatta bebeği üzerinde yoğunlaşmaya işaret ediyor. Başka konularda olduğu gibi, okuma alışkanlığı konusunda da, gelişmiş ülkeler bebeklik aşamasında, yani önce ana kucağında başlıyorlar, yarının okuyan ve araştıran bireyini (*bilgi insanı*) yetiştirebilmek için.

Öyleyse, "*ne yapsak ki*" noktasında çırpınmak yerine harekete geçilmeli, hem de hiç zaman kaybetmeden. Peki, neler yapabilirler, okuma alışkanlığının ve güncel yaşamda bilgi kullanmanın önemine inanmış bilinçli anne-babalar.

İşte birkaç basit uygulama:

- Çocuğun yanında gazete, kitap, dergi vb. okumak.
- Bebeklikten başlayarak, kitapçevlerine, kitap fuarlarına ve kütüphanelere götürmek.
- İlkokul aşamasına geldiğinde, semt kütüphanesine üye olmasını sağlamak.
- Bayram ve doğum günü gibi özel günlerde, diğer hediyelerin yanında, mutlaka bir tane de olsa kitap hediye etmek. Ancak, sürekli olarak ve sadece kitap hediye etmenin, istemeyerek de olsa, çocuğun kitaptan soğuyacağını göz önünde bulundurmak.
- Evde, küçük de olsa, temel başvuru kitapları ve serbest zaman okumaları için seçilmiş kitapların (roman, şiir, deneme vs.) yer aldığı bir kitaplık bulundurmak.

- Çocuğa ait bir kitaplık bulundurarak, çocuğun burada kitapla, dergiyle meşguliyetine zemin hazırlamak.
- Çocuk yazarları başta olmak üzere, okuyucu-yazar buluşma ortamlarına götürmek.
- Kitap seçerken renk, punto, metin-resim dengesi, kâğıt ve baskı kalitesi vb. unsurlar açısından çocuğun yaşına uygunluğuna ve albenili olmasına dikkat etmek.
- Çeşitli problemlerin çözümü noktasında ansiklopedi, sözlük vb. başvuru kaynaklarına yönelerek, çocuğun taklit özelliğinden yararlanmak ve ayrıca bunu tavsiye etmek. Bu bağlamda, basit sorularla araştırma ve bilgi kullanma alışkanlığını geliştirmek.

Bunlar, gerçekleştirilmesi son derece basit, üstelik başarılı sonuçları tahminlerin çok üzerinde olan uygulamalardan sadece birkaçı.

Duyarlı anne-babaların, *“bu konuda ne yapabiliriz?”* sorularına ipucu düzeyinde cevap oluşturabilecek bu öneriler, ayrıca, *“eğitim şart azizim”* şeklindeki *“masum”* tıkaçın da bir adım ötesine geçilmesine vesile olacaktır.

Okusun da Büyüsün Diye, Her Eve Bir Kitaplık

En kısa ve genel ifadesiyle; *“kitap, dergi, gazete gibi bilgi kaynaklarını bilerek, isteyerek, tercihli ve düzenli olarak okumak”* şeklinde tanımlanabilecek olan *‘okuma alışkanlığı’*, ülkemiz insanının en az sahip olduğu alışkanlıklardan birisi.

Yapılan araştırmaların sonuçlarına göre, öylesine düşük oranlarda ki okuma alışkanlığımız, araştırmalardaki ülkelerle rakamsal karşılaştırmaları bir kez daha ifade etmenin hiçbir yararı yok doğrusu.

Toplumumuzda bireyin günlük yaşamında kitabın, derginin ve genelde ‘bilgi’nin, çok fazla yeri bulunmuyor. Gazetelerde de yer alan bir araştırma sonucuna göre, kitap, Türk insanının ihtiyaç sıralamasında ancak 235. sırada yer bulabiliyor kendisine.

Batılı ülkelerde, *“halk üniversitesi”* olarak taçlandırılan *halk kütüphaneleri* başta olmak üzere, kütüphane ve bilgi merkezlerinin ise, neredeyse adı yok insanımızın yanında.

Oysa Kütüphanecilik biliminin kuramcılarından Jesse H. Shera, bireyin geleneksel ihtiyaçları olan hava, su, yiyecek ve barınmanın yanına, beşinci sırada ‘bilgi’nin eklendiğini yaklaşık kırk yıl önce dile getirmişti.¹

¹ Shera, Jesse H. (1972). **The Foundations of Education for Librarianship.** New York: Becker and Hayes, Inc.

Bu gerçeğe karşın, ülkemizde bugün bile ‘bilgi’nin, kitabın ve kütüphanenin yeri yok ve bunun temelinde de, başka bazı etkenlerin yanı sıra, okuma alışkanlığının yeterli düzeyde bulunmaması önemli bir yer tutmakta.

Bu alışkanlığın kazandırılması ve bu bağlamdaki sorunlar konusunda çok sayıda çalışma yapıldı, yapılmaya da devam ediliyor. Ancak bunların bir kısmı, sorunun temeline inemeyen ve geçici çözüm arayışından öteye gitmeyen yüzeysel proje ve araştırmalardır, üzülererek ifade edelim ki.

Kuşkusuz problem çok büyük ve bu bağlamda çözümü de basit ve kısa sürede halledilebilir türden değil.

Çözüm noktasında devletin ve dolayısıyla ilgili bakanlıklar bünyesinde yer alan birimlerin yanı sıra, çeşitli kurumlar ile kişilerin de çok önemli ve yeri doldurulamaz rolleri bulunmaktadır.

Problemin çok yönlü olması ve genciyle-yaşlısıyla, öğrencisiyle-öğretmeniyle, doktoruyla-mühendisiyle, kısacası, bütün bir toplumu ve ülkeyi etkiliyor olduğundandır ki, çözüme ilişkin arayışların da temel düzeyden başlatılması gerekmektedir. Bir başka ifadeyle, probleme yönelik her türlü çözüm arayışının hareketleneceği nokta, insan yaşamının ilk evrelerini oluşturan bebeklik ve ilk çocukluk dönemi olmalıdır.

Bilindiği üzere, okul öncesi dönem başta olmak üzere, bu dönem çocuklarının temel özelliklerinden birisi, kendilerine rol modeli olarak anne ve babayı seçiyor olmalarıdır. Bu dönem çocukları, öğrenme sürecine başladıkları bu ilk zaman diliminde herhangi bir davranış kalıbını görerek ve neredeyse eşzamanlı şekilde taklit ederek öğrenmektedir.

Çeşitli davranış biçimlerini anne ve baba rolleri üzerinden öğrenen bu dönemin çocuğu, okuma alışkanlığının kazanılmasında da, her karesini büyük bir dikkatle izlediği güncel yaşamda; kitapla, dergiyle ve gazeteyle ilgilenen anne ve babasını kısa süre içinde taklit etmekten geri durmayacaktır.

Anadolu'da yıllardır söylenegelen, “oğlan babadan beller yazı yazmayı, kız anadan beller mahle (mahalle) gezmeyi” sözü, çocuğun taklit özelliğini veciz bir şekilde açıklamaktadır.

Anne ve babaların çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasındaki rollerinin önemini önceki yazılarımızdan birinde² irdediğimiz için tekrar ele almayacağız. Ancak burada çocukların öncelikle görerek, sonrasında taklit ederek ve deneyimleyerek öğrendiklerinin altını önemle çizmemiz gerekmektedir. Bunun için yapılabilecek, dahası yapılması zorunlu olan çeşitli uygulamalar bulunmaktadır.

Çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasında, evde kitap, gazete vb. okuyan anne ve baba gibi figürlerin olması; çocukların ebeveynleri tarafından kitap fuarlarına götürülmeleri; sık sık kitapçı ziyaretleri ve buralarda belirli bir süreyi birlikte geçirerek çocuk kitaplarını, dergilerini incelemek ve üzerinde sohbet etmek; ayrıca mutlaka en yakındaki halk kütüphanesinin -özelikle çocuk bölümünün- belli aralıklarla ziyaret edilmesi yapılabileceklerden sadece birkaçı.

Alışkanlığın kazandırılması yolunda bu yazı çerçevesinde özellikle vurgulamak ve öne çıkarmak istediğimiz uygulama ise, evlerde diğer mobilyaların yanı sıra birkaç raflık da olsa albenili bir “**kitaplık**” bulundurmaktır.³

² Yılmaz, Erol. (2006). “Anne ve babalar okumadan asla”, **Çoluk Çocuk**, Mart (sayı: 58): 24-25.

³ “**Kitaplık**” kavramına bilinçli olarak vurgu yaptık. Çünkü özellikle toplumsal etkisi çok büyük olan televizyonlarda (ve kimi ortamlarda) bu kavram yerine, **büyük bir yanlış olarak**, “**kütüphane**” kavramı kullanılmaktadır ki, bu asla doğru değildir. Kısaca ifade etmek gerekirse, **kütüphane**; “personel”, “kullanıcı”, “koleksiyon”, “bina” ve “bütçe” şeklinde sıralanabilecek olan beş unsurdan meydana gelen bir sistemdir. Bunlardan herhangi biri eksik olduğunda dahi, bu sistem ya da yapının kütüphane olarak tanınması doğru değildir. Kütüphanecilik biliminin en temel bilgilerinden biri olan bu tanım, dünyanın tüm gelişmiş ülkelerinde geçerlidir.

Bugün ülkemizdeki ortalama bir ailenin evinde çeşit çeşit elektronik araç-gereçten, farklı amaçlı mobilyalara kadar pek çok eşya yer almaktadır. Kuşkusuz almalıdır da. Günümüzün modern yaşamında elbise dolaplarından yemek odalarına, oturma gruplarından mutfak mobilyalarına kadar her şey bir gereksinime karşılık olarak alınmakta ve özel yaşam alanlarımız olan evlerimizi daha yaşanılır kılmaktadır.

Bunların yanı sıra, çamaşır makinesi de çok gerekli, bulaşık makinesi de. Ayrıca, pek çok aile için *-ne yazık ki-* olmazsa olmaz “değer”deki televizyon var ki, evlerin başköşelerinde demirbaş edasıyla oturmakta ve saltanat sürmektedir. Üstelik artık yalnızlık da çekmiyor. Çünkü günümüzde birçok evde birden fazla televizyon bulunuyor maalesef. Oturma odaları, mutfaklar, çocuk odaları, yatak odaları ve balkonlar televizyonun işgal ettiği egemenlik alanları.

Öte yandan, tüm bunlara evlerimizde yer verilirken, bugün çoğu evde serbest zaman okumaları ve küçük ölçekli araştırmalar için ışık tutacak belli başlı referans (danışma) kaynaklarının yer aldığı bir kitaplık bulunmuyor ne yazık ki.

Oysa evlerimizde öteden beri zorunlu olarak bulunan kimi eşya ve makinenin yanına, modern zamanların ürünü bazı cihazları ve eşyaları derhal koymaktan geri durmadık. Örneğin, bilgisayarlar hayatımıza girdiğinde, evlerimizde yer vermekte bir an bile tereddüt etmedik. Hatta yalnız da gelmedi *-gereğine inandığımız-* bu araçlar. Kendilerine özel mobilyalarını da adeta dayattılar bizlere. Modelleri değiştikçe, mobilyaları da değişmeye devam etti.

Sadece bilgisayarlar mı? Tabii ki hayır!

Şimdilerde gittikçe artan oranda bazı egzersiz aletlerine de yer verilmeye başlandı evlerde. Hem de renk renk, çeşit çeşit. İrili ufaklı.

Bilindiği gibi, modern zamanlarda daha çok iş/ görev çeşitli makineler yardımıyla yapılıyor. İş üretiminde daha çok

makineler rol oynadığı içindir ki, emek-yoğun günler yerine makine odaklı günler yaşanmaya başlandı. Zamanımızın çoğu bilgisayar ve/ veya televizyon karşısında geçtiğinden daha az hareket ediyoruz. Buna bağlı olarak, obezite ya da en azından kilo problemi, modern insanın önemli sorunlarından biri haline geldi. Hem estetik hem de sağlık açısından bu sorunla baş edebilmek için de *-spor merkezlerine gitmek ve dışarıda spor alanı bulmak her zaman mümkün olmadığından-* evlerimize çeşitli aletler almaya başladık.

Bu tür aletlerin reklâmlarında da yer aldığı gibi, bunların bir kısmı (örneğin koşu bantları ve bisikletler) fazla yer kaplayan aletler. Bu nedenledir ki, önce küçüklerle başlandı ama yeterince amaca hizmet etmediği düşüncesiyle, bunlar devre dışı bırakılarak, koca koca koşu bantları da alındı evlerimize, bazen yanında bisikletler de.

Bunların da ihtiyaç olduğu noktasında hiçbir itirazımız yok. Olamaz da. Ancak eğer modernlikten, çağdaşıktan söz ediliyorsa, tüm bunların gereksinim olarak algılandığı bir evde, aile üyelerinin tamamına yönelik serbest zaman okumaları ile belli başlı danışma kaynaklarını içeren birkaç raflık bir kitaplığın yer alması da gerekli, hatta zorunludur.

Böyle bir kitaplığın bulunduğu evde; anne, baba, abla, ağabey gibi büyüklerin kitapla, dergiyle, gazeteyle meşguliyetlerinin yanı sıra, kitaplığın önünde geçirilecek zamanları daha yürümeye başlamadan izlemeye alacak olan çocuk, deyim yerindeyse kare kare bu olayların fotoğrafını çekerek büyüyecek; yaş evreleri çerçevesinde de, öncelikle taklit ederek okuma alışkanlığını kazanma yolunda aşama kaydedecektir.

Ancak burada önemle belirtilmelidir ki, çocuğun bu dönemlerinde mutlaka, büyüklerin kullandığı kitaplıkların dışında; yaşı, cinsiyeti ve fiziki durumuyla bağlantılı olarak "ona özel" kitaplıklar da bulundurulmalıdır evlerde.

Boyu itibariyle kitaplarını kendi başına alabileceği ve yerleştirebileceği, farklı renk vb. ergonomik özelliklerine dikkat edilerek seçilmelidir bu kitaplıklar.

Çocuk bu sayede, öncelikle yaş grubuna uygun bol resimli, az kelimeli kitaplarla; zamanla okumayı öğrendiği dönemlerde ise, resmin giderek azaldığı, metnin yine yaş özelliklerine uygun şekilde arttığı kitaplarla ilgilenir duruma gelecektir.

İlk dönemlerde taklitle başlayan bu meşguliyet, çocuğun dönemsel özelliklerine uygun kitap ve dergilerle desteklendiğinde, zaman içerisinde bilerek ve isteyerek yapılan bir faaliyet durumuna kolayca dönüşebilecek; ilerleyen zamanlarda ise, alışkanlık düzeyine yükselerek, çocuğun güncel yaşamında vazgeçilmez bir yer alacaktır.

Kuşkusuz, sadece evlerde bulundurulacak kitaplıklarla okuma alışkanlığı kazandırılır ve sürdürülür gibi bir iddianın sahibi değiliz ancak, bu kıymetli alışkanlığın kazanımındaki olmazsa olmaz öneme sahip faktörlerden birinin “**ev kitaplıkları**” olduğu da tartışma kabul etmez bir gerçekliktir.

Bu nedenledir ki, geleceğimiz olarak gördüğümüz çocuklarımızın yarınlarda bilgili, okuyan, araştıran, sorgulayan, itirazlarını ve kabullerini ‘bilgi’ temelinde yapabilen bireyler olarak yetişmeleri için, okuma alışkanlığı kazanmalarına çalışmalı; bu doğrultuda, diğer faktör ve uygulamaların yanı sıra evlerimizde küçük de olsa kitaplıklara yer vermeliyiz.

Sorumluluk sahibi, çocuklarını seven anne ve babalar için bunu yapmak hiç de zor olmasa gerek.

Sizce de öyle değil mi?

Kitap ve Kütüphane Karşısında Medya

Medya Kitaba ve Kütüphaneye Şaşı mı Bakıyor?

Başlığa adını veren konu, yanılmıyorsam beş-altı yıl önceki Kütüphane Haftası etkinliklerinde kutlama komitesinin bir üyesi olarak, önerimle programa alınmış son derece önemli bulduğum bir konuydu.

Önemli(ydi), çünkü kütüphanelerde ne kadar başarılı işler yapılırsa yapılsın; hangi sorunları yaşarlarsa yaşasınlar; okuma alışkanlığı toplumların, dolayısıyla ülkelerin gelişmesi ve kalkınmasında ne denli önemli olursa olsun; eğer medya bu konuları önemseyip de toplum ve devlet gündemine taşımazsa, kütüphanecilerin gayretleri amaca hizmet etmede yetersiz kalıyor(du).

Türk medyası ne yazık ki, siyaset, ekonomi (battık, mahvolduk formunda), spor -önemle futbol- ve magazin dışında neredeyse tüm konulara “yok” hükmünde muamele ediyor.

Kitap ve kütüphane konularında ise, bildik ilkeyle söylenecek olursa, adam köpeği ısırılmazsa pek fazla (hatta hiç) iltifat etmiyor.

Kitle iletişim araçları ve kütüphaneler konusundaki yüksek lisans tezimle ilgili olarak bir televizyonun Ankara temsilcisiyle yaptığım röportajda, **“medya neden kütüphanelere ilgi göstermiyor?”** şeklindeki soruma karşılık; aynen şu cümleleri

ifade etmişti, söz konusu temsilci; *“siyaset, ekonomi vb. konular dururken medyanın kütüphane konusu için kamera, kameraman ve muhabir ayırmasını beklemeyin. Belki Milli Kütüphane’de yangın çıkarsa o zaman bizim için haber değeri taşır.”*

Yapılan bu görüşmeden yaklaşık on yıl sonra, tam da bu cevaba uygun bir durum olarak, kütüphanelerimizden birinde yangın çıkmıştı. Fakat bu gerçek bir yangın değil, bir aşk yangınıydı.

Bir kütüphane memuru, aynı kütüphanede birlikte çalıştığı bayandan aşkına karşılık alamayınca, tepki gösterirken dozu kaçırmış ve kütüphanenin giriş kapısını kilitleyerek okuyucular da dâhil herkesi rehin almıştı.

Bu durumu, “adamın köpeği ısırması” şeklinde değerlendirmiş olmalı ki, temsilcisiyle röportaj yaptığım televizyon kanalı konuya büyük bir ilgi göstermiş ve olayı akşam ana haberinde kamuoyuna iletmışti.

Kısacası durum bu...

Kütüphaneye bu açıdan bakan medyanın, kitaba bakışı da doğrusu bundan çok farklı değil.

Genellikle bir korsan kitap operasyonu olursa kitaba ilgi gösterir, ama çok ünlü bile olsa bir yazarın, bir şairin imza gününe, hatta Ulusal Yayın Kongresi’ne bile burun kıvrır Türk medyası. *“Nasıl olsa ajanslardan birkaçı gider, servise koyarlar, biz de istersek alırız”* diye bakılır konuya herhalde.

Televizyonların da, gazetelerin de o kadar yoğundur ki programları ve kadroları, başlarını bile kaldıramazlar. Ah bir fırsat bulabilseler; bitmek tükenmek bilmez siyasi olaylardan, ekonomik durumlardan, altının yükselişinden, borsanın çakılmasından, kız kaçırılmalardan, manken peşinde gezmekten

vs. vs.; kitaba, kütüphaneye, okumaya, yazmaya da eğilecek, ekranlarında ve sayfalarında bu konulara da yer vereceklerdir, ama işte ülkenin şartları da ortadadır yani!

Hem zaten bu konularla ilgili bir (1) sayfaları ve bir (1) programları vardır ya, daha ne yapmalıdırlar ki! Toplumun nabzı nerelerde atıyorsa, o konularla ilgilenmelidirler. Zaten medya nedir ve başka bir işlevi var mıdır ki?

Ne demişti yukarıda andığımız televizyon yetkilisi; *“Milli Kütüphane’de yangın çıkarsa televizyonlar kameraman ve muhabir gönderebilir.”* Buna da şükretmek lazım! Öyle ya, maazallah, ülkenin ve milletin hafızası olan bir kütüphanenin yanmasıyla da ilgilenmeseler ne yapacaktık ki!

Hem korsan kitap avları, gazetelerin en azından birkaçının sayfa eteklerinde de olsa yer bulmuyor mu? Daha ne yapılabilir, nasıl ilgilenilebilir ki; kitapla, okumayla, kütüphaneye.

Evet, medyanın bu konudaki bakışı genel itibariyle böyle.

Bu bakış, şaşış bakış mı yoksa normal ve sağlıklı bir bakış mı? Karar kamuoyunun...

Kamuoyunun kararına saygı duymak lâzım değil mi?

İnternet Kitabı Öldürebilir mi?

Bir rivayete göre, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde Türk insanından söz ederken, *"trafikte kırmızı ışıktaki geçenler"* ifadesi kullanılıyormuş.

Diyenlerin yalancısıyım ama hakikati teslim etmek adına söyleyecek olursak, bu tanımlamanın doğru olmadığını söylemek pek de mümkün görünmüyor. Hangi ilin hangi semtine giderseniz gidin, hem sürücüler hem de yayalar için bu tanımlamayı yaptıracak onlarca, yüzlerce örnekle karşılaşmak mümkün.

Bunun gibi, eğitim-kültür bağlamında ise, yaşadığımız vatan coğrafyasını, *"okumazlar ülkesi/ okumazların ülkesi"* şeklinde nitelendirmek mümkün. Yani o denli kitaptan, dergiden, gazeteden ve tabii bunları okumaktan uzağız.

Şimdi böyle bir toplumda, "İnternet kitabı öldürür mü?" diye sormak çok anlamlı görülmebilirse de, bugün bu sorunun yoğun bir şekilde sorulmaya başlandığını görüyoruz. Çünkü İnternet teknolojisinin sunduğu albenili ürünler o kadar çok ve çeşitli ki, sadece kitapla ilgili olarak değil, hemen her uğraşı ve hobi alanıyla ilgili olarak, İnternet acımasız bir alternatif olarak görülebilir.

İnsanlar bugün İnternet aracılığıyla o kadar çok şeyi yapabiliyor ve öylesine çeşitli ürünle tanışıyor ki, bu *"dünyada"* sergilenen çekici imkânlar (oyun, yarış, macera, chat odaları

vs.) kitabı ve kitap okumayı akla getirtmiyor, akla gelecek olduğunda da zaten okumaya zaman bırakmamış oluyor.

Bu manzaranın ülkeden ülkeye, toplumdan topluma değişebileceğini tahmin etmek güç değil. Okuma alışkanlığına sahip bireylerin yoğun olarak yaşadığı ülkelerde İnternetin okumaya ayrılacak süreden “çalabilmesi” çok mümkün görünmezken; bizim gibi, okumakla pek fazla ilgisi olmayan toplumlarda, bu oranın son derece yüksek olduğunu pek çok örnekle gözlemlemek sıradan bir iş neredeyse.

Edebiyat üzerine düşünen ve hassaten şiir dalında verimler sunan şair Hayriye Ünal, İnternet konusunda, “*genç insanlar için yuvanın, gecikmiş bireyler için sokağın yerini aldı*” diyor, Yeni Şafak Kitap’a verdiği mülakatta (05.10.2011, sayı: 58).

Ülkemiz bağlamında söylenecek olursa, İnternet, ne yazık ki, sunduğu çok sayıdaki albenili ürünler sayesinde, -*zaten çok düşük oranda var olan*- okumanın yerini almış görünüyor.

İnsanımızda okuma alışkanlığını oluşturarak ve zamanla okuma oranını artırarak, eğitim ve kültür düzeyi yüksek bireylerden oluşan bir toplum meydana getirme çalışmaları aralıksız devam ederken, İnternetin Türk toplumu üzerinde bu denli güçlü bir egemenlik kurması, okumayı sevdirmeye ve okuma alışkanlığı kazandırma konusunda yapılan tüm çalışmaları, bir kelimeyle, “baltalamaktadır”.

Sözlü kültürden gelen ve yazılı kültüre geçmeden görsel kültüre (televizyon) yakalanan Türk toplumunun, televizyonun olumsuz yönleriyle kıyasıya eleştirilmeye başlandığı bir dönemde sanal kültüre (İnternet) “yakalanması” kuşkusuz bir talihsizlik. Ancak tek tek bireylerin ve genelde toplumun, okumanın değer ve erdemini içselleştirme ve okuma alışkanlığına sahip olma konusunda ne denli ikircikli davrandığı ortadayken; İnterneti içselleştirmesi bir yana, çölde günlerce susuz

kalmış gibi, sorgusuz sualsiz ve lıkır lıkır içmesi anlaşılır ve açıklanır gibi değil.

Okuyan, araştıran, okuma alışkanlığına ve bilgi kullanma alışkanlığına sahiplik düzeyi yüksek olan bir toplumda bu durum söz konusu olsa, *“canım, bu araç araştırmalarımızı daha hızlı yapmamıza katkı sağlıyor ve ayrıca, ara sıra da buradan şiir/ öykü/ roman vb. türleri okuyoruz”* şeklindeki görüşler kabul edilebilir. Oysa birçok araştırma ve gösterge, İnternetin **Türk toplumu** çerçevesinde -tam olarak- böyle bir karşılığının olmadığını açıkça ortaya koyuyor.

İskambil oyunlarından tavlaya, ‘chat’leşmekten bip’li alanlarda sörf yapmaya, İnternetin hangi imkânlarının daha çok kullanıldığı aslında herkes tarafından çok iyi biliniyor.

Bilinen, en azından öngörülebilir bir durum daha var ki; İnternet, okuma alışkanlığına sahip olan toplumlarda değilse bile, Türk toplumunda kitabın, yani kitap okumanın sağlığına önemli oranda zarar verecek gibi görünüyor.

Kuşkusuz bu zararın derecesini ve öldürmeye kadar gidip gitmeyeceğini zaman gösterecek. Bu konuda yanılmayı ne kadar çok isterim bir bilerseniz...

Kitap (Okuma) ve Televizyon (izleme) Arasında Zor Seçim!

“Okuma/ yazma ile hayat arasında bir seçim yapmak şart” diyordu usta bir öykücümüz, **“Kitap ve hayat arasında seçim şart”** başlıklı yazısında.*

Okuma ve yazmanın bireyin yaşamındaki yerine dair çok önemli bir tespit. Herkesin yazamayacağı, bunun yetenek ve üstüne, uzun bir yetişme dönemi ve dahi sabırlı çalışmalar gerektirdiği bilindiğine göre, bu saptama özellikle okuma eylemi için son derece anlamlı ve değerli. Hele de söz konusu olan ülkemiz ise.

Okuma alışkanlığının dip yaptığı, hiç tavan yapmadığı; tavan yapmak bir yana vasatı bile bulamadığı ülkemizde, hayatın diğer alanlarında yaşanılıp da kitaba, kütüphaneye uğranılmadığı düşünülürse, bu tespitin değeri biraz daha anlaşılır.

Spor yapıyoruz, tatil yapıyoruz, bilgisayar kullanıyoruz, İnternet’ten çıkmıyoruz, cep telefonumuz kulağımıza/ elimize yapışmış durumda bolca konuşuyoruz, tapınırcasına AVM

* Necip Tosun, **Kitap Zamanı** (Zaman Gazetesi Kitap Eki), 03.08.2009, Yıl: 4, Sayı: 43.

(alışveriş merkezi) geziyoruz, alışveriş yapıyoruz... Ama iş kitap okumaya, kütüphane kullanmaya gelince yan çiziyoruz.

Hele bir televizyon tutkumuz var ki, anlatılabilir ve mâkul gerekçelerle açıklanabilir değil doğrusu. Hani derler ya, “düşman başına”, işte öyle bir durum.

İzlemiyor adeta ibadet edercesine, rükünlerini yerine getirmek için çırpıyoruz. Bir film, dizi ya da maç seyredilecekse, saatler öncesinden içecekler, yiyecekler vs. ayarlanıyor; evde yoksa bir koşu gidilip alınıyor; nerede, kimin evinde, kimlerle izlenileceği kararlaştırılıyor; hatta o gün o saatte izlemeye engel olur düşüncesiyle, misafir kabul edilmeyebiliyor; yapılacak diğer işler, izlenecek programa kurban edilip ertelenebiliyor...

Öyle bir tutulma ki, esaret gibi. Öyle bir zaman dilimi ki, söylendiğine ve yazıldığına göre, o çok meşhur vadili dizi ile derbi maçlarının olduğu zaman dilimlerinde İstanbul trafiği bile rahatlıyormuş. Hatta öyle ki, kimi insanlar İstanbul’da bir yerden bir yere gidecekleri zaman bu ve benzer saatleri tercih ediyormuş. Ankara da bundan farklı değil doğrusu.

Kısacası, öyle böyle değil televizyon tutkumuz. Zaten yapılan uluslararası istatistikler, televizyon izleme konusunda ilk üçü uzun yıllardır başka ülkelere bırakmadığımızı söylüyor.

İşte tam da bunun için, bu noktada, televizyon izleme ile kitap okuma arasında seçim yapılması gerekiyor, bu ülke insanları tarafından. En azından, günlük yaşam pratiğinde sahip olunan zaman içerisinde, hangisine ne oranda yer verileceği konusunda tercihleri gözden geçirmenin şart olduğu ortada.

Malum, gün 24 saat. İstenilse de 25 saat yapılamıyor. Kitap, dergi vb. okuma ve dolayısıyla okuma alışkanlığı konu-

sunda en çok öne çıkan mazeretlerden biri 'zamansızlık' olduğuna göre, bu noktada bir kez daha düşünmek ve mevcut durumla yüzleşmek kaçınılmaz bir hal alıyor.

Basit bir hesapla, öğrenci ya da çalışan bir kişinin günün üçte birini okul veya işte geçirdiği ortada. Kimi özel durumlarda (kurslar, çalışılan sektör vb.) ve İstanbul başta olmak üzere, bazı şehirlerde trafik vs. nedenlerle bu sürenin üçte ikiyeye yaklaştığı da bilinen gerçeklerden.

Günün geri kalan kısmı; okul ödevlerine, sınav çalışmalarına, kurs ödevlerine, kimi zaman yetiştirilecek kurumsal raporlara, misafirliğe gitmeye ve misafir ağırlamaya, aile içi ilişkilere, yemek yemeye ve doğal olarak istirahat etmeye yani uykuya paylaştırıldığında, zaman açısından durumun ne kadar vahim olduğu ortada.

Ancak çok açık bir biçimde ortada olan bir başka durum daha var ki, o da, her hal ve şartta televizyon izlemeye zaman ayrılabiliyor olması. Hem de hiç sektirmeden. Asla ve asla taviz vermeden...

Dövünerek, dert yanarak ve hatta sızlanarak, zaman yetmediği için akrabaları ziyaret edememekten, tiyatroya gide-memekten, çocuklarla ilgilenememekten ve diğer pek çok değerli eylemin yanı sıra *pek tabii* kitap okuyamamaktan söz edenlerin, günlük uygulamaları arasına "olmazsa olmaz" kaydıyla televizyon izlemeyi koydukları görülüyor, hem de tartışmaya mahal bırakmayacak netlikte.

Dolayısıyla, kitap vb. bilgi ve kültür taşıyıcı ürünleri düzenli olarak okuma, yani okuma alışkanlığı konusunda zamansızlık gerekçesinin mazeretten öte bir anlam taşımadığı gün ışığı gibi ortaya çıkıyor. Balçıkla sıvanamayacak kadar da net.

Bu durumda, tekrar başa dönerek ve öykümüzün sözünden hareketle, son noktayı koyabiliriz.

Kitap okuma ve okuma alışkanlığı ile televizyon izleme tutkusu (aslında hastalığı) arasında bir tercih yapmak gerekiyor. Bazıları için çok zor görünse de, bu tercihi yapmak kaçınılmaz bir durum.

Ya da bu tercihle hiç karşılaşmamak için, en başta reddedip, *“okumak için zamanım yok”* mazeretinin arkasına saklanmaktan vazgeçilebilir.

Hay Allah, yine de bir tercih yapmak gerekiyor değil mi?

.

Elektronik Kitap Basılı Kitabı Dövebilir mi?

Teknolojinin öncülüğünde, baş döndürücü hızla ilerleyen bir değişimi yaşıyor dünya. Açlıkla mücadele eden “öteki” dünya *-maalesef-* dışarıda bırakılırsa, hemen hiçbir ülke ve toplum, istese bile, özellikle iletişim odaklı gelişmeye karşı duramıyor.

En kapalı toplumlar dahi gizli kaldığını düşündükleri “iç” olayların sosyal medyada faş edildiğini gördüğünde küçük dilini yutacak gibi oluyor. Mahremin tükendiği günleri yaşıyoruz adeta.

Aslında bilgi ve iletişim teknolojilerindeki söz konusu gelişmelerin şu ya da bu oranda etkilemediği alan, sektör ya da disiplin yok gibi. Hatta sosyal olayların fitilinin de İnternet tabanlı platformlar tarafından ateşlendiğini görüyoruz artık.

Eğitimden sağlığa, iletişimden müziğe, sinemaya ve daha birçok alana bakıldığında, teknolojik gelişmelerin izlerini görmek mümkün. Her yeni günde ve çeşitli boyut ve biçimlerde.

Yayıncılık alanı ile Kütüphanecilik bilim ve mesleği de sözü edilen gelişmelerden en fazla etkilenen sektörlerden.

Bir zamanlar *kütüphane* denildiğinde; gazete, dergi, kitap, ansiklopedi gibi tamamı basılı kaynaklardan oluşan bir koleksiyonu hizmete sunan ve hizmet almak isteyenlerin mut-

laka kütüphane binasına gitmek durumunda olduğu bir sistem akla gelmekteydi.

Aranılan bilgi kaynaklarına erişimin temel yolu ise, süreli yayınlar (dergi/ periyodik) kataloğunu ve kitap künyelerini içeren kart kataloğunu taramaktı. Aynı şekilde, ödünç verme işlemleri de, yine elci (manual) sistemlerle yürütülmekteydi.

Bugün ise, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak, kütüphane hizmetleri kelimenin tam anlamıyla biçim değiştirmiş, adeta evrim geçirmiş durumda.

Kitap yayıncılığı ve dergi yayıncılığı başta olmak üzere, yayıncılık sektöründe de durum bundan pek farklı değil.

Bir zamanlar ağır makinelerle, provalar alınarak, kalıplarla, dizgilerle hazırlanan mürekkep kokulu ürünler yayıncılığın esasını oluştururken, şimdilerde üretiminden son kullanıcıya kadar tüm süreçlerin elektronik ortamda bilgisayarlar aracılığıyla gerçekleştirildiği bir yayıncılıktan söz etmek mümkün.

Oransal olarak, henüz klasik yayıncılık, *-ülkelerarası farklılıklarla birlikte-* tüm dünyada hâkimiyetini sürdürse de, dijital yayıncılığın egemenliğe göz diktiği ve bayrağı ele geçirmek için gün saydığı söylenilebilir. Bunun işaretleri günlük yaşamın herhangi bir noktasında ve değişik şekillerde kendisini göstermeye başladı bile.

“e-kitap” diye kısaca isimlendirilen elektronik kitap (electronic book/ e-book), sahneye ilk çıkan aktörlerden biri. Sahneleri olan tabletler ise, elektronik ürün mağazalarının vitrinlerini çeşit çeşit süslemeye başladı bir süredir.

Şimdi ilgili çevrelerde sorulan temel soru şu; ***“Elektronik kitap basılı kitabı öldürür mü?”*** Ya da daha yumuşak bir ifadeyle, ***“e-kitap basılı kitabın yerini alabilir mi?”***

Kimileri tarafından, papatya falı tutmak şeklinde ayağı yere basmayan aceleci değerlendirmeler yapılmakla birlikte, konuyla ilgili farklı görüşler dillendiriliyor.

Bir kesim, bunun kesinlikle mümkün olmayacağını, ikisinin yerinin ayrı olduğunu, basılı kitaba alışmış olanların asla bu alışkanlıklarını değiştirmeyeceklerini ileri sürerken; karşı grupta yer alanlar ise, biraz da, "**dijital yerli**" olarak tanımlanan teknoloji doğumluların bağımlılıklarına güvenerek, çok uzak olmayan bir gelecekte saltanatın dijital yayıncılığın eline geçeceğini iddia etmekte.

Diğer bir ifadeyle, birinci grup, bir kısmı "**dijital göçmen**" bile olamamış mürekkep kokusu tutkunlarının uzun yıllara dayanan alışmışlıklarına güvenirken; ikinci kesim ise, teknolojinin inanılmaz hızlı gelişimine ve yeni neslin teknolojiye olan aşk ölçekli tutkusuna dayanarak keyifli bir iddia dile getirmektedir.

Tüm bu tartışmaların arasında, özellikle ülkemiz bağlamında bir değerlendirme yapılacak olursa; okuma alışkanlığının son derece düşük olduğu, insanımızın kitapla başının hiç hoş olmadığı, temel eğitimin bilgi ve araştırma odaklı değil - *iyi niyetli kimi girişimlere rağmen*- hâlâ öğretmen ve ders kitabı odaklı yürütüldüğü dikkate alındığında, tez zamanda ikisinin de birbirine güç yetiremeyeceğini söylemek mümkün.

Hangisinin bileğinin daha güçlü olacağı ve belki de zamanla galip geleceği, burada çizilen tablonun iyileştirilmesine bağlı aslında.

Denilebilir ki, eğitimin araştırma, sorgulama, çözümleme ve nihayet raporlama biçiminde ve doğal olarak '**bilgi odaklı**' yapılandırılması; ayrıca, yükseköğretimde de aynı yapının sürdürülmesiyle, hangi formatta olursa olsun, öncelikle biza-

tihi 'bilgi'nin kendisine, ardından da elektronik kaynaklara yönelik tercihleri artıracaktır.

Diğer yandan, toplumda okuma alışkanlığının kazanılması ve gelişmesiyle birlikte basılı kitapları okumanın yanı sıra, yavaş da olsa, en azından konulu kitaplardan başlayarak e-kitaba geçişin yaşanabileceğini tahmin etmek güç değil.

Hangisinin hangisine baskın geleceğini, kimin gücünün kime yeteceğini zaman gösterecek. Bizim tahminimiz, gerek ülkemizde, gerekse dünya genelinde, kitap okuma âşıklarının roman, öykü, şiir gibi belli başlı edebi türleri okumak için daha uzunca bir süre basılı kitabı tercih edeceği yönündedir.

Bakalım tarih dede, bu konuda neleri dolduracak epeyce eskimiş olan heybesine?

**Bilgin'in ve
Bilgi'nin Mâbedleri
Olarak Kütüphaneler**

*Kütüphanesiz bir eğitim düşünebiliyorsak,
gerçekte eğitimi ciddiye almıyoruz demektir.*

Prof. Dr. Osman ERSOY
(Türk Kütüphaneciliğinin İlk Profesörü, 1923 - 2008)

*Okula her şey yapabilirsiniz,
ama okulun kütüphanesi yoksa, hiçbir şey yapmamış olursunuz.*

Jules François Camille FERRY
(Fransa Başbakanı, 1832 - 1893)

Okul Kütüphaneleri Öğrenci Velilerinin Umurunda mı?

Her yıl okullar açılıp da ders zili çaldığında, zili çok iyi duyan gruplardan biri de problemler oluyor ne yazık ki. Hiç sektirmeden, eğitim camiası ve öğrenci velilerinin karşısına dikili-veriyor bu acımasız grup.

Sorunlar zirvesinde de, genellikle, “bağışlar” yer alıyor. Yıllardır bu konuda çok acı ve ibretlik olaylar yaşandı, yaşanıyor. Bağış yerine okul temizleyen veli ve öğrencilerle, parasızlık yüzünden kendisini okula göndermeyen babasını polise şikâyet eden çocuk, belki de en acı ve yüz kızartıcı olanlar.

Öğretmensiz okullar; geçinemediği için eylemlerde hak arayan, pazarlarda limon satan, düğün salonlarında şarkı-türkü söyleyen öğretmenler; derslerin başlamasına rağmen inşaatı devam eden okullar... Kısacası eğitim sistemimizde dert bir değil, çeşit çeşit.

Medyaya ve onun aracılığıyla velilere ve yetkili ağızlara bakarsanız da, neredeyse tüm zamanlarda çözüm bekleyen en büyük problem “bağışlar”.

Öte yandan, yine tüm zamanlarda, Bakanlar ile milli eğitim camiasının üst düzey yetkililerine göre, sorunlar o kadar da abartılacak düzeyde değil. Tamam, ortalık tozpembe değil, ama ah vah edecek düzeyde de değil!

Mezkûr şahıslar ve makamlar, “öğrenci merkezli eğitim”, “mutlu birey yetiştirecek müfredat”, “ezbersiz eğitim”, “değişen eğitim felsefesi”, “sorgulatan, düşündüren, ürettiren eğitim” gibi janjanlı ifadelerle, ağızlara parmak parmak bal sürmeye devam ediyorlar. Her yeni dönemde, yeniden ve usanmadan...

Hakkı teslim etmek gerekir ki, birtakım yenilikler yapılmıyor da değil.

Her ne kadar işin özünü kaçıran/ ıskalayan ve öncelikle ‘bilgi’yi değil bilgisayar ve teknolojiyi öne çıkaran gelişmeler olsa da, sonuçta asıl olanın ne olduğunun anlaşılacağına inanarak, bunun dahi önemli olduğuna işaret etmek gerekir.

Yakın dönemlerin en önemli gelişmelerinden biri, öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmayı amaçlayan, **100 Temel Eser Projesi** idi.

Projeyle, kısaca, doğudan, batıdan ve ülkemizden yetişmiş ünlü düşünür ve edebiyatçıların eserlerinden seçilmiş 100 kitabın okunması ve bu sayede serbest zamanların olumlu değerlendirilmesi; kelime hazinelerinin genişlemesi; Türkçenin güzel, doğru ve etkili kullanılması hedefleniyordu.

Kitapların nasıl ve neye/ kime göre belirlendiği, niye bazı yazarların alınmadığı gibi konulara ilişkin itirazlar dile getiril-

se de, projenin özüne yönelik hemen hiçbir olumsuz düşünce öne çıkmadı.

Bununla birlikte, yapılan değerlendirmeler içerisinde, Milli Eğitim Bakanlığı'nın konuya ilişkin genelgesinde de değinilen okul kütüphanelerine ise, hiç ama hiç yer verilmediği görüldü. Oysa belki de en önemli boyut olarak okul kütüphaneleri gündemin üst sıralarına çıkarılmalıydı.

Çıkarılmalıydı, çünkü dönemin Milli Eğitim Bakanı, çok açık bir ifadeyle, 100 eserin ücretsiz olarak dağıtılmayacağını söylediğine ve ailelerin çoğu diğer eğitim harcamalarına bile yetişemediği için bu eserleri satın alamayacağına göre, eserler bir kütüphane tarafından öğrencilere sunulacaktı.

Bu noktada, ülkemizdeki halk kütüphanelerinin birçok yönden (bina, uzman kütüphaneci personel, koleksiyon vs.) içler acısı durumlarıyla, okul kütüphanelerinin gelişmiş ülkelerde başlı başına bir tür olduğu düşünüldüğünde, bu ikinci grup **ilk ve tek adres** olarak ortaya çıkmalıydı.

Peki, okullarımızdaki kütüphaneler bu önemli işlevi yerine getirebilecek durumda mı? Bir kelimeyle, *hayır...*

Bırakınız, uzman kütüphaneci personel ve yeterli koleksiyonu (nicel ve nitel olarak), mekân olarak bile öyle bir yetersizlik söz konusu ki, bu durum Bakanlık genelgesinde, *"okul kütüphanelerinin öğrencilerin severek, isteyerek, kendiliklerinden gelebilecekleri sıcak bir ortama kavuşturulması"* şeklindeki bir ifadeyle açıkça belirtilmişti.

Proje'nin ilan edilerek başlatıldığı tarihin ve ayrıca bu genelgenin üzerinden epeyce bir zaman geçtiği halde, bugün de okul kütüphanelerimiz, istisnalar dışında, her yönden önemli

eksiklikler içerisinde. Pek çoğu, “adları var kendileri yok” denilecek durumda.

Birkaçı dışında, bu kütüphanelerde üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi (Kütüphanecilik) bölümlerinden mezun olmuş kütüphaneci görev yapmıyor. Şanslı olanlarında ilgili bir öğretmen varken, birçoğunda hizmetli veya herhangi bir memur hizmet vermeye çalışıyor. Açık bulunduruldukları süreler ise, neredeyse ilgili kişinin keyfine kalmış durumda. Yani kütüphaneyi açık görmek bile büyük bir şans. Mekân dersiniz, okulun en kuytu köşesinde kalmış küçük bir odadan ibaret. Koleksiyon, çok zaman, sadece Milli Eğitim Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın eserlerinden oluşurken, “ne olsa alırız” mantığıyla yapılan bağış yayınlardan da epeyce bulunuyor. Örneğin, roman, şiir, öykü vb. bulunmazken, gazetelerin verdiği ansiklopedilerden mebzul miktarda bulmak mümkün...

Eğer böyle bir yapıya “kütüphane” denilebilirse, ilk ve orta öğretim kurumlarımızda kütüphane olduğundan sözedilebilir.

Hal böyleyken, medyaya ve sokağa bakıyoruz ki, eğitimcilerinden velilere kadar herkes, klasik sorunlara takılmış gidiyor. Öğretmensiz okullar, yetersiz derslikler, “bağışlar”, öğretmen maaşlarının yetersizliği vs. vs. Yani 100 Temel Eser Projesi bağlamında bile olsa, kütüphane konusu, bu sorunlar arasından sıyrılarak gündeme gelemiyor.

Merak bu ya! Acaba kaç öğrenci velisi aşağıdaki -cevabı çok bilinmeyenli denklem gibi zor olmayan- soruları sormuştur okul yöneticilerine:

- Okulda bir kütüphane var mıdır; varsa, açık ve hizmete hazır mıdır?
- Şayet açıksa, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü mezunu en az bir uzman kütüphanecisi var mıdır?
- Koleksiyonundaki kitap, dergi ve görsel-işitsel bilgi kaynakları güncel ve yeterli midir?
- İnternet bağlantılı bilgisayarları var mıdır? Varsa, kaç adettir?
- Koleksiyonu, Proje kapsamındaki 100 Temel Eser'den hangilerini içermektedir?
- 100 Temel Eser'den, öğrenci sayısına oranla yeterli sayıda bulundurulması için okul yönetimi ne gibi bir çözüm düşünmektedir?

Bu soruların, belki istisnalar dışında sorulmadığını hepimiz çok iyi biliyoruz. Bugüne kadar yüksek sesle sorulmuş olsaydı, 21. yüzyılın şu günlerinde hâlâ ezberci eğitime ve okuma alışkanlığına çare arıyor olmazdık. Aileler çocuklarını okullara kaydettirecekleri zaman, öncelikle **okulların odak birimi olan kütüphanelerini** sorar, incelerdi. Kütüphaneler eğitim-öğretim kurumlarının olmazsa olmaz birimleri olarak kabul edilir ve düzenlemeler bu anlayışa göre yapılır; buna bağlı olarak da, eğitim-öğretim çalışmalarını güçlü bir şekilde destekleyen “**yaşayan kütüphaneler**” okullarımızı süslerdi.

Hay Allah, ben de neler söylüyor, nasıl da büyük bir haksızlık yapıyorum, şu sorunsuz eğitim sistemimiz hakkında değil mi?

Halk Üniversitesi Olarak Halk Kütüphaneleri

Yaşlı gezegenimiz, 20. yüzyılın son çeyreğinden başlayan ve günümüzde de devam etmekte olan zaman diliminde “bilgi çağı” adı verilen bir dönemi yaşıyor. Eğitim konusu bu dönemde daha fazla önem kazanarak belirleyici unsur oldu, olmaya da devam ediyor. Doğal olarak, bilgi çağının ürünü olan “bilgi toplumu”nda öne çıkan en önemli unsur da eğitilmiş insan gücü.

Bu döneme kadar kalkınmışlık düzeyi bağlamında, emek, sermaye ve doğal kaynaklar temel ölçütler olarak kabul görürken, bugün bunlara bir de eğitim eklenmiş, hatta ön sıraya geçmiş durumda. Artık, tartışmasız bir şekilde, *eğitime gerekli yatırımı yapmadan kalkınmanın ve gelişmiş ülkeler arasına katılmanın imkânsız olduğu görüşüne*, akli başında hiç kimse itiraz etmiyor. Genelde herkes biliyor ve kabul ediyor ki, ekonomik, sosyal, kültürel, bilimsel ve teknolojik gelişme ve kalkınmanın motoru eğitilmiş ve donanımlı insan gücü.

Bu bağlamda, eğitim sistemlerini yeni dönemin gereklerine göre yeniden yapılandıran ülkeler, uluslararası arenada aktör rolünü oynarken; çağı doğru okuyamayan ve zamanın ruhuna uygun hareket edemeyen ülkeler ise, kendilerine biçilen figüran rolüyle yetinerek, pasif ve etkilenen durumunda kalmaktadır.

Sözü edilen donanımlı bireylerin yetişmesinde, en az örgün eğitim kurumları kadar, yaygın eğitim kurumları olarak kütüphaneler de yadsınamaz düzeyde öneme ve etkinliğe sahip. Hatta bu dönemde, eğitim harcamalarındaki artış, *yaşamboyu öğrenme* (lifelong learning) ve *enformasyon okuryazarlığı* (information literacy) gibi, eğitim odaklı olgular dikkate alındığında, kütüphanelerin bir adım öne geçtiğini söylemek fazla iddialı olmasa gerek.

Bu anlamda, birer yaygın eğitim kurumu olarak halk kütüphaneleri, yetişkinlerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinde; genç kitlenin ise, örgün eğitimlerini destekleme ve serbest zamanlarını değerlendirme noktasında, çeşitli eğitici programlar ve bilgi kaynaklarıyla çok değerli katkılar sağlamaktadır.

İşte bu, değeri yadsınamaz katkıları nedeniyledir ki, gelişmiş ülkelerde **halk kütüphaneleri**, neredeyse ilk oluşturuldukları dönemlerden bugüne, “**halk üniversitesi**” adıyla tanınlanmaktadır.

Böylesine büyük bir övgüye mazhar olan **halk kütüphaneleri**, evrensel bir tanımla; *ırk, din, dil, cins, yaş, eğitim, kültür, sosyo-ekonomik düzey ve siyasal görüş farkı gözetmeksizin, her tür bilgi ve kültür kaynağını, ücretsiz olarak, isteyenlerin hizmetine sunan eğitim ve kültür kurumlarıdır.*

Diğer bir tanımlamayla, **halk kütüphaneleri**; *farklı yaş, cinsiyet, ırk, din, dil ve meslekten, kısacası farklı toplumsal kesimlerden bireylerin bilgi kaynaklarından ücretsiz ve kolaylıkla yararlanmasını sağlayan ve böylece hizmetinde bulunduğu toplumun/ bölgenin/ ülkenin, özellikle eğitim ve kültür bağlamında gelişmesine yardımcı olan kurumlardır.* Bundan dolayıdır ki, gelişmiş batılı ülkelerde “olmazsa olmaz” seviyesinde kabul gören “ana” kurumlardandır, halk kütüphaneleri.

Temel amaçları; halkın eğitim, kültür ve bilgi gereksinimini karşılama ve serbest zamanları değerlendirme şeklinde sıralanan “*halk üniversiteleri*”nin en çok öne çıkan amaçları şunlardır:

- İnsanların düşünce oluşturmalarıyla, yaratıcı ve eleştirel düşünebilme güçlerinin gelişimine yardımcı olmak,
- Okuma alışkanlığı kazandırmak ve kazanılmış alışkanlığın sürdürülmesini desteklemek,
- Bireylerin kendi kendilerini eğitebilmeleri için çok çeşitli konularda güncel ve yeterli bilgi kaynakları sunmak yoluyla, halkın eğitime katkıda bulunmak (yaşamboyu öğrenme),
- Toplumun ekonomik, bilimsel, eğitsel, sanatsal ve kültürel yönden güç kazanmasına destek sağlamak,
- Toplumun demokratik gelişimine katkı sunmak.

Bu değerli işlevler karşısında, ülkemizdeki genel manzara bakıldığında, pek de iç açıcı sözler söylemek mümkün değil, ne yazık ki.

Ülkemizde üniversiteler de dâhil olmak üzere, örgün eğitim içerisinde, ‘bilgi’ yeterince gereksinim olarak görülüyor ve gösterilmiyor. Genel yapı ezbere dayalı bir özelliğe sahip olduğu için, ‘bilgi’, ‘araştırma’ ve doğal olarak ‘kütüphane’ olgularına gereken önem verilmiyor.

Böyle bir örgün eğitimin içerisindeyken ve/veya herhangi bir aşamasından ayrıldıktan sonra, bireylerin güncel pratiğinde halk kütüphaneleri neredeyse hiç yer almıyor.

Üstelik bu durum sadece, toplumsal zeminde değil, siyasal toplum dediğimiz devlet nezdinde de bu şekilde. Bunu doğrulamak için, ülke genelinde örgütlenmiş olan halk kü-

t  phanelerini personel, b   e, bina, koleksiyon gibi temel unsurlar bağlamında mercek altına almak yeter de artar bile.

Bizde halk kütüphaneleri, en üst düzey devlet yetkilileri tarafından başlatılan ve himaye edilen "*okuma-yazma seferberlikleri*", "*haydi kızlar okula*" vb. ulusal kampanyalarda bile, kesinlikle akla gelmiyor, anlaşılmaz bir şekilde. Bu kurslara gidenler belki okumayı öğreniyor ancak, okuma alışkanlığına sahip ol(a)madıkları için, bu özellik kalıcı ve yararlı duruma gelemiyor ne yazık ki. Bu ise, en yalın biçimiyle söylenecek olursa, eğitim istatistiklerindeki çubukların yükseltilmesine yarıyor sadece.

Oysa uzman personel, koleksiyon ve bina gibi temel unsurları bakımından gelişmiş halk kütüphanelerini kullanıma sunmak, toplumun çok yönlü gelişimine ve demokratik yapıda etkin bireylerin (*aktif vatanda  *) yer almasına zemin hazırlayabilir kolaylıkla.

Peki, bizde bu zemini hazırlayacak **halk kütüphaneleri** yani **halk   niversiteleri** oluşturulabilir mi?

Bu sorunun olumlu ya da olumsuz cevabı; eğitsel, kültürel ve siyasal anlamda gelişmiş ve belli bir düzeyde bilinç kazanmış bireylerin (*aktif vatanda  *) demokratik sistem içerisinde yer almasının istenip istenmediği sorusuna verilecek cevapla aynıdır. Kolayca anlaşılabacağı gibi...

*Cehalet, halk için en büyük düşman,
antidemokratik yönetimler için en büyük sermayedir.*

Doç. Dr. Erol YILMAZ
(Kütüphaneci, 1966 -)

Korsanın Panzehiri Olarak Kütüphaneler

Yeni bir *hırsızlık türü* olan *korsan*, gündemdeki yerini korumaya ve ilgili çevrelerde yoğun bir şekilde tartışılmaya devam ediyor. Devlet yetkililerinden yayıncılara ve yazarlara, hukukçulardan gazetecilere, konuyla ilgili çok sayıda kişi ve kurum konuşuyor, yazıyor, takibat yapıyor. Çünkü bu konu, ülkemizin sanatı, müziği, kültürü, eğitimi ve bir bütün olarak bugünü ve geleceği için son derece önemli.

Çok büyük bir organizasyon olarak, 4-5 Aralık 2009 tarihleri arasında Ankara'da toplanan V. Ulusal Yayın Kongresi'nde de çeşitli vesilelerle değerlendirilerek; ne denli büyük ve acil çözüme muhtaç olduğu yoğun bir şekilde dillendirildi.

Korsan adlı hırsızlık kitap boyutunda ele alındığında; yayınevleri, kitapevleri, yazarlar, okurlar, devlet ve tabii ki 'korsanlar' şeklinde, geniş bir ilgili listesi çıkıyor önümüze. Hemen tüm toplumu ve dolayısıyla ülkeyi ilgilendiren bu sorunun çözümünden önce oluşum nedenlerine bakıldığında ise, çeşitli maddelerin sıralandığı görülmektedir.

Okur açısından bakıldığında temel problem, kitap fiyatları. Yani korsan müşterilerine bakarsanız, ana neden, ekonomik yetersizlik ya da alım gücünün kifayetsiz kalması. Bu iddialar

tersinden okunarak, fiyatlar alım gücüne uygun olursa korsanlardan alışveriş yapılmayarak, kitapçılardan alınacak şekilde yorumlanabilir. Ancak bu, ne derece doğru ve geçerli?

Aslında, halkın önemli bir kısmının işsiz olduğu ya da asgari ücretle çalıştığı ve açlık sınırı civarında aylık ücret aldığı düşünülduğünde, örneğin, 20 liralık bir kitap 10 liraya yani yarı fiyatına satılsa da alım söz konusu ol(a)mayacak. Çünkü korsanlarda aynı kitap en çok 5 liraya satılıyor. Hatta birçok kitap tanesi 2, üç tanesi 5 liradan satışa sunuluyor.

Okurların *"çok pahalı olduğu için alamıyoruz"* itirazlarına karşın yayıncılar ise, hep bir ağızdan bunun doğru olmadığını; kâğıt, baskı vb. maliyeti oluşturan unsurların çok yüksek olduğunu söylüyor. *"Üstelik bu kitapların ortalama bir yıl satış için raflarda beklediği de dikkate alınacak olursa, belirlenen fiyatlar konusunda haklılığımız ortadadır"* diyor yayınevleri.

Yazarlar, haklı olarak, *"mademki bizim kitaplarımız bu kadar çok satılıyor, korsan sorunu çözülsün ve işler yoluna girse de, başkalarının cebine giden gelirler de emeğimizin karşılığı olarak bizim cebimize girse"* şeklinde ümitlerini dillendiriyor.

Korsan cephesine bakıldığında ise, birçoğu zaten "satıcı" olan bu kişilerin, tamamen geçim sıkıntısı nedeniyle bu işi yaptıkları anlaşılıyor, üstelik neredeyse karın tokluğuna.

Korsan satıştan çok büyük gelir elde eden ve bunu yaparken ülkenin geleceğini bir an bile düşünmedikleri hızla artan sayılarından açıkça belli olan "gerçek korsanlar" dışındadır, herkes kendi açısından haklı görünüyor. Ama bu durum, Nasrettin Hoca'nın *"sen de haklısın, sen de haklısın"* sözünde olduğu gibi gülünecek bir durum değil, aksine bir bütün olarak ülkenin yarınlarına etki edecek denli acıklı bir durum.

Peki, çözüm ne?

Çok şey söylense de çözüm yolunda, dikkate değer bir ilerleme kaydedilemiyor. Söylenilen en ciddi öneri eğitim temelli ancak, bugünkü eğitim sisteminin kitaba ve okumaya değer veren bireyler üretmediği gerçeği ortadayken, bu öneri, “yasa tasarısını alt komisyona havale etmek”ten öte bir anlam ifade etmiyor. Çünkü bugünkü eğitim sisteminin ürettiği insan modelinin güncel yaşamında ‘bilgi’nin ve kitabın sağlam ve güçlü bir yeri yok. Böyle olduğundandır ki, bilgi kaynaklarının ve kültür ürünlerinin bir ülkenin mirası ve ortak hafızası olduğu, toplumun önemli bir kısmı tarafından benimsenmiş değil. Dahası akıllara böyle bir bakış gelmiyor bile. “Ortak miras ve hafıza kaybolursa ne olur?” diye sorulduğunda, gözler sadece boş boş bakıyor ne yazık ki.

Korsan olayına pratikten bakıldığında ise, açıkça görülüyor ki, bu hukuksuz çarkı döndüren bir “satıcı”, bir de “alıcı” grubu söz konusu.

İşin temelinde “ürüne” rağbet olması, yani birilerinin satılan kitapları korsan olduğuna bakmaksızın ve ülkenin bugününe ve geleceğine vereceği zararları düşünmeksizin alması yatıyor. Öyleyse bu iletişim (alışveriş) bir biçimde kesilir ve alıcı “malı” almamaya başlarsa, satıcının bu çirkin satıştan para kazanamamaya başlaması söz konusu olacak ve giderek bu korsanlığı yapanların sayılarının azaldığı görülecektir.

Peki, korsan yayına olan talep nasıl azalacak ve aynı zamanda, okumak isteyen kitap nereden sağlanacak?

İşte bu noktada, korsan denilen hırsızlığın çözümüne yönelik öneri getirenlerin pek de dikkate almadıkları kütüphaneler gündeme geliyor. Aslında gelmiyor ama gelmesi gerekiyor.

Halk kütüphaneleri öncelikli olmak üzere, okul ve üniversite kütüphaneleri gibi bilgi merkezleri, sunacakları geniş kitap koleksiyonlarıyla *talepleri ücretsiz olarak karşılayacak*, böylece kitapseverler de korsanların elinden kurtulmuş olacaktır. Çünkü gerçekten, birçoğu bunun normal bir davranış olmadığını düşünmelerine karşın, üzülmeye de olsa, özellikle fiyatlara bağlı olarak, korsanlardan kitap almaya devam etmektedir. Bir başka söyleyişle, normal fiyatı ile kitapçılardan alamadıkları ürünleri korsanlardan almakta ve "okuma açlıklarını" gidermektedirler.

Oysa kitapseverlerin okuma gereksinimlerini karşılama noktasında, geniş ve güncel koleksiyonlarıyla, modern ve albenili binalarıyla ve ille de güler yüzlü ve yardımsever personeliyle, kütüphaneler devreye girerek etkin bilgi hizmeti verseler, gerçek kitap ve okuma dostlarının korsanların ağına düşmeleri önemli oranda önlenmiş olacaktır.

Ülkemizdeki kütüphanelerin burada tanımlanan kütüphane modelinden çok uzak olduğu söylenebilir, hatta iddia edilebilir kuşkusuz. Ancak bu modele uygun kütüphanelerin kurulması ya da yeniden düzenlenmesi imkânsız da değildir.

Yapılması gereken, öncelikle, halk kütüphaneleri ve okul kütüphanelerinin bağlı olduğu Bakanlıkların, bünyelerinde bulunan bu kütüphanelerin ülkenin ve toplumun bugünü ve geleceğinde ne denli önemli olduklarını idrak ederek, bu kütüphaneleri bir an önce büyüteç altına almalarıdır.

Korsan yayın, bu kütüphanelerin gözden geçirilmesi noktasındaki gereksinimin sadece bir nedenidir. Diğer bir ifadeyle söylenecek olursa, ülkemizdeki kütüphanelerin bina, personel, koleksiyon gibi unsurlar açısından geliştirilmesi, devletin bu

kurumlara bakışındaki olumlu değışikliklere bağlıdır. Gelişmiş ve her vesileyle örnek alınan ülkelerdeki yönetimlerin bakış açısına benzer bir algı ve kabul düzeyinin yakalanmasıyla bu gelişim hızla ve kolayca sağlanabilecektir.

Böyle bir kütüphanede güncel yayınları yeterli sayıda, çekici bir ortamda ve kütüphaneciliğin üniversite düzeyinde öğrenimini görmüş uzman kütüphaneciler başta olmak üzere, yardımsever kütüphane personeliyle sunmak ütopya değildir.

Bu önerinin hayata geçirilmesi durumunda, kitap fiyatlarının yüksek olduğu gerekçesiyle korsanlardan alışveriş yapan kitap dostu okurlar, bu eserlerden kütüphane koleksiyonları içerisinde yararlanabilecek ve dolayısıyla parası da cebinde kalacak; yazarlar ve kitapevleri daha çok okuyan bir toplumda hem kütüphanelere satılan yayınlardan, hem de bireysel alımlardan fazlasıyla pay alacak; yayınevleri ise, müşteri portföylerine *“yaşayan kütüphaneleri”* de dâhil ettikleri için, yeni eserlere daha rahat kaynak ayırabilecektir.

Çok doğal olarak, bu işten zarar görenler de olacaktır. Ve tabii ki bunlar, ülkenin geleceğini hiçe sayarak, korsan yayıncılıktan gelir elde eden ve hırsızlıkları tartışılmaz olan *“asalak korsanlar”* olacaktır. Onların gördükleri zarar, ülkenin ve toplumun kârı anlamına geleceği için de, *“varsın zarar görsünler, beter olsunlar”* demek, hiç kimse için zor olmasa gerek.

Uygulamalı ve kapsamlı bir eğitim için, yurdun önemli merkezlerinde çağdaş kütüphaneler kurulması gereklidir.

Mustafa Kemal ATATÜRK

(1881 - 1938)

Kütüphaneler Bilgi Toplumunun Mâbedleridir

Kütüphanecilik alanının profesyonelleri, farklı ortamlardaki kısa süreli ve az sayıdaki etkinliklerle kütüphanelerin örgün ve yaygın eğitim-öğretim sistemi ile serbest zaman faaliyetleri (okuma, araştırma vs.) bağlamındaki yadsınamaz önemine işaret etmeye çalışmaktalar.

Aslına bakılırsa, onlar da çok iyi biliyorlar, kısa sürelerde bu denli büyük bir hedefin başarılmasının güçlüğü. Hele de bu mücadelenin verildiği coğrafya, Türkiye gibi, siyasetin kayıtsız şartsız ana gündem maddesi olduğu, bunun da çoklukla kısır çekişmeler şeklinde yaşandığı ve bu durumun değişmesinin neredeyse imkânsız olduğu bir ülkeyse. Bu kızılca kıyamet ortamında, ancak “adam köpeği ısırırsa”, medya aracılığıyla kamuoyunun gündemine gelmenin mümkün olabileceğini de çok iyi biliyor kütüphaneciler.

Bu yargıyı, bu denli net bir şekilde ortaya koymamızın temel nedeni ise; kitap, kütüphane, okuma, araştırma, bilim, vb. konularla birazcık ilgisi olanların gözünden kaçamayacak kadar ortada olan net fotoğraf kareleridir.

Bilgi, kültür, eğitim ve sanat gibi değerli unsurları taşıyan kitabın, bireylerin ihtiyaç sıralamasında 235. sırada gelmesi

gibi, gelişmiş hiçbir ülkede görülemeyecek bir gerçekle karşı karşıyayız bu ülkede.

Okuma alışkanlığına sahip küçük azınlığın içerisinde bile, kitapları ücretsiz olarak ödünç alabilecekleri kütüphanelerden önce, ücreti karşılığında alabilecekleri kitapçılar ve daha korkuncu -en azından bir kısmı tarafından- korsan adlı hırsızlar akla gelmekte ve tercih edilmektedir.

Bu ülkede, eğer düzenleyicileri arasında kütüphaneciler (profesyoneller ve/ya mesleki sivil toplum örgütleri) yoksa eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, Ar-Ge, yayıncılık vb. konuların en geniş şekilde ele alındığı platformlarda dahi, kolay kolay kütüphaneler ve kütüphaneciler akla gelmemektedir.

Bu tanımlamaya devlet de dâhil olmak üzere, *“bilgi toplumu”*ndan, neredeyse, sadece ve sadece bilgisayarlılaşma anlaşılmakta; bu araçların eğlence dışında, bilgi depolama ve bunun da ötesinde taşıyıcı/ iletilici olma özellikleriyle değerli oldukları, adeta bilinçli bir şekilde ıskalanmaktadır.

Kuşkusuz, bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, birçok konuda olduğu gibi, bilginin üretilmesi, depolanması ve çok kısa sürelerde kıtalararası iletiminde çığır açmıştır. İnkârı mümkün olmayan bu durumu teslim ve tespit etmekle birlikte, asıl olanın bizatihi ‘bilgi’nin kendisi olduğunun da açık yüreklilikle ve tartışmasız şekilde kabul edilmesi gerekir. Çünkü ancak bu yapıldığında, taşlar yerine oturup, bilgi toplumu dediğimiz modern olgu, kurumları ve kurallarıyla bu coğrafyada da yerleşik duruma gelecektir. Aksi halde toplumun bir kesimi sanal bilgi üretmekten, bunları çok hızlı bir şekilde ve çok uzak mesafelere iletmekten, simülasyondan, teknolojik devrimden, süper bilgi otoyollarından vs. söz eder-

ken, diğ er bir kesimi hâlâ okuma-yazma becerisi kazandırma projelerinin zavallı fig ranları olmaktan öteye gidemeyecektir.

 ylesine garip uygulamalar yapılmaktadır ki bu ülkede, okuma-yazma projeleri çerçevesinde bile -*gelişmiş ülkelerde "halk  niversitesi" olarak taçlandırılan-* halk kütüphaneleri akla gelmemekte; okuma-yazma becerisini kazanan her bir vatan-da  için resmi istatistiklere bir artı (+) ilâve edilirken, *"sonra-sında acaba bu kişiler ellerine bir kez dahi olsa kitap, dergi, gazete almakta mıdır?"*, *" ayet varsa, alanların sayısı kaçtır, oranı nedir?"* sorularıyla devlet dâhil hiç kimse ilgilenmemektedir. Yani aslında bu projelerle yapılan, Hilmi Yavuz  stadın tam isabet ifadesiyle (Zaman, 06.02.2011), *"okuryazarlık fetişizmi"* nin ötesine geçememektedir.

Durum bu merkezde olduğu içindir ki, son derece doğal olarak, bilgi temeli olmayan kulaktan dolma "hurafeler" ve televizyon reklamlarındaki topuz saçlı kadın figüründen hareketle, kamuoyunda kütüphane denildiğinde sıkıcı yerler; kütüphaneci denildiğinde ise, gıcık ve sıkıcı kişiler şeklinde yanlış bir algı ve değerlendirme biçimi ortaya çıkmaktadır.

2001 ve 2002 yıllarında Kütüphane Haftası kutlamaları çerçevesinde, TKD Genel Yönetim Kurulu'ndaki kurumsal kimliğimle katıldığım canlı yayın televizyon programlarının birinde (TRT 2 - Gide Gide GAP), bilgi toplumunda eğitim-  retim ve araştırma faaliyetlerinde kütüphanelerin yeri ve önemi konusunda s yle irken, güçlü bir inançla dile getirdiğim yazının başlığındaki ifadenin, 10-11 yıl sonra bile idrak edilemediği için bir yazıya başlık ve konu edilmesi çok acı. Öyle ki, bugün ülkemizde *bilgi toplumu* denildiğinde neredey-

se ittifak halinde *bilgisayar toplumu* ve *İnternet toplumu* anlaşılmaktadır.

Konuya yanlış tarafından yaklaşılarak, bilgisayar ve İnternet, *-daha çok-* eğlence ve buluşma, tanışma, kaynaşma ve kısacası sosyalleşme bağlamında ele alındığından; siyasal toplum İnternet'in "zararları" konusunda yoğunlaşıp *"ne yapar, nasıl ederim de, toplumu bu nevezuhur nesnenin zararlarından korurum?"* sorusuna çelik bileğiyle cevaplar ararken; sivil toplum da, doğallıkla, boş durmayıp, bu resmi girişimlere karşı panzehir üretmenin yılmaz arayışlarını sürdürmektedir. Vatan-
tandaş ise, olup biteni kaygıyla ve fakat futbol maçı seyreder gibi edilgen bir biçimde izleyerek tarihe tanıklık etmektedir.

İzlerin birbirine karıştığı bu ortamda, "kütüphanelerin bilgi toplumunun mâbedleri" olduğu gerçeğini kimselerin, yani siyasal olanıyla ve siviliyle, koca bir toplumun görececek gözü, dinleyecek kulağı, anlayacak beyni, hissedecek yüreği kalmamaktadır.

Kütüphanelerin değerinin bilineceği, gerçekten bilgi toplumu olmayı başarmış bir Türkiye özlemiyle...

Okumamı, kitaplarımı dünyanın bütün taşlarına değişmem.

François de Salignac de la Mothe FENELON

(Fransız Yazar ve İlahiyatçı, 1651 - 1715)

Bir Başka Açıdan Üniversite: Kaldırım mı, Kütüphane mi?

Türk kütüphaneciliğinin başat kurumları (Türk Kütüphaneciler Derneği/ TKD vs.) tarafından farklı zamanlarda düzenlenen etkinlikler aracılığıyla, kütüphanelerin eğitim-öğretim ve bilimsel çalışmalar kapsamındaki yeri ve önemine dikkat çekilmeye ve bu konuda devlet ve toplum nezdinde farkındalık yaratmaya çalışılmaktadır.

Her yıl mart ayının son pazartesi günü ile kutlanmaya başlanan ve bir hafta süren Kütüphane Haftası ve daha kısa süren diğer etkinlikler aracılığıyla bu büyük hedefe ulaşmanın güçlüğü açık bir şekilde ortadadır.

Açık ve net olan bir diğer gerçek ise; *milli kütüphaneler, üniversite kütüphaneleri, halk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri, özel kütüphaneler ve çocuk kütüphaneleri* şeklinde belli başlı altı türü bulunan kütüphanelerin, örgün ve yaygın eğitim kapsamında inkâr edilemez ve vazgeçilemez düzeyde öneme sahip olmalarıdır.

Bu anlamda, üniversite kütüphaneleri bağlamında, Chicago Üniversitesi'nin kurucu rektörü William Rainey Harper'ın (1856-1906) tarihe mal olmuş sözü, kütüphanenin

üniversite sistemi içerisindeki yerine ilişkin olarak, bir üniversitenin en üst yöneticisinin algı düzeyini yansıtmaya açısından tek kelimeyle ibretliklidir.

Rektör Harper, kütüphanenin üniversite için ne anlam ifade ettiğini, 1903 yılında yaptığı bir konuşmasında, *“Kütüphane üniversitenin kalbidir”* şeklindeki, üniversite ve kütüphane tarihine mal olmuş sözüyle, son derece veciz bir ifadeyle ortaya koymuştu.

Üniversite kütüphaneleri ve Toplam Kalite Yönetimi konusunda hazırladığım doktora tezim için kaynak taraması yaparken, incelediğim yabancı dildeki bir kitapta da, *“Kütüphanesiz üniversite, surları olmayan kaleye benzer”* şeklinde, aynı değerle bir algı düzeyiyle karşılaşmıştım.

Tarihe mal olmuş, bugün de gelişerek devam eden bu evrensel kabule karşın, ülkemizde kütüphanelerin hak ettikleri düzeyde kabul görmediği ve örgün eğitim kurumları ile yaygın eğitimde yeterince yer alamadıkları bilinmektedir.

Bunun zararları ve olumsuz etkileri çeşitli şekillerde ve görünür planda ortaya çıksa da, sorunun üzerine Kütüphanecilik bilim ve mesleğinin uzmanları dışında yeterince gidilmemekte; alan uzmanları ve TKD gibi meslek örgütlerinin çabaları ise, ülke gündeminin bildik tartışmaları arasında ne sivil ne de siyasi toplumun dikkatini çekmekte, klasik gündem (siyaset, futbol, magazin vs.) içerisinde eriyip gitmektedir.

Bilindiği üzere, zaman zaman bazı uluslararası akademik kurumlar tarafından çeşitli ölçütler bağlamında değerlendirilerek, *“dünyanın en iyi 100 üniversitesi”*, *“dünyanın en iyi 500 üniversitesi”* vb. listeler yayınlanır.

Bu listeler kapsamında, ilk 100 şimdilik hayal olsa da, bir süredir ilk 500 içine bir iki üniversitemizin girdiğini görmek mümkün olabiliyor.

Yakın zamanda yapılan iki derecelendirmenin ilkinde iki üniversitemizin (Orta Doğu Teknik Üniversitesi/ ODTÜ ve Bilkent Üniversitesi); daha yeni olanda ise, sadece ODTÜ'nün listede yer aldığını yazdı gazeteler bir süre önce.

Dikkat edilmelidir ki, bilimsel anlamdaki diğer artılarının yanı sıra, söz konusu iki üniversitenin konumuz bağlamındaki ortak özelliği, ülkemizin en iyi kütüphanelerinden ikisine sahip olmalarıdır.

Her iki üniversite, kuruluşlarında kütüphaneyi sistemin yeri doldurulamaz düzeyde gerekli parçası olarak görmüş ve süreç içinde personel, bütçe, koleksiyon ve bina gibi kütüphane sisteminin beş temel bileşeninden dördünü (diğer bileşen 'kullanıcı'dır) nicel ve nitel olarak hep iyi düzeyde tutarak bugünlere gelmişlerdir.

Kütüphaneye verdikleri önemin karşılığı olarak da, ülkenin en iyi üniversitelerinden olma özelliklerini tüm zamanlarda sürdürdükleri gibi, uluslararası akademik camiada da isimlerini hep üst sıralara yazdıragelmişlerdir.

Bu başarının neden birkaç üniversitemiz ile sınırlı kaldığına, söz konusu başarının bileşenlerinden olan kütüphane kurumu bağlamında yaşanmış bir örnek ile işaret etmek isterim.

Köklü bir devlet üniversitesinin bölümlerinden birinin kuruluş yıldönümü münasebetiyle düzenlenmiş bir panele katılmışım uzunca bir zaman önce. Davetliler arasında bölümün kurucuları, öğretim elemanları, eski mezunlar, mevcut

öğrenciler, farklı fakülte ve bölümlerden davet edilmiş dekanlar, bölüm başkanları ve öğretim üyeleri yer alıyordu.

Panel yöneticisi bölümün başkanı olan profesör, konuşmacılardan biri de üniversitenin rektörü idi. Mekân bir üniversite, konuşmacılardan biri de bu üniversitenin rektör profesörü olunca, doğal olarak, ağızlardan dökülen her bir kelime ayrı kıymetteydi.

Konuşmalar yapıp, soru-cevap bölümüne geçildiğinde, oturumu yöneten profesör, gayet kibar bir ifadeyle, Rektör Bey'e, öncelikle kendisinin bir sorusunun olduğunu söyleyerek; *"Sayın Rektörüm"* dedi; *"sizin de çok iyi bildiğiniz gibi, üniversiteler yüksek düzeyde eğitim-öğretim yapılan eğitim ve araştırma kurumlarıdır. Her tür araştırmanın ilk adımıdır yapılması gereken de, araştırma konusuyla ilgili olarak daha önce, ülke ve dünya ölçeğinde, herhangi bir araştırma yapılmış mı?; yapılmış ise, ne düzeyde bir çalışma yapılmış? ve ne tür sonuçlar/ veriler elde edilmiş? gibi soruların cevaplarını aramaktır. Takdir edersiniz ki, bu tür soruların cevaplarını bulmak ise, bilimsel raporlara ve özellikle de bilimsel süreli yayınlara ulaşabilmekle mümkündür. Malûmunuz, süreli yayınlar, bilimsel araştırmaların vazgeçilmez bilgi kaynaklarıdır. Ayrıca monograf ve bildiri metinlerini içeren temel kitaplar da, önemli ve gerekli yayınlardır. Ancak üzülerek ifade edeyim ki, bu gerçek karşısında, üniversitemizin merkez kütüphanesi, ne yazık ki, son derece yetersiz ve bu nedenle de işlevsiz bir durumdadır. Başka bir deyişle, merkez kütüphanemiz adı var kendi yok haldedir. Acaba kütüphanemizin iyileştirilmesi ve çeşitli düzeylerdeki araştırmalarla, serbest zaman okumalarını destekler duruma gelmesi için bir şeyler yapmayı düşünüyor musunuz? Eğer düşünüyorsanız, özellikle gerçekleştirme süresi bağlamında sizden bir söz alabilir miyiz?"*

Rektör, belki de hiç beklemediği, bu **“derin soru”** karşısında şaşırılmış görünse de, biraz da cevap vermek zorunluluğuyla *“Efendim”* dedi; *“Kütüphaneler eğitim-öğretim, bilimsel araştırmalar ve serbest okumalar için son derece önemli kurumlardır. Bu nedenledir ki, üniversitelerin önemli birimlerindendir. Yüksek lisans ve doktora öğrenimim başta olmak üzere, araştırmalarım çerçevesinde öyle değerli hizmetler aldım ki, kütüphanelerin hayatımdaki yeri her zaman için çok özeldir. Diyebilirim ki, tam bir kütüphane dostuyum.”*

Bu sözleri duyan bölüm başkanı ve önemli bir bölümü akademisyen olan seçkin topluluk çok sevindi doğal olarak. Beklenen cevap geliyordu anlaşılan. Fakat konuşmanın devamı öyle olmadığını gösteriyordu.

“Ancak” diye sözlerine devam etti Sayın Rektör, *“takdir edersiniz ki, devlet bütçesinden genelde eğitime, özelde ise üniversitelere ayrılan pay son derece yetersiz. Ne yazık ki, bu olumsuzluk bizim üniversitemize de fazlasıyla yansıyor. Ayrıca yine hepimizin bildiği gibi, üniversitemizin tek problemi kütüphane değil. Öğrenci yurtları, yemekhaneler, kaldırımlar başlı başına birer sorun. Mevcut imkânlarla bütün problemleri çözmemiz, tüm sorunların üstesinden gelmemiz, tek kelimeyle imkânsız. Bu nedenle, kaynaklarımızı en rasyonel biçimde kullanabilmek amacıyla bir iş planı yapmış durumdayız. Memnuniyetle belirtmeliyim ki, merkez kütüphanemizin işlevsel duruma gelmesi için yapılacak çalışmalar da planımız dâhilindedir. Ancak halletmemiz gereken öncelikli işlerimiz bulunmaktadır. Bunların ilk sırasında ise, kampüs içi yollardaki kaldırımların yapılması gelmektedir. Daha sonra otopark sorununa*”

Bu sözler bir anda salonda buz gibi bir havanın esmesine neden oldu. Suratlar asıldı. Kimsenin, *“daha sonra”*dan sonra-

sını dinleyecek hali kalmadı. Rektör de, bu durumu net bir şekilde anladı ama söz ağızdan çıkmıştı bir kere.

Söylenen sözlerin tekrar yorumlanacak, "öyle demek istememiştim" denilebilecek bir durumu yoktu. Açık ve net bir biçimde, kampüs kaldırımlarının üniversite kütüphanesinden daha önemli ve öncelikli görüldüğünü ifade ediyordu, üniversitenin en yetkilisinin bu sözleri.

"Önce kampüsteki kaldırımları bir onaralım, sırası gelince kütüphanenin problemlerini de ele alacağız" şeklindeki sözlerin sahibi de bir üniversite rektörü; *"üniversite kütüphanenin kalbidir"* şeklindeki sözün ve algı düzeyinin sahibi de. Açıkça fark edilen farkları ise, alt yapı unsuru olarak kütüphanenin, üniversite sistemindeki yerine ilişkin algı ve kabul biçimleri. Öyle ki, birbirinden yer ile gök kadar uzak.

Şimdi son olarak sormak gerekir, akıl sahiplerine; ODTÜ ve Bilkent Üniversitesi'nin sık sık karşılaştığımız uluslararası başarılarının tesadüf olma ihtimali var mı?

Yoksa bu iki üniversitemiz, başarılı üniversitenin olmazsa olmaz bileşenlerinden biri olan kütüphaneye gereken önemi ve değeri vererek, oyunu kuralına göre oynuyor da; diğerleri, farklı düzeylerde de olsa, bu gerçeği gözden mi kaçırıyor?

Ne dersiniz?

*Bir kültürü yok etmek için kitapları yakmanız gerekmez.
Okunmalarını önleyin yeter.*

Ray BRADBURY

(Amerikalı Hikâye ve Roman Yazarı, 1920 - 2012)

Kütüphaneleri Yakın!

Gelişmiş ülkelerde, ‘bilgili olmak’, ‘kütüphaneler’, ‘okuma alışkanlığı’ vb. konuların ne denli önemli olduğu artık neredeyse tartışılmayacak şekilde kabul edilmiş durumda. Çünkü bu, durum, olgu ve alışkanlıkların bireyin ve toplumun gelişmesi yolunda inkâr edilemeyecek oranda yararlı olduğu çok açık.

Teorik olarak ve gelişmiş ülkeler pratiğinde böyle olmakla birlikte, başta Türkiye olmak üzere, pek çok İslam ülkesi ve Türk cumhuriyetinde farklı ve negatif bir durum söz konusu.

Gelişmiş ülkelerde, genelde eğitime özelde kütüphanelere son derece önem verilirken, Türkiye ve benzeri ülkelerde bu konularda meydana gelecek “işe yarar” gelişmeler, adeta görünmez bir el tarafından engellenmektedir.

Bizi bu düşünceye iten ve şu satırların yazılmasına vesile olan ise, okuduğumuz bir kitaptaki¹ konuyla ilgili çarpıcı ifadelerdir.

Kitabın kahramanı, 18. yüzyıl başlarında İslam ülkelerinde görevli beş bin civarındaki İngiliz ajan-misyonerden biri olan Hampher.

¹ **İslamı Nasıl Yok Edelim: Bir İngiliz Ajanının Hatıraları (Hatırat-ı Hampher).** (1995). (Çev.) Nevzat Göktaş, İstanbul, Nehir Yayınları.

Ajan-misyoner, görevli olarak İstanbul'a gelir gelmez, İngiliz Hükümeti Sömürgeler Bakanlığı'nın verdiği görevi lâıyıkıyla yerine getirebilmek için, tam bir Müslüman-Türk gibi davranması gerektiğinin bilinciyle, Şeyh Ahmet ile tanışarak ondan Türkçe, Arapça, Kur'an-ı Kerim ve Tefsir dersleri alır.

Öğrendiklerini öylesine hızla hayatına yansıtır ve dini bütün bir Müslüman görüntüsü verir ki, Şeyh Ahmet bu temiz ve samimi "Müslüman" genç ile kızını evlendirmeyi bile düşünür.

Ancak ajan-misyonerin niyeti başkadır. O, İstanbul'a, ülkesinin emperyalist emellerine hizmet için gelmiştir ve bunun dışında hiçbir şeye ve kimseye zaman ayırması mümkün değildir. Kendi ifadesiyle onun görevi, *"Müslümanları birbirine düşürmek ve sömürüyü İslam ülkelerine sokabilme yollarını aramak için yeterli bilgileri toplamaktır"* (s. 18).

Bu amaca yönelik olarak yapması gerekenler konusunda bilgilenmesi için, Sömürgeler Bakanlığı'nın verdiği yaklaşık bin sayfalık kitabı baştan sona okur ve sonunda şu karara varır; *"Büyük Britanya işinde muvaffak olacaktır ve Osmanlı İmparatorluğu bir asırdan önce kesinlikle dağılacaktır"* (s. 73).

Sömürgeler Bakanlığı, birinci kitabı bitiren Hampher'a, ilkinin tamamlayıcısı olan ikinci bir kitap verir. Bu kitap, *"İslam ülkeleri hakkındaki daha yeni bilgilerle, bu ülkelerin zayıf ve güçlü noktalarını içermektedir"* (s. 74).

Ayrıca bu kitapta, İngilizlerin, Müslümanların zayıf noktalarından nasıl yararlanabilecekleri ve güçlü noktaları nasıl zayıflatabilecekleri, önlemleriyle birlikte oldukça geniş biçimde anlatılmaktadır (s. 74). Son derece önemli olan bu kitapta *"ilim", "okuma", "cehalet"* ve benzeri konularda oldukça çarpıcı ve ibretlik bilgiler yer almaktadır.

Kitapta sıralanan Müslümanların zayıf noktalarından ikisi şunlardır (s. 75):

- Tüm İslam ülkelerinde umumî cehalet ve okuma yazma bilmeme,
- Fikri donukluk ve taassub; günlük gelişmelerden haberdar olmama; Müslümanların çalışma ve faaliyet şevkinden yoksun oluşları.

Müslümanların zayıf noktalarını 13 madde olarak sıralayan kitap, daha sonra da şu gerçeğe değinmektedir; *"İslam şeriatı, tam tersine tüm bu zaafiyetlere karşıdır. Ancak Müslümanların İslam gerçeğinden habersiz ve cahil tutulmaları gerekir. Kendi dinlerinin gerçeklerini öğrenmelerine izin verilmemelidir"* (s. 76).

Daha sonra, İslam'ın Müslümanlara tavsiye ettiklerinden bazı örnekler verilen ve bir madde olarak da, *"faaliyet ve çalışkanlığın"* (s. 77) sıralandığı kitapta, bir alt başlıkta da, *"Müslümanların ilerleme nedenleri"* sıralanır. Burada sıralanan 23 madde içerisinde, bilmenin ve eğitimin önemine değinilerek, ilerleme nedenlerinden birinin, *"çocuk ve gençlerin eğitime önem verilmesi"* (s. 79) olduğu belirtilmiştir.

Kitapta finale doğru, *"Müslümanların sömürgeleştirilmesi için tedbirler"* sıralanmış; 13 tedbirden ikincisinde ise, aynen şu ifadelerle yer verilmiştir (s. 81):

"Müslümanların cehalet ve bilgisizliğini korumak... Her türlü eğitim ve öğrenim merkezleri kurulmasını önlemek. Basın ve yayının gelişmesine mani olmak. Gerektiğinde umumî kütüphaneleri yakmak...".

Bu tedbirlerin hemen peşinden, “Müslümanları güçlendiren faktörleri yok etmek için tavsiyeler” sıralanmıştır.

Burada sıralanan 23 tavsiyenin yirmi ikincisi özellikle önemli ve dikkate değerdir. Bu maddede, Müslümanları sömürgeleştirmek isteyenlere verilen tavsiye şu şekildedir (s. 94):

“câmi, okul, eğitim merkezi, hayrat kurumları gibi tesislerin yapımını teşvik eden İslami gelenekler ortadan kaldırılmalı veya en azından sınırlandırılmalıdır...”

Ve final...

Hampher, hatıratının son bölümünde, özetle, “böl, yok et” isimli 14 maddelik geniş bir plandan bahseder. Bu maddelerin sonuncusunda, bugünkü Türkiye’yi ve Müslüman-Türkleri görmüşçesine şu ifadelere yer verilmiştir (s. 104):

“...Tembellik ve uyuşukluğu teşvik etmeliyiz... Kahvehane ve eğlence yerlerini arttırmalıyız...”

İslam ülkeleri -ve tabii ki bu arada Türkiye- için bu kötü emelleri besleyen, bu ülkelerdeki insanların cahil kalmaları için her yolu meşru sayan ve hatta *kütüphaneleri yakmayı bile düşünen* gelişmiş ülkelerde ve özellikle dünyanın jandarması olduğunu iddia eden Amerika’da ise, yüzlerce yıldır, kütüphaneler son derece kıymetli kurumlardır. Kütüphanecilik en saygın mesleklerden biridir ve buna bağlı olarak, kütüphaneler maddi ve manevi olarak oldukça iyi bir konumdadırlar.

Bu ülkelerde insanların kütüphane kullanma alışkanlığı inanılmaz derecededir. Öyle ki, **kütüphaneye gitmemek bir eksiklik sayılmaktadır**. Okuma alışkanlığı, her yaşta ve mes-

lekten bireyin vazgeçemediği tiryakiliklerden biridir. Hani bizde “parasız adam gereksiz adam” söyleyişi vardır ya, onlarda da “**okumayan adam gereksiz adam**” olarak görülür. Bugün dünyanın en büyük kütüphanesi olan Amerikan Kongre Kütüphanesi *-aynı zamanda milli kütüphanesi-*, Amerika’yı kuranların, Avrupa’dan göç ederken en değerli eşyalarından sayarak yanlarına aldıkları kitaplar ile kurulmuştur.

Kitap, okuma alışkanlığı, kütüphane kullanma vb. konulardaki batılı anlayışı, çeşitli kıyaslamalar ile doğrulamak da mümkündür.

Batılı ülkelerde 4-5 bin halk kütüphanesi varken Türkiye’de bu sayı hiçbir dönem 1500’ü bile bulmamıştır. Batılı ülkelerin ortalama kütüphane koleksiyonlarında yüz binlerce kitap yer alırken, Türkiye’de birçok kütüphanede bu sayı yirmi bine bile ulaşmamaktadır. Kütüphaneye üye olanların sayısı 30-40 milyonlarla ifade edilirken, bu sayı ülkemizde bir milyon bile değildir. Ödünç alınan kitap sayıları yüz milyonlara ulaşırken, Türkiye’de beş milyon civarında gezinmektedir. Söz konusu ülkelerde 1 kişiye 6-7 kitap düşerken, Türkiye’de tam tersine 6-7 kişiye 1 kitap düşmektedir.

Daha fazlası, konuyla ilgili küçük bir literatür taraması yapılarak bulunabilecek bu veriler açıkça ortaya koymaktadır ki, bir yaygın eğitim kurumu olarak kütüphaneler, (özellikle halk kütüphaneleri), bir ülkenin ve dolayısıyla bir toplumun hem sosyal ve kültürel, hem de ekonomik olarak kalkınmasında ve gelişmesinde asla ama asla göz ardı edilemeyecek/gözden çıkarılamayacak toplumsal kurumlardır.

Bu anlamda, bir ülkenin olmazsa olmaz kurumları olan ve dünyayı biçimlendirmeye çalışan ülkelerde onlarca yıldır, **üniversitenin kalbi** (*üniversite kütüphaneleri*) ve **halk üniversi-**

tesi (*halk kütüphaneleri*) olarak kabul edilen kütüphanelerin, İslam ülkelerinde neden yakılmak istendiğinin cevabı da aslında bu verilerde gizli.

Kendileri kitaba, okumaya, eğitime ve kütüphanelere bu denli önem veren; bu olguları/ kurumları bireyin, toplumun ve topyekûn olarak ülkenin vazgeçilmezlerinden kabul eden devletler, aynı gerçek kendileri dışındaki ülkeler söz konusu olduğunda (hele de bu bir İslam ülkesi ise) alttan alta bu kurumların/ olguların gereksizliğini dayatmakta, en azından uygun bilincin oluşmamasına çalışmakta ve yapılan faaliyetlere yasak savma türünden destek vermektedir. Hatta işi öyle bir noktaya getirmekteler ki, kendileri için gelişme, ilerleme ve kalkınma yolunda olmazsa olmaz kabul ettikleri kütüphanelerin, öteki ülkeler söz konusu olduğunda, yakılmasını bile tavsiye edebilmektedirler.

Tüm bu gerçekler karşısında, “öteki ülkelere” ve bu arada Türkiye’ye düşen ise, ya kendileri için birilerinin yazdığı senaryonun figüranı olmak ve “kütüphaneleri yakmak”, ya da bu role itiraz ederek aktör olabilmek ve biçimlendiricilerden kurtulmak için; ‘bilgi’ye, ‘bilgili’ye, kütüphanelere, okumaya, okuma alışkanlığına ve bu konularda yıllardır teorik ve uygulamaya dönük çalışmalar yapan kütüphanecilere (kütüphanecilik uzmanlarına) fazlasıyla hak ettikleri değeri vermektir.

İki seçenek de çok açık...

Ne dersiniz, yine kolay olanı seçerek, birilerinin istediği gibi, kütüphaneleri yakalım mı?

Yaşasın, “Yaşayan Kütüphaneler” Geliyor!

Uzunca bir süre önce, günlük gazetelerin birinde, *“Dershane-ye gidemiyorum diye üzülme, gel ‘abi’ çalıştırsın”* başlıklı bir yazı okumuştum¹.

Habere göre, Milli Eğitim Bakanlığı’nın desteği ile İstanbul Vakfı, 500 yardımsever üniversite öğrencisinin katkılarıyla, İstanbul’da çok önemli bir proje başlatarak, ekonomik yetersizlik nedeniyle dershane-ye gidemeyen öğrencilere, uygun bulunan on iki kütüphanede üniversiteye hazırlık dersleri vermeye başlamıştı. Haber, yardımseverlik boyutunun ötesinde de çok değerliydi benim açımdan.

Yazıyı mutluluk içinde okudum. Çünkü bizim medyada, genelde manken-futbolcu-türkücü haberlerinden başkasına pek de prim verilmezken, *“bilgi toplumu düzeyini yakalamış bir ülkede yayınlanıyormuşçasına”* bir Türk gazetesi, iki ayağından biri kütüphane kurumu olan bir habere yer veriyordu. Haberin özünde dershane olgusu yer alsa da, bu durum sonucu değiştirmiyordu.

Heyecanla okudum. Çünkü haber doğrudan kütüphanelerin işlevleriyle ilgiliydi ve bu da, ülkemiz kütüphaneleri için son derece hayati bir durumdu.

¹ Zaman/ Turkuaz Eki/ 09.11.2003

Yazıya göre, kütüphaneler, bilinen işlevlerinin (kitap-gazete-dergi okumak, araştırma yapmak, kitap ödünç almak/vermek vb.) dışına çıkarak, toplumumuzun gündeminden hiç düşmeyen ve kolaylıkla da düşecek gibi görünmeyen ders-hane kurumuna ev sahipliği yapmaya başlıyordu.

Yazının ayrıntısında sorulan, *“yoksa artık kütüphaneler de dersliğe mi dönüşüyor?”* sorusuna verilen cevaptaki gibi, kütüphaneler, artık sadece bir iki kitapseverin yolu düştükçe uğradığı veya öğrencilerin ödevleri oldukça gittikleri *“ölü”* mekânlar olmaktan çıkıyordu.

Öyle ki, daha önce, oturdukları semtteki kütüphanenin farkına dahi varmayan aileler, çocuklarının elinden tutarak kendileri getirmeye başlamıştı kütüphaneye, ders-hane uygulamasının ardından. Genelde, o güne kadar, çocuk kendiliğinden gidecek olsa bile, *“ne işin var kütüphanede, başına bir iş gelir, otur gözümüzün önünde çalış, hem n’olacakmış kütüphaneye gidince, biz kütüphaneye giderek mi mezun olduk okullardan”* şeklinde itiraz eden anne-babalar, hem de koşa koşa gitmeye başlamışlardı kütüphaneye, çocuklarıyla birlikte. Gören de çocuğunu popstar veya futbol yarışmasına götürüyor sanacaktı.

Her şey bir yana, ülkemizde gerçekten kütüphane kurumu, genelde, var ile yok arasında. Adı var, kendi yok; bina olarak var, işlev olarak yok. Haberde de belirtildiği gibi, birkaç kitapseverin yolları düştükçe uğradığı ya da ödevleri olmadıkça öğrencilerin dahi gitmediği, *“kuş uçmaz kervan geçmez”*, boynu bükük mekânlardır kütüphaneler bizim ülkede.

Gerçekten de ailelerin çoğu oturdukları semtte bir kütüphane bulunduğunun farkında bile değildir ve dahası çocuklarının elinden tutarak kütüphaneye götürmeleri bir yana, açıkça engel bile olmaktadır birçoğu.

Oysa gelişmiş ülkelerde öylesine toplumun içinde ve **“yaşayan bir organizma”**dır ki **kütüphane**, bizzat giderek, telefonla, elektronik posta ile veya İnternet sayfasına girerek herhangi bir halk kütüphanesine erişmek, günlük ve sıradan bir olaydır. Dahası gitmemek bir eksiklik sayılır.

Buluşma yeri olarak kütüphaneyi verir gençler. Çalışanlar öğlen arası dinlenmelerinde gazete okumak ve/ veya daha önceden ödünç aldıkları kitapları yenileriyle değiştirmek için kütüphaneye akın eder. Tonton yaşlılar ise, bilgi hazinelerini zenginleştirmek için okumak amacıyla sıkça kullanırlar kütüphaneleri, adeta heyecanlı bir yeni yetme gibi. Ev hanımları, iki arada bir derede, ödünç kitap almak için koştururlar halk kütüphanesine. Kimi zaman da evden telefonla ulaşıp danışma kütüphanecisinden *“pasta tarifi”* veya küçük yaralanmalar için *“ilk yardım bilgileri”* isterler.

Kısacası, **toplumun içinde ve hayat dolu albenili mekânlardır kütüphaneler.**

Bizde de yıllardır, Kütüphanecilik biliminin akademisyenleri ve uygulamadaki kütüphaneciler, toplum ve kütüphane birlikteliğinin bir türlü sağlanamadığına işaret ederek, kütüphaneleri bir biçimde toplumun güncel yaşamına yerleştirebilmenin mücadelesini verir, bunun için kafa yorarlardı.

Her yıl mart ayının son pazartesi günüyle başlayan haftada kutlanmakta olan Kütüphane Haftası başta olmak üzere, değişik zamanlarda panel, sempozyum, konferans ve benzeri etkinlikler düzenleyerek, **“niçin kütüphaneler toplumla buluşamaz”** sorusunun cevabını ararlardı. Ancak pek de sağlıklı cevaplar bulunamadığı içindir ki, bugün hâlâ toplum ve kütüphane buluşması gerçekleşmemiştir, ne yazık ki.

Ülkemiz kütüphanelerine ne çalışanlar uğrar öğlen arasında, ne ev hanımlarının kütüphaneye gitmek gibi bir düşün-

cesi vardır; ne yaşlıların kafasında bir şey uyanır kütüphane denildiğinde ve ne de gençlerin buluşma yeridir kütüphane.

Çalışanlar öğlen aralarını en yakın kahvehanede okey oynayarak “harcırlar”; hanımların varsa yoksa altın günleridir vazgeçilmezleri; yaşlılar halk ekmek kuyruklarından arta kalan zamanlarını ya televizyon karşısında ya da parklarda geçirmeyi yeğlerler; gençler ise, daha “ekşin” (action) ve “trendi/ moda” (trendy) mekânları tercih ederler arkadaşlarıyla buluşmak için. Çocuklarınsa, zaten ne çok yakınlarında bir çocuk veya halk kütüphanesi vardır gidebilecekleri, ne de ellerinden tutup götürecek anne-babaları.

Gelişmiş ülkelerde, son derece albenili mekânlarda ve tamamen toplumun içinde olan kütüphanelere karşın, ülkemizdeki genel manzara, maalesef, bu şekilde. Ve ne yazık ki, tabloda pembelik bir yana, bir tek açık renk bile görünmüyor.

İşte bu nedenledir ki, bu olumsuz tablonun üzerine güneş gibi doğan haberi, heyecan ve mutlulukla okudum.

Oysa önceki yıllarda defalarca uygulanan “*okuma-yazma kampanyaları sırasında bile*”, hiç akla gelmedi kütüphaneler. Kampanyalar dâhilinde kütüphane kurumu, en kısık sesle bile dillendirilmedi ve dolayısıyla medyada bu konuda tek satır haber, tek kare fotoğraf/ görüntü yer almadı. Sonuçta okuma-yazmayı öğrenenler öğrendikleriyle kaldı; okuma eylemini kütüphanelerde bulabilecekleri kitap, dergi ve gazeteyle kalıcı bir güzel alışkanlığa dönüştüremedi ve belki de zamanla unuttular.

İçinde bulunduğumuz dönemlerde de benzer kampanyalar düzenlenip duruyor. Tabii, yine kütüphanelerden ve okuma alışkanlığı kazandırmaktan olabildiğince uzak şekilde.

Oysa bir düşünülebilse; sadece okuma-yazma kurslarının bölgenin en uygun kütüphanelerinde verilmesi bile, bu kurs-

larda okuma-yazma öğrenenlerin kütüphane koleksiyonu aracılığıyla, *okuma alışkanlığı* denilen soylu alışkanlığı kazanmalarına ve dolayısıyla, kütüphane ve toplum birlikteliğinin gerçekleşmesine önemli bir oranda katkı sağlayacaktır.

İstenir ve gayret gösterilirse, “sokaktaki adamı” kütüphaneye çekebilecek ve kütüphaneleri yaşayan mekânlar haline getirecek farklı uygulamalar bulunabilecektir. Dershane uygulaması bunun için çok güzel ve sağlam bir örnektir.

Bundan dolayıdır ki, İstanbul Vakfı tarafından başlatılıp, yardımsever üniversite öğrencilerinin katkılarıyla, İstanbul’da on iki kütüphanede yürütülmüş olan projeyi, kütüphane ve toplum birlikteliğinin kurulması yolunda son derece heyecan ve ümit verici buldum.

Umarım bu proje, halkın güncel yaşamında kendisine yer bulacak “*yaşayan kütüphaneler*”in ortaya çıkması için bir başlangıç olur ve de kalıcı hale gelir.

Türk Toplumunda Kitap, Kütüphane ve Okuma Algısı

Bugüne kadar, bir saatlik okumayla dinmeyen hiçbir üzüntüm olmadı.

Charles de Louis MONTESQUIEU

(Fransız Düşünür, 1689- 1755)

Kitap Okumak Delikanlıyı Bozar mı?

Konuyla ilgili olarak yıllardır çeşitli düzeylerde araştırmalar yapılır, bıkıp usanılmadan. *'Bu millet niye okumaz?'*, *'Okuma alışkanlığı nasıl kazandırılır?'*, *'Eğitim sistemimizin bu konudaki eksiklikleri ve/veya yanlışları nelerdir?'* vb. onlarca soru etrafında beyin patlatılır, yazılar yazılır, konuşmalar yapılır. Nedenler sıralanır ve alt alta çözümler dizilir.

Her çalışmanın bir amacı vardır. Okuma alışkanlığı kazandırma çalışmalarının amacı ise, araştıran, eleştiren, sorunların çözümünde 'bilgi'yi kullanan ve toplumun bilgi düzeyinin yükselmesine katkı sağlayacak bireylerin yetiş(tiril)mesini sağlamaktır.

Peki, ülkemizde okuma ile ilgili yaşanan ilginç olayları bu çerçevenin neresine oturtabiliriz? Olaylar tam da, *'güler misin, ağlar mısın?'* dedirten cinsten. İlk ikisi Konya ve Yozgat'ta yaşandı.

Konya'daki olayda, arkadaşıyla kavga ettiği gerekçesiyle bir kişiye haftanın üç günü kütüphaneye gitme cezası verilmiş; ailesi temyiz başvurusu yapsa da, verilen ceza Yargıtay tarafından onanmıştı.

Daha ilginç olan yeni olay ise, Yozgat'tan... *'Halkın rahatını bozacak şekilde sarhoşluk'* suçundan 15 gün hapis cezasına

çarptırılan vatandaş, hâkimin cezayı tedbire çevirmesi sonucunda, her gün kütüphanede bir buçuk saat kitap okumaya mahkûm edilmiş. Belli ki, hâkim, suçu hafif görerek ağır bir ceza vermek istemediği gibi, bu vesileyle vatandaşın kitap okumasını istemişti.

Ancak olayın devamı oldukça ilginç ve bir o kadar da, toplumumuzda okumanın nasıl algılandığına yönelik verdiği mesaj açısından ibretlik.

*'Kitap okuma cezası'*na çarptırılan vatandaş, kararı duyar duymaz hâkime yalvarmış yakarmış. *'Bana da herkes gibi ceza verin, bu cezayı vererseniz, herkes benimle alay eder, ha evde bulaşık yıkamışsın ha kitap okumuşsun'* demiş, ama dinletememiş. Hâkim kararından dönmemiş. O da, çareyi Ankara'ya kaçmakta aramış, ama nafile... Altı ay sonra, kaçmakla bu cezadan kurtulamayacağını anlayarak geri dönmüş ve *'bağrına taş basarak'* cezasını çekmeye başlamış.

Anlattığına göre, **kütüphaneye ilk girişi adeta işkence gibi gelmiş** ve sanki tüm kasaba kendisine gülüyor gibi hissetmiş. İlk zamanlar kitap okuyor gibi yaparken, hâkimin okuduğu yerlerden sınav yapabileceği hatırlatılınca gerçekten okumaya başlamış.

İlginçtir okuduğu bilgilerle daha sonra katıldığı bir yarışmadan çok küçük de olsa bir miktar para da kazanmış.

Sonuçta okumanın yararını görmesine rağmen, yine de köylülerin kendisini gördüklerinde kıskıs gülmelerine bozulduğunu ve kahveye girerken başını dik tutamadığını belirtmiş *'kitap okuma mahkûmu'*. Ve ilave etmiş; *'keşke bana da adam gibi ceza verilseydi; aslanlar gibi 15 gün yatar çıkar, kahveye de başım dik girerdim, Allah düşmanıma bile böyle ceza vermesin.'*

Hâkimin, bu yöntemle de olsa, kitap okutabilmek için bulduğu formülün masumiyeti bir yana, kitap okumanın böylesine işkence, ceza ve başı öne eğdirecek derecede utanma sebebi olarak algılandığı bir toplumda bu sorunun altından nasıl kalkılır? Dahası kalkılabilir mi? Olumlu cevap vermek zor doğrusu...

Sözlerinin sonunda, fırsat buldukça okuduğunu da söylemiş, *'okuma mahkûmu'* vatandaş. Ancak tahmin etmek hiç de zor değil ki, herhalde gizli gizli okuyordur, *'delikanlılığa leke sürmemek'* ve kahveye başı dik girebilmek için!

Bir Ceza Türü Olarak “Kitap Okuma”

“Okuma” denildiğinde, bir durum, bir de eylem akla geliyor. Durum olarak, okuma becerisine sahip olma/ olmama ifade edilmekte ve genellikle yazma ile birlikte “okuma-yazma” şeklinde kullanılmaktadır.

Okumakta olduğunuz şu satırların konusu ise, ikincisi, yani okuma eylemi. Bilerek, isteyerek ve bu iş için zaman ayırarak gazete, kitap, dergi vs. okumak. İlle de kitap okumak.

Çeşitli bilimsel ve mesleki ortamlarda, -özellikle önceki dönemlerde- bir boş zaman faaliyeti olarak tanımlansa da, “boş zaman olursa kitap okunur, yoksa okunmaz” gibi bir sonuç doğurduğu inancıyla, yakın zamanlarda bu düşünce pek dile getirilmemeye başlandı. Doğrusu da bu...

Bu soylu eylemin alışkanlık haline gelmesi ise, literatürde “okuma alışkanlığı” (reading habits) kavramıyla isimlendirilmektedir. Gelişmiş ülkelerde sosyolojik haritanın neresinde yer alırsa alsın, çoğunluğun sahip olduğu; gelişmekte olan ülkeler ile geri kalmış (aslında *bırakılmış*) ülkelerde ise, değişik düzeylerde ama mutlaka problem olarak görülen ve çözümüne yönelik araştırmalar yapılan önemli bir alışkanlık.

Ülkemizde de konu ciddi oranda önemsenmekte ve kütüphaneciler, eğitimciler, yazarlar ve yayıncılar başta olmak üzere farklı kesimler bu önemli soruna çözüm aramaktadır.

Zaman zaman devletin de, geçici çözüme iyi bir örnek olan okuma kampanyaları ile çare arayışına girdiği görülmektedir.

Artık bu gruplara, yargının aktörlerinden biri olan hâkimleri de eklemek durumundayız anlaşılan.

Son birkaç yıl içinde medyanın bize aktardığına göre, hâkimler; alkollüyen nara atmak, çevreyi rahatsız etmek, orman arazisine baraka yapmak ve benzeri suçlarla karşısına gelen kişilere, işlediği suça karşılık gelen asıl ceza yerine, belli sürelerle kitap okuma cezası vermeye başladı.

Bu doğrultuda önce Konya'dan bir okuma cezası haberi geldi birkaç yıl önce, ardından Yozgat haberi düştü ajanslara ve gazetelere. Sonra bu haberlerin ardı arkası kesilmedi.

En yeni haberlerden biri Rize'dendi. İki yıl önce, oturduğu mahallenin biraz yukarısındaki, devletin ormanlık alanına baraka yapan bir vatandaş, önce devlet ormanlarına zarar verme suçundan 20 ay hapis cezasına çarptırılmış; daha sonra bu ceza, denetimli serbestlik uygulaması kapsamında, *"bir yıl boyunca, ayda iki saat ormanlarla ilgili kitap okuma"*ya çevrilmişti.

Yozgat örneğinde, olayın kahramanının kitap okuma cezası veren hâkime yalvararak, *"ben bu cezayla kahveye başım dik giremem, bana da adam gibi bir ceza verin"* diye yalvardığını yazdı gazeteler. Hatta şehri terk edip gittiği, birilerinin, *"eğer bir ay süreyle kitap okumazsan cezanı artırırlar"* uyarısı üzerine, geri dönerek *"cezasını"* çektiği de yazıldı *"zavallının"*.

İlk zamanlar olumlu bir izlenim bırakıyordu zihinlerde bu haberler.

"Ufak tefek" suçlar işleyen birileri vardı, bir de onları "hafif" cezalarla uyarmaya çalışan iyi niyetli hâkimler. Hapishaneye göndermektense, kitap okumak gibi olumlu ve faydalı bir eylem ile toplum içinde ıslah edilebilirdi suç sahipleri.

Ancak, zaman içerisinde bu uygulamanın sayısı artmaya başladığı için, konunun çok önemli bir boyutuna dikkat çekmek gerektiği açıkçası. Üstelik bu, göz ardı edilir gibi de değil.

Okuma alışkanlığı konusunda ülkemizin sicilinin hiç de olumlu olmadığı herkesin malûmu. Okuyan insan sayısı çok düşük... İnsanların okumadığı; pek çok kitabın 1000 adet basıldığı ve tek baskı yapabildiği; en küçük bir ekonomik dalgalanmada kitap ve dergiye yapılan harcamanın kısıldığı, kısa sürede yayınevlerinin kapandığı bir ülkeden söz ediyoruz.

Bu cezaların sayısı artmaya başladığı için, ilgili meslek örgütlerinin, hatta devletin, *“böyle bir ülkede kitap okumayı ‘ceza’ olarak vermek, ne derece doğru bir uygulama olur”* sorusu üzerinde ciddi şekilde durması gerektiğine inanıyorum.

Öyle ya, zaten insanlar okumuyor, okuma alışkanlığı toplum nezdinde pek fazla (*‘hiç’* dememek için) kıymet ifade etmiyor; otobüste, parkta, vapurda kitap okuyanlara hâlâ acayip yaratıklarmış gibi bakılıyor.

Okuma alışkanlığının yok denecek kadar az olması durumunu kaygıyla izleyen ve çözüm arayışında olan kişi ve gruplar, bu alışkanlığın önemini anlatmak için araştırmalar yapıyor, faaliyetler düzenliyor, yazıyor, konuşuyorlar.

Uzun süre kitap, dergi, bilgi, belge gibi konulara duyarsız kalan ve varsa yoksa dizi, film, magazin vs. konusunda yayın yapan özel televizyonların bir kısmı bile (*bazıları inatlarına devam etse de*), bu tür konulara zaman ayırmaya başladı.

Bu gruplar, toplumun eğitim ve kültür düzeyi yükselmeden; kitap, kütüphane, okuma alışkanlığı, bilgi kullanma alışkanlığı vb. olgular genel kabul görmeden; demokrasi, ifade özgürlüğü, inanç özgürlüğü, insan hakları vb., gelişmiş bir ülkenin olmazsa olmazlarından olan olguların yerleşmesinin ve gelişmesinin imkânsızlığını iyi bildiklerinden, okuma alış-

kanlığı konusunu ajandalarının hep en üst sıralarında tutuyor ve ayrıca ısrarla gündemde tutmaya çalışıyorlar.

Tam da bu çalışmaların yoğunlaştığı ve toplumsal etkisi çok yüksek olan televizyonlarda bile kitap, kütüphane, okuma vb. odaklı programların görülmeye başlandığı bir dönemde, peş peşe gelen uygulamalarla, kitap okuma eylemini ceza olarak sunmak, büyük bir hataya dönüşmüştür.

Bu konuda daha fazla gecikmeden, Türk Kütüphaneciler Derneği, yazar birlikleri, yayıncı örgütleri ve diğer gruplar, mutlaka planlı ve örgütlü bir çalışma içine girmeli; kütüphaneciler, yazarlar, yayıncılar ve eğitmciler de yazarak, çizerek, konuşarak bireysel anlamda probleme işaret etmelidir.

Önemle vurgulamak gerekir ki, kitap okumayı ceza olarak uygulayan hkimlerin iyi niyetinden kuşku duyulmamaktadır. Ancak, *“kitap okuma”* ve *“ceza”* kavramları birlikte anıldığında, olumlu izlenim bırakmadığı da son derece açıktır.

Bu cezalara muhatap olan suçlu kişiler, ilk defa ders kitabı dışında kitap okuyor da olabilirler. Ancak, bir suça karşılık yapılmak zorunda kalınan bu eylemin, belki çoğunluğu, *“kitap okumak delikanlıyı bozar”* zihniyetindeki bu kişilerde alışkanlık haline geleceğini düşünmek de fazla iyimserlik olacaktır. Diğer bir ifadeyle, bir iki kişinin okuma alışkanlığı kazanmasını sağlayabilir düşüncesiyle, kitap okumayı bir ceza türü olarak lanse etmenin, faydadan çok zarar getirecek bir uygulama olduğu açık bir biçimde görünmektedir.

Konuya bir de bu pencereden bakılması gerekiyor. Çok geç olmadan ve fazla hasar bırakmadan.

Dünyada en korkunç şey, bilgisizliğin epeylenmesidir.

Johann Wolfgang von GOETHE

(Alman Yazar, 1749 - 1832)



Kütüphaneden Rahat Yer mi Var?

Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü ile Türk Kütüphaneciler Derneği tarafından her yıl ortaklaşa organize edilen Kütüphane Haftası etkinlikleri aracılığıyla; devlet ve toplum nezdinde, kütüphanecilik bilim ve mesleğinin uygulama sahası olan kütüphanelerin eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve serbest zaman faaliyetleri çerçevesindeki yeri ve önemine dikkat çekmek; bu bağlamda, algı ve bilinç düzeyinin yükseltilmesi hedeflenmektedir.

Hafta boyunca konferans, panel vb. etkinliklerde, Kütüphanecilik alanına ilişkin konular (okuma alışkanlığı, dijital kütüphaneler vs.) ele alındığı gibi; bu alandaki uzmanlarla birlikte, çeşitli kesimlerdeki paydaşları ilgilendiren konulara da (derleme, korsan yayın vs.) yer verilmektedir.

Bunların yanı sıra, tüm zamanlarda yaşanmasına rağmen, neredeyse hiç ele alınmayan çok önemli bir sorun ise, kütüphaneler ve kütüphaneciler konusunda toplumda var olan algı yanlışlığı ve bilgi eksikliğidir.

Öyle ki, Kütüphanecilik alanının uzmanları, kütüphaneci olmak üzere üniversitenin kapısından girdikleri birinci sınıfın ilk dönemiyle birlikte bu problemin farkına en "acı" şekilde vararak; okuyacakları dört yıl boyunca, "kütüphanecinin ne demek" olduğu, "kim" olduğu, "mezun olduğunda ne iş yapacağı", "nerede çalışacağı", "kütüphanelerde kitap tozu mu

alacağı” şeklindeki, bitip tükenmeyen *-çoğu alaycı-* sorulara cevap vermek için uğraşır dururlar.

Buna rağmen de, adeta kaderlerine razı olmuşçasına, mesleğe adım attıktan sonra, meslek camiasında konuşmak dışında, misyonlarının ve görevlerinin ne olduğunu uygun şekilde açıklamaktan uzak dururlar. Bir başka ifadeyle, durumu tersine çevirebilmek için yeterli düzeyde halkla ilişkiler çalışmalarını bir türlü yap(a)mazlar.

Böyle olduğu içindir ki, kamuoyunda, kütüphane ve kütüphaneci konusunda bilgiye dayalı çok fazla görüş ifade edilemezken; genel olarak, kütüphanelerin bunaltıcı yerler, kütüphanecilerin ise sıkıcı kişiler olarak tanımlandığı görülmektedir. Kimi zaman televizyon reklamlarına da yansıdığı üzere, kütüphaneci denilince, gözlüğünün üzerinden bakarak *sus* işareti yapan topuz saçlı kadın fotoğrafı gelir gözler önüne. Kütüphaneci algısı, neredeyse, tamamen bu şekildedir ve bu anlamda, kütüphanecinin ciddi şekilde imaj problemi söz konusudur.

Ancak kütüphaneler ve kütüphaneciler konusunda asıl sorun, imajın ötesinde ve üzerindedir.

İstisna denilecek kadar düşük orandaki doğru bilgi sahipleri dışında; araştırmacısından öğrencisine, bürokratından siyasetçisine kadar, kamuoyunun genelinde, kütüphanecilerin kim oldukları ve hangi eğitim-öğretim aşamasının ardından “kütüphaneci” unvanı aldıkları bilinmediğinden, - *bilenlerin bir kısmı tarafından da önemsenmediğinden-* kütüphanelerdeki uygulamaların, eğitimi ve donanımı ne olursa olsun her birey tarafından yapılabileceği düşünülmektedir.

Böyle bir bilgisizlik ve algı düzeyine bağlı olarak, herhangi bir meslekî arka planı olmayan ya da olsa bile kendi mesleğini yapmak istemeyen kişilerin görev almak/ talep etmek için ilk elde kütüphaneleri düşündükleri; siyasetçiler ile

üst düzey bürokrat ve yöneticilerin de, görevlendirmelerde bu istekler doğrultusunda hareket ettikleri görülmektedir.

Yurtdışı uygulamalarında kütüphanecinin kim, yardımcı elemanın kim olduğu; görev, yetki ve sorumluluklarının neler olduğu ve nerede başlayıp nerede bittiği açık bir şekilde belli olmasına karşılık; ülkemizde, tam tersine, bu alanda üniversite düzeyinde öğrenim görmemiş ve hatta kurs düzeyinde bile hiçbir eğitimi olmayan kişiler tarafından, kütüphanelerde herhangi bir göreve talip olmak bir yana, yönetici olmaya bile cesaret edilebilmektedir.

Bu kişilerin kütüphanelerde, belli bir kapsamda verilen görevleri yapmaları durumunda, bir sorun bulunmamakla birlikte; asıl problem, herhangi bir eğitimi bulunmayan, kamu hizmeti deneyimi olmayan ya da başka bir alanda öğrenim görmüş olsa ve o alanda çok fazla deneyimi bulunsa dahi, bazı kişilerin, *“rahat etme düşüncesiyle”* kütüphaneyi tercih ediyor olmalarıdır.

Bu görüşü örneklendirmek pekâlâ mümkün...

Bir kamu kurumunda çalışan deneyimli bir bürokrat, aynı kurumda memur olarak çalışan eşinin biriminin değiştirilmesi için Personel Müdürü’nden *“rica”* da bulunur.

Bu *“ricayı”* yapan kişi, kurumun tepe yöneticilerinden birisi, daha açık bir ifadeyle, *“2 numarası”*dır. Personel Müdürü rica (*örtük emir*) sahibinin pozisyonunu iyi bildiği için, nazik bir şekilde, kendisinin aklında bir birim olup olmadığını sorar. Cevap *“rahat bir yer olsun da...”* şeklinde başlayınca, sıkıntısı artar. Çünkü bunun Türkçesinin *“yatacak bir yer olsun”* şeklinde olduğunu iyi bilir. Sorusunu çekinerek tekrarladığında, *“e, canım işte, Kütüphane Müdürlüğü olabilir, oradan rahat yer mi var?”* biçiminde, şoke eden bir cevap alır.

Şoke olur, çünkü onun algı dünyasında kütüphane, büyük oranda, bu alanın üniversite düzeyinde öğrenimini gör-

müş kişilerin çalıştığı bir uzmanlık birimidir. Üniversite öğrenimi ve uzun süreli iş deneyimi sayesinde, Kütüphanecilik öğrenimi görmemiş kişilerin de kütüphanelerde görev aldıklarını bilir, ama bu kişilerin de orada yatmak için değil, verilen işleri canla başla yapmak ve hizmet üretimine katkı sağlamak için bulunduklarını da iyi bilir. Çünkü kütüphaneler sürekli hareketli olan, akademik ve canlı hizmet birimleridir.

Bunları dile getirmek üzere ağzını açtığı anda ise, muhatabının yüzüne bakar bakmaz kararın çoktan verilmiş olduğunu net bir biçimde anlar. Ona sadece uygulamak kalmıştır.

İşte bir başka ibretlik örnek...

Kurumunda 23-24 yıldır önemli kişilerin sekreteri olarak görev yapan bir hanımefendi, günün birinde, başka bir birime geçmek ve kısa süre sonra ayrılmayı düşündüğü emeklilik dönemi öncesinde orada çalışmak ister.

Aklına gelen ilk birim, Kütüphane Müdürlüğü'dür. Peki, bu kişi, üniversitede dört yıl süreyle Kütüphanecilik bölümünde öğrenim görmüş olmasına karşın, herhangi bir nedenle mesleğini yapamamış da, emeklilik öncesi kısa bir süreliğine de olsa, öğrenim gördüğü bilim alanının sahnesi olan kütüphanede çalışayım mı demiştir? Hayır. Kütüphanecilik bilim ve mesleğiyle ilgili ne lisans öğrenimi görmüş, ne de başka bir eğitim almıştır.

Görüştüğü kütüphane yöneticisi bu cevabı öğrendikten sonra, kütüphanede o dönem itibarıyla Kütüphanecilik öğrenimi görmemiş kişilere yönelik yardımcı eleman konumunda, üç pozisyon olduğunu; bunlardan biri olan, depodan kitap ve dergi isteklerini çıkarma işini ona uygun görmediğini; ikincisinin idari büroda sekreterlik, diğerinin de kütüphane girişindeki bankoda bulunarak gelenleri karşılama, yönlendirme ve ayrıca, gerekirse, çıkan kişilerin kontrolü olduğunu belirtir.

Bu sözler talep sahibinin hiç hoşuna gitmez.

Nihayet ağızındaki baklayı çıkarır. Zaten, 23-24 yıldır sekreter olarak çalıştığı için bu işi yapamaz; giriş kapısında da duramaz, çünkü yıllardır sürekli olarak insanlarla karşılaşmakta ve onlara bir şeyler anlatmaya çalışmaktadır. Onun muradı, kısa süre sonra düşündüğü emekliliğine kadar *rahat bir yerde* görev almak ve kalan süreyi bu şekilde geçirmektir. Bu düşüncesini gerçekleştirmek için de, kütüphaneden daha uygun bir yer yoktur. Bu samimi itirafın tercümesi odur ki, emekliliğe kadar *yatacak bir yer* aranmakta, bunun için en uygun yerin de kütüphane olduğu düşünülmektedir.

Verilen iki örneğin benzerleri, bu ülke kütüphaneciliğinin adeta kaderi olmuşçasına, her dönemde ve çok sayıda yaşanmaktadır. Yıllardır, gerek yeni görevlendirmelerde gerekse kurum içi hareketlerde, birileri kütüphanede çalışmak istediğini ifade ederek talepte bulunmakta; Kütüphanecilik ve kütüphane hizmetleri konusunda, tıpkı talep sahipleri gibi, bilgisiz ya da yanlış algılara sahip olan karar vericiler de, bu yöndeki talepleri rahatlıkla kabul edebilmektedir.

Bu işlerin belli kurallarının olduğu; hangi tür ve ölçekteki kütüphanede, ne kadar profesyonel kütüphaneci ve ara eleman görevlendirileceğine dair uluslararası standartların bulunduğu; bu kurallara uyulmadığında, bunun, kütüphane ve bilgi hizmetlerinin kalitesine olumsuz yansıtacağı ise, bu iki grubun ne bilgisi dâhilinde, ne de umurundadır.

Siz ne dersiniz bu duruma?

“Bilgi toplumu” kavramından, genelde, “bilgisayar toplumu”nun anlaşıldığı ve akıl almaz bir teknoloji fetişizminin yaşandığı bir coğrafyada, bu durum şaşırtıcı olmasa gerek...

Kitap Sevgisi

En başta itiraf etmeliyim ki, insanları sevmeyen, hayvan sevgisinden bîhaber; etrafındaki rengârenk ve çeşit çeşit bitkileri fark etmekten uzak insanların arttığı bu modern zamanlarda *kitap sevgisi* kime ne anlam ifade eder bilemiyorum. Ama inanıyorum ki, sayıları şu ya da bu kadar olsa da, kitap sevgisini gönlünde sımsıcak taşıyan, yüreğindeki bu sevgi yudumladığı her yeni kitapla güçlenen, yoğunlaşan ve derinleşen, kitap âşığı bir cemaat de yaşıyor bu güzel coğrafyada.

Üstelik, yavaş da olsa, sayıları çoğalan yeni sevdalıların varlığını da gözlüyoruz. Kitapçı raflarının önünde, kitap fuarlarının fiziksel olarak dar, ruh olarak geniş sokaklarında ya da oturamadığı otobüste düşme pahasına kitap okurken ayakta.

İşte böyle bir sevgi bu... Tarifsiz, riyasız, terk etmesiz...

Hem karşılıksız, hem de karşılıklı.

Karşılıksız...

Çünkü ne anne-baba, ne çocuk, ne eş sevgisine benzer bu sevgi; ne de bir kadın veya erkeğe duyulan sevgiye. Kanlı canlı bir varlığa sevgi duyduğunuzda, karşılığını az çok görürsünüz. Hele sevginizin karşılığı tam anlamıyla varsa; yüzün kızarmasından sesin buğulanmasına, gözlerin ışımın-

dan dudaklardan dökülen sözlere kadar, kendini capcanlı orta yere koyar bu sevgi, bir yandan da yüreklere akarken.

Karşılıklı...

Çünkü bir şekilde, bir yerlerde ruhunuza uzanmış ve yüreğinize dokunmuş olan bu sevgi, daha kitabın adını duyduğunuz anda sarıp sarmalar sizi. Alıp götürür başka diyarlara.

Bilgi veren bir araştırma kitabıysa, sevgisini yüreğinize yerleştirdiğiniz anda, yukarılara, zirvelere çıkarır sizi; doldurur, genişletir dağarcığınızı; derinleştirdikçe derinleştirir sizi. Ta ki, yanınızdaki, yörenizdeki bu sevgiyi bilmeyenler, sizin çok ama çok altınızda bir yerlerde oturakalırlar.

Ya da bir romansa sarıp sarmaladığınız sevgiliniz, daha ilk sayfanın ilk paragrafıyla alır götürür sizi başka coğrafyaların bambaşka atmosferlerine; kâh kendi memleketimize kâh yabancı bir ülkeye... Biletsiz, pasaportsuz, vizesiz... Kiminde acılanırsınız kahramanların üzüntüsüyle; kimi zaman onlarla birlikte mutluluktan havalara uçarsınız, bir düğün, bir uzun ayrılık sonrası vuslat ya da bir bayram sahnesinde.

İşte böylesine karşılıklı, böylesine capcanlı, güçlü ve sınıksı... Bilen bilir bu sevgiyi. Hani diyorlar ya "aşk yaşanır anlatılmaz", aynen öyle. Kitap sevgisi de yaşanır yüreğin derinliklerinde, hatta sınıksı sarmaladığı vücudun her bir hücresinde.

....

Bir de, son söz yerine, unutmadan söyleyelim ki, ***kitap vefasız da değildir*** bilesiniz.

Sizi asla ama asla aldatmaz, ne bugün ne de yarın. O denli sâdiktır size.

Öylece bekler sevgiyle uzatacağınız elinizi. Bazen evinizdeki kitaplığınızda, bazen bir kütüphanenin raflarında...

Öylesine sabırlı ve öylesine geleceğinize olan sarsılmaz inancı ve tevekkülüyle.

Ya da sizin gibi kitap âşıklarının varlığını kendilerinden önceki kardeşlerinden öğrendikleri için, kitapçı raflarında beklerler sizi; *"işte bu uzanan el tutacak beni"* diye. Ümitle.

Almazsanız da alınmaz bilesiniz. İsteği karşılanmamış bir çocuğun yaptığı gibi, surat asıp küsmez de size asla. *"Belki parası yoktur, daha sonra alacaktır"* diye düşünür ve kendisine uzanacak başka bir eli bekler, mütevekkil bir şekilde. Asil ve vakur bir edayla...

Sizce sevgiye lââyık değil mi bu can dostlarımız, sırdaşlarımız, bilgi veren yoldaşlarımız. Ve gönlümüzde daha fazla yer açmalı değil miyiz sizce de, bu güzel sevgiliye.

*Kitaplar, bir zaman bana insanları sevmek lâzım geldiğini,
insanları sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevildiğini,
oradan yaşam sevinci duyulacağını öğretmişler.*

Sait Faik ABASIYANIK

(Hikâye ve Roman Yazarı, 1906 - 1954)

Hediye Kitap Kabul Edilmez!

Yayıncılar ve yazarlar tarafından üst düzey bürokratlara, makam sahiplerine ve bazen de sadece yazarın yakını oldukları için bazı kişilere kitaplar hediye edilir.

Kimi zaman, bazıları, kitap hediye edilen kişinin çalışma alanıyla ilgili olmasa da, çoğunlukla hemen herkesin evinde, elinin altında bulunmasında yarar görülen kitaplar olur bunlar. Hele bazen bu kitaplar, konusuyla ve kâğıdından cildine kadar kullanılan malzemesiyle tam bir prestij kitap oluyor ki, zaten piyasada bulunmayan ve bu nedenle kolayca elde edilemeyen, adeta nadir eser niteliği taşıyor bu hediyeler.

Özellikle yazarlar, büyük bir mutlulukla hediye ettikleri kitaplarıyla, hediyein muhatabı olan makam sahiplerine, dostlarına ve arkadaşlarına kendilerini önemsediklerini, özel olduklarını göstermek isterler.

Ama öyle mi oluyor neticede? Hayır. Ne yazık ki, çoğunlukla böyle olmuyor.

Verilen kitaplar bazen kapağı bile kaldırılmadan elden çıkarılıyor. Hatta çoğu zaman isme imzalanmış kitaplar bile bu akıbetten kendisini kurtaramıyor, ne yazık ki.

“Evde yeriniz olmasa ve kitabın konusu çalışmal/ ilgi alanınıza uygun değilse bile, imzanın hürmetine birkaç yıl saklayın” diye bağırısı geliyor insanın. Ama kim duyacak...

Bir uzman kütüphaneci olarak, çok zaman şu iki manzara ile karşı karşıya kaldım, kalıyorum.

Telefon çalıyor; bir büyüğümün, arkadaşımın, kısacası bir tanıdığın sesi karşıda;

- *Sen kütüphanecisin, sana daha çok lâzım olur, bana gönderilen bir kitabı (ya da kitapları) sana gönderiyorum.*

Ya da,

- *Bana gönderilen kitapları sana gönderiyorum, kütüphanenize koyarsın, bizim evde koyacak yer yok da...*

Her halde sanılıyor ki, kütüphaneci olarak her konu bizim ilgi alanımıza girer ve evimizde kitaplık yapabileceğimiz fazladan 5-6 oda daha var. Ve sanki her kütüphanenin koleksiyonunda her kitaba yer verilir ya da verilmelidir.

.....

Her şeyi hediye alınca problem olmuyor da, sadece kitaplara yer bulamıyoruz evlerimizde ve ofislerimizde.

Ne hediyeler görürsünüz, özellikle makam sahiplerinin ofislerinde. Neler, neler... Yöresel olanlar, genel hediyeler vs.

Gümüşüyle meşhur illerden gümüş hediyeler; bakırıyla meşhur olanlardan bakır ürünler; küçük halılar, el işleri, tah-tadan yapılmış harika ürünler.

Bir de yiyecekler...

Kasalarla, poşetlerle, kutularla...

Neler yok ki, bunların içinde... Taze kayısılar, kuru kayısılar, hem de her çeşidinden, ayrı ayrı. Bademler, fındıklar. Taze incirler, kuru incirler. Kirazlar, vişneler, elmalar, armutlar... Kısacası, aklınıza gelen, her tür meyve ve sebze...

Bunların hepsi kabul görür de, kitap denilince yer kalmaz nedense; ne evlerde, ne ofislerde, ne de gönüllerde.

İlle de gönüllerde... Eğer öncelikle gönüllerde yer bulabilseydi o güzelim kitaplar, mutlaka bir yer bulunabilirdi ofislerde de, evlerde de... Kesinlikle ama kesinlikle...

*Özgür insan, okuyan insandır.
Çünkü okuma, bilgisizliği ve kör inançları yenen tek güçtür.*

Thomas JEFFERSON
(Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, 1743-1826)

Siz de Kütüphanenizi ve Kütüphanecinizi Seviyor musunuz?

- *Mezun olduğunda ne olacaksın?*
- *Kütüphaneci.*
- *Kütüphaneci mi?*
- *Evet, kütüphaneci.*
- *Peki, kütüphaneci olunca ne iş yapacaksın? Kitapları raflara dizip, tozlarını mı alacaksın?*

.....

Bu türden bir diyalog, üniversitelerin eski adıyla Kütüphanecilik yeni adıyla Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinde lisans öğrenimi görmüş hemen her kütüphanecinin, öğrenimlerinin daha ilk günlerinde yaşadıkları klasik bir manzardır.

Yakın dönemde, bölüm adının yanı sıra program içeriklerinin de büyük oranda yenilenmesine/ modernize edilmesine ve mezunların ilk yıllara kıyasla, çok daha donanımlı olarak sahaya çıkmalarına karşın, ne yazık ki, bu manzarada aynı oranda iyileşme görünmemektedir.

Bunun temel nedeni ise, Türk toplumunun eğitimli sosyal kesimlerinde bile, çok küçük bir bölüm dışında, kütüphanecilik profesyonellerinin kim oldukları ve ne tür görevler yaptıklarına ilişkin yeterli düzeyde bilgi sahibi olunmamasıdır.

Gelişmiş ülkelerde, kütüphanelerin ve kütüphanecilerin, toplumun eğitim ve kültür düzeyinin yükseltilmesi ve bilimsel gelişmelerdeki yadsınamaz yerleri çok iyi bilinmesine karşılık, ülkemizdeki durum bu denli acıklı. Çünkü ülkemizde, ilk ve ortaöğrenim süresince *-olmayan-* okul kütüphanelerine ve birçok açıdan yetersiz halk kütüphanelerine gitmek bir yana; üniversite öğrenimi süresince bir kez dahi üniversite kütüphanesine gitmeyip de, bunu övünerek anlatan yüzlerce, binlerce (*hadî milyonlarca demeyelim*) 'eğitimli' kişiyle karşılaşmak mümkündür.

Durum bu merkezde olduğu için de, Türk toplumundaki bireylerin, kütüphanecinin kim olduğuna ve ne iş yaptığına dair bilgi sahibi olmamaları da son derece doğaldır.

Buna karşılık, batılı ülkeler başta olmak üzere, gelişmiş toplumlarda, hayatın merkezinde yer alan kütüphaneler, yaşayan kurumlar olarak, bireyin güncel yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Söz konusu toplumlarda kütüphanecinin kim olduğunu bilmemek bir yana; *millî, halk, üniversite, okul* ve *çocuk* gibi türleri bulunan kütüphaneler, ülkemizdeki alışveriş merkezleri gibi capcanlı, cıvılcıvılcı yaşam merkezleri olarak dikkat çekmektedir. Doğallıkla, kütüphaneciler de, kütüphaneden hizmet alanların sürekli iletişim halinde oldukları meslek elemanları olarak tanınmakta ve bilinmektedir.

Bu durum yıllar içerisinde öylesine normal bir hal almıştır ki, çeşitli ölçütler bazında "yılın kütüphanesi" seçimleri yapılırken, yine belli koşullar içerisinde "yılın kütüphanecisi" seçiminin de yapıldığı görülmektedir. Yani kütüphaneler ve kütüphaneciler bağlamında, bu denli canlı ve bilinçli bir toplum söz konusudur gelişmiş ülkelerde.

"*Kütüphanemi seviyorum*" (I love my library) ve "*Kütüphanecimi seviyorum*" (I love my librarian) uygulamaları, gelişmiş ülkelerde kütüphanelere gönül verenlerin, çeşitli büyüklük-

lerde yaptıkları maddi katkıların yanı sıra, manevi destek anlamında çok önemli ve değerli uygulamalardır.

Öyle ki, bu ülkelerde, kütüphane bütçelerinden kesintiye gidilmesi planlandığında -özellikle halk kütüphaneleri bağlamında- ilgili kütüphanenin bölge halkı, bir yandan maddi destek verirken, diğer yandan da gösteriler yaparak, yazılar yazarak, konuşmalar yaparak bu kesintilere karşı duruş sergilemektedir. Yani kütüphaneler çok sevimli ve bu sevgi açık bir biçimde de gösterilmektedir.

Ülkemize baktığımızda ise, çok acı örneklerle karşılaşmak mümkün olsa da, sadece birini aktarmak bile fikir vermesi bakımından yeterli olacaktır.

Ankara'nın göbeğinde yer alan Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, geçtiğimiz yıllarda, yenileme çalışmaları nedeniyle birkaç yıl kapalı kalmıştı da; bir tek gösteri, yazı, konuşma vs. ile de olsa, tepki gösterilmemiş ve *"neler oluyor, bu kütüphane niçin bu kadar süredir kapalı?"* diyen olmamıştı. Kimsenin umurunda bile olmadı demek ki?

Kütüphaneye karşı bu kadar kayıtsız kalan insanlar onu nasıl sevecekler ki? Bırakınız sevmeyi, bölgede yaşayanlar, belki de o semtte bir kütüphane olduğundan bile bîhaberler.

Görüldüğü üzere, bu konuda gelişmiş ülkeler ile Türkiye'ye ait fotoğraflar arasında en küçük bir benzerlik bile söz konusu değil.

Bu nedenle, belki de, Türk toplumunu oluşturan bireylere başlıktaki soruyu sormadan önce, *"kütüphane nedir, hangi türleri vardır?"*, *"kütüphanelerden hangi hizmetler alınabilir?"*, *"kütüphaneci kimdir ve ne iş yapar?"* vb. sorular çerçevesinde eğitim vermek gerekir. Aksi halde, temel düzeyde bile olsa, bilgi vererek, kitaba ve kütüphaneye yakınlıkları sağlanmadan, böylesine *"zor soruları"* sormak, haksızlık olur insanımızla!

Şansa Bak, Kütüphanecinin Eviymiş!

“Kitap sevgisi başka hiçbir sevgiye benzemez.” Üstünlük veya bir seviye bağlamında değildir bu kıyaslama, yanlış anlaşılmasın. Bu sevginin çok özel bir sevgi olduğuna işaret edebilmenin öz ifadesidir. Ve *“aşk yaşanır, anlatılmaz”* durumuna zarif bir göndermedir, bu iddialı ifadeden murad edilen.

Öyledir de gerçekten. Bu sevgiyi, bir kitapçada rafları veya kitap fuarlarında reyonları dolaşırken, kitap âşıklarının şahsında birebir gözlemlemek mümkündür.

Özenle eline alır, içindekiler sayfasına bakar, arka kapak dış yüzündeki tanıtım ifadelerini okur. Hemen ilgisini çeken birkaç bölüme sızar ve yudum yudum içmeye başlar sevgisini. Ve her defasında, kitabın merkezine giden bu seyahatlerde zamanın nasıl geçtiğini bir türlü fark edemez sevdalımız.

Ne ki, bu aşk, bu sevda, bu tutku çoğu zaman anlaşılmaz, anlaşılamaz. Bırakınız uzak tanıdıkları, en yakın kişiler dahi bu sevgiyi bir türlü anlayamaz. Hatta eşler ve çocuklar bile, eğer kendileri de bu sevdanın ateşiyle tutuşmamışlarsa, anlayamaz ve kabul edemez bu nazik durumu.

Böyle bir olumsuz durumda, kitap âşığının satın alarak veya hediye yoluyla edinerek eve getirdiği her bir yeni kitap sorun olur ve yeni bir tartışmanın fitilini ateşler. Kitap tutkununun yüreği pır pır ederek sevindiği olay, tam aksine, karşı gruptakilerin suratlarının asılmasına, homurdanmalarına ve

zaman zaman da yüksek sesle itiraz etmelerine yol açar. “Ev zaten kitap doludur”, “bu ne zamana kadar böyle sürecektir”, “evde tozdan geçilmemektedir, çünkü kitaplar çok fazla toz tutmaktadır”, “kitapların tozlarını almaktan bıkmıştır” vs.

Tüm bu serzeniş, birkaç bini geçmeyen küçük ev kitaplıkları içindir. Fırtınayı koparanların bazıları, kendileri de kitap okuru olsalar da, çoğu zaman bu türden tartışmalar sürer gider ve olağan durumlardan kabul edilir bir zaman sonra.

Ev kitaplıkları konusunda, hiç de olağan olmayan bir durumu ise, bizzat yaşadım.

Aktaracağım olayı yaşayana kadar, evde kitaplık oluşturmak ve üç yüz, beş yüz ya da en fazla bin küsur kitaba sahip olunmasından şikâyetçi olanların anne, abla, eş gibi evin hanımları olduğunu sanırdım. Oysa hiç de öyle değilmiş. Yani bu durumdan rahatsız olan ve üstelik evin dışında bulunan bir grup daha varmış meğerse!

Kim mi onlar?

Herkesin yakından tanıdığı ve yolunun bir şekilde kesiştiği bu grup, eşya taşıyıcıları... Bilinen isimleriyle, *hamallar*.

Yaşamdaki önemli rollerini oynayarak hayatımızı kolaylaştıran bu grupla yolumun kesişmesi birkaç yıl öncesine rastlar.

Yaşadığım şehrin başka bir semtinde bulunan kooperatif evimizin inşaatı bitmiş, taşınma günü de gelip çatmıştı.

İnsanların iç içe yaşadığı ve birçok işi imece usulüyle gördüğü dönemler son bularak, postmodern dönemlere geçildiği için, o güne kadar hep birlikte üstesinden geldiğimiz ev taşıma işi, taşınacak aile olarak sadece bize kalmıştı.

Bu durumda, çaresiz, işi bir nakliye şirketine verecek ve taşınma konusunu ilk defa ücreti karşılığında yaptıracaktık.

Firma yetkilileri ile ofislerinde görüşürken, sormaları üzerine, gecekondu bölgesindeki müstakil bir evden, ayrı

şehrin başka bir semtindeki apartman dairesine taşınacağımızı söyledik. Evdeki eşyaları bildirirken, eşyanın alınacağı evin gecekondlu olmasına karşın, yaklaşık 200 merdivenli bir sokağın aşağı yukarı ortasında bir yerde olduğunu belirtmeyi de ihmal etmedik. Anlaştık ve ücretin tamamını da ödedik.

Taşınma günü geldiğinde sabah erkenden kalktık ve son toparlamaların da yapılmasının ardından kahvaltı sofrasına oturduk. Tabii, çok erken gelecekleri için aç olabilecekleri hesap edilerek, hiçbir şey atlanmadan mükellef bir kahvaltı sofrası hazırlandı. Sımsıcak gözlemeler ve çörekler dahi ihmal edilmedi. Sınırsız denilecek kadar çok demlenen çay da cabası.

Geldiler ve kısa bir hoşbeş faslı sonrasında, *"eşyalara bir bakalım"* diyerek, kahvaltı sofrasının hazır bulunduğu bahçeden evin içine girdiler.

Bir süre sonra geldiklerinde yüzlerindeki ifade hiç de hayra alamet değildi. Nihayet ağızlarındaki baklayı çıkararak, taşımaktan vazgeçtiklerini söylediler.

"Nasıl olur, nasıl vazgeçersiniz?" vs. şeklindeki şaşkınlık dolu itirazlarım bir türlü kararlarını değiştirmiyordu. Tam sinirlerim ayağa kalkıp da, ipler kopacakken, rahmetli babam devreye girerek kolaylaştırıcı rolü oynadı ve elemanları ikna etti.

Önce güzel bir kahvaltı yaptılar ve sonrasında birkaç saat içerisinde eşyayı fazla hasar vermeden yeni evimize taşıdılar.

Taşınma işlemi bittikten sonra, merakıma yenilerek, sabah olan bitenin anlamını, neden anlaşılmaya rağmen vazgeçmeye çalıştıklarını, ani karar değişikliğinin nedenini sordum.

Ağızlarının içinde bir şeyler eveleyip gevelerken, nihayet birisi, tek nedenin, kitaplığımı oluşturan yaklaşık iki bin kitabı içeren koliler olduğunu itiraf etti.

Meğer bu işi yapanları ev taşıma konusunda canından bezdiren ne televizyon, ne çamaşır makinesi, ne buzdolabı, ne

bulaşık makinesi ve ne de koltuk-kanepeler türü mobilyaları. Deyim yerindeyse, onların bellerini kıran, “can düşmanı” belledikleri kitap kolileriymiş.

Dediklerine göre, bu konudaki temel ölçütleri de, taşıyacakları evin bulunduğu semtmiş.

Onlara göre, eğer ev bir gecekondu semtindeyse, buradaki insanlar çok fazla eğitilmiş olmayacakları için kitapla, dergiyle de işleri olmaz, dolayısıyla evlerinde de belki üç beş ders kitabı dışında kitap bulunmazmış. Tam aksine, gelir düzeyi yüksek kişilerin oturduğu semtlerde ise, eğitim-kültür düzeyleri de yüksek olacağı için, evlerde epeyce kitap ve dergi bulunurmuş.

Bu ölçütleri genelde doğru sonuç verirmiş ancak, bizim örneğimizde fena çuvallamış, tutturamamışlardı.

Ayrılırken, bir yandan, *“işe bak, burası gecekondu, burada kitap mitap olmaz derken, gele gele kütüphanecinin evine gelmişiz”* diye söyleniyor, bir yandan da düştükleri durumdan dolayı kıs kıs gülüyorlardı.

**Türk Toplumu
ve
Okuma Eylemi/Alışkanlığı**

Niye Okumuyoruz?

Ülkemizde okuma-yazma bilenlerin oranında önemli artışlar olmakla birlikte, bu durumun "okuma" eylemini "alışkanlık" hâline getirenlerin sayısında da görüldüğünü söylemek, ne yazık ki mümkün değil.

*"Bireyin, bir gereksinim ve zevk kaynağı olarak algılaması sonucu, okuma eylemini yaşam boyu sürekli ve düzenli bir biçimde ve eleştirici/ irdeleyici bir nitelikte gerçekleştirmesi"*¹ şeklinde tanımlanan **"okuma alışkanlığı"**, bir olgu olarak, bugüne kadar birçok araştırmacı tarafından ele alındı, alınmaya da devam ediyor.

Yıllardır kütüphanecilik, eğitim, sosyoloji vb. alanlarda görev yapan araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalarda, **"Türk toplumu neden okumuyor/ neden az okuyor?"** sorusuna cevap bulunmaya çalışılıyor.

Araştırmalardan çıkan **ortak sonuçlara** bakılırsa, okuma alışkanlığının önündeki en büyük engellerden biri, **"televizyon izlemek"**. Eğitim sisteminizin okuma alışkanlığı kazandıracak biçimde yapılandırılmış olmaması; aile ortamında böyle bir atmosferin bulunmaması; kitap, dergi vb. okuma kaynaklarının pahalı olması; vakit bulamamak gibi gerekçeler ise, en çok öne çıkan nedenler.

¹ Bülent Yılmaz. (1993). **Okuma Alışkanlığında Halk Kütüphanelerinin Rolü**. Ankara: Kültür Bakanlığı; s. 30.

Bu noktada, bugüne kadar yapılan araştırmalarda benzer sonuçlara ulaşıldığına göre, bu çalışmalar kapsamında yanlış yapılmakta olan bir şeylerin olabileceğine dikkat etmek, farklı nedenler üzerinde tartışmak ve bir beyin fırtınası yapmak, kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Denilebilir ki, benzer sonuçlara ulaşılmasının ana nedenlerinden biri, *-belki de birincisi-* okuma alışkanlığı konusunda esas olarak gelişmiş ülkeleri temel almak ve bu alışkanlığın yerleşmesine yönelik "dış merkezli "areler aramaktır.

Bu bakış açısıyla yapılmış olan birçok araştırmanın hasta-lığa çare olamaması bağlamında, Türkiye'nin kendine özgü koşullarının göz ardı edilmiş olduğu söylenebilir. Konuyla ilgili olarak, dış ülkelerin durumunu araştırmak, yapılmış yayınlardan sonuçlar ve kuramsal bilgiler almak ve genelle-melere giderken bu bilgilerden yararlanmak gerekli ve hatta zorunludur. Ancak dikkatlerden kaçmamalıdır ki, birçok ko-nuda olduğu gibi, bu konuda da, Türkiye'ye özgü şartlar çözüm yolunda belirleyici olmakta; dış kaynaklı kuramsal ve uygulamalı bilgiler ülke pratiğine uymamakta, derde deva sonuçlar alınamamakta, kısacası, 'evrensellik', 'global ky' vb. yaklaşımlar, söz konusu i platform şartlarına bol gelmektedir.

O halde konuyla ilgili olarak yapılması gereken temel ey-lem, şimdiye kadar yapılanların aksine, konuya **Türkiye mer-kezli** yaklaşmak ve problemin üzümünü ülke pratiğinden kopmadan ve i platform şartlarını ıskalamadan aramaktır. Diğer bir ifadeyle, kalkış noktasında yapılması gereken, araç-tırmacıların cevap aradıkları meşhur soruyu bu bakış açısıyla sormak ve anahtar nedenler üzerinde durmaktır.

Bu noktada, ülke gerçeğinden hareketle bazı değerlen-dirmeler yapıldığında, söylenilmek istenen durum daha net bir şekilde görülebilecektir:

- Bu ülkede yıllarca okuyup, araştırıp, yazdıktan sonra, bir bilim dalında akademik unvan sahibi olmuş bir bilim insanı, kendi yaşındaki ilkokul mezunu bir kamu işçisinin neredeyse yarısı kadar ücret almakta; üstelik bu bilim adamının, her ay kazancından kitap, dergi, İnternet bağlantısı, fotokopi, kırtasiye vb. giderler için pay ayırmak gibi bir zorunluluğu da bulunmaktadır. Bu yetmezmiş gibi, bilim adamı emekli olduğunda, eline, söz konusu işçinin aldığı tazminatının ancak üçte biri, dörtte biri oranında tazminat geçmektedir.
- Ülkemizde yirmili yaşlardaki bir futbolcunun transfer ücreti, eski rakamlarla, yüz milyarları bulmakta ve hatta kimi örneklerde trilyon liralar konuşulmakta; şarkıcılar, şovmenler vb. ise, aldıkları rakamları bile *inanılmaz olduğu için-* söyle(ye)memektedir.
- Bu ülkede, okuma eylemini alışkanlık haline getirerek içselleştirmiş ve bununla da yetinmeyerek, “yazma” özelliğini sergilemeye başlamış kimi bireyler, yazdıkları ve konuştukları yüzünden cezaevlerini ikinci adres olarak bellemek zorunda kalmaktadır.
- Uluslararası maçlarda başarı kazanan futbolculara, ülke tanıtımına katkıları nedeniyle “küçük hediyeler (4x4 jeepler vb.)” verilebilen bu ülkede, buna karşılık, uluslararası bir sempozyum, seminer, konferans vb. ortamda Türk kimliğiyle bildiri sunacak bilim adamlarına kimi zaman ödenek bile verilmemektedir.
- Bu ülkede devlet bütçesinden edebiyat, kültür, sanat vb. alanlara ayrılan pay sadece ve sadece “bindelerle” (binde 3-4) ifade edilmektedir.
- Okumak yazmak gibi “gereksiz” ve “tehlikeli” eylemler yerine; kuş besleyerek, çiçek yetiştirerek, televizyon izleyerek, kupon biriktirerek, futbol maçlarına gidecek, kırlarda bahçelerde dolaşarak serbest vakitleri

değerlendirmek, tehlikesiz ve yararlı olarak kabul edilmekte, dahası tavsiye edilmektedir bu coğrafyada.

- Bu ülkede otobüs, vapur ve benzeri ortamlarda zevkle kitap, dergi vb. okuyan insanlara “uzaylı” gibi bakılmakta, bu kişiler adeta bir terbiyesizlik yapıyormuş gibi, tâciz eden bakışların hedefi olabilmektedir.
- Toplumsal zeminde okuyan, araştıran, bilimsel çalışmalar yapan ve bunları kitap, dergi, konferans, panel, vb. düşünce platformlarında sunan kişiler değil; şarkıcı, türkücü, futbolcu, manken ve genelde ekonomik güç sahibi kişiler daha çok itibar görmekte ve ülkenin bir kısım medyası bu durumu her gün ve gece olumlayarak, adeta tavsiye ederek sunmaktadır.
- Ülkenin büyük eğitim sisteminde okuma alışkanlığı, kütüphane kullanma vb. konularda hemen hiçbir planlı çalışma bulunmamakta ve bu nedenle öğrencilerin çoğunda “kitap” kavramı ders kitabını çağrıştırmaktadır. Buna bağlı olarak, Milli Kütüphane ve halk kütüphaneleri, çoğunlukla, sınav dönemlerinde sessiz ders çalışma ortamları olarak değerlendirilmektedir.

.....

Şimdi sormak gerekmez mi; *okumanın, yazmanın, bilgili olmanın geçer akçe olmadığı ve bu özelliklere sahip olmanın doğal sonucu/ uzantısı olarak kalıplara sığmamanın, herkesle aynı sırada gitmemenin; olan bitenleri eleştirmenin/ sorgulamanın tehlikeli ve sakıncalı görüldüğü ve gösterildiği; insanların okuma ve araştırma konusunda asla motive edilmediği ve aksine olabildiğince demotive edildiği; şöhretin, güzelliğin, paranın ve pazu gücünün öne çıkarıldığı/ pohpohlandığı bir ülkede Türk insanı niye okusun ki?*

Böyle bir sorunun cevabı olarak, “*çizilen tabloya göre, bir insan doğal olarak okuma alışkanlığına sahip olmaz*” gibi bir ifade dillendirilebilirse de, daha bilimsel ve çok yönlü verilere dayalı

lı sonuçlara ulaşmak, araştırmacıların önünde bir zorunluluk olarak durmaktadır. Bu noktaya gelindiğinde ise, okuma alışkanlığı konusunda ağırlıklı olarak “dış kaynaklara/ dış atmosfere dayalı hangi araştırmalarla, nasıl ve ne zaman olumlu sonuç alınabilecektir?” sorusu önümüze gelmektedir.

Dolayısıyla, yarar sağlayacak sonuçlara ulaşabilmek için, bu araştırmaların çok yönlü ve ülke gerçeklerini dikkate alarak yapılması gerekmektedir.

Aksi halde, **“Türk insanı niye okumuyor/ niye az okuyor/ niçin okuma alışkanlığına sahip değil”** şeklinde sıklıkla dillendirilen sorular, daha uzun yıllar sorulup duracaktır. Çünkü Türkiye, birçok konuda olduğu gibi, bu konuda da standartlara ve bilimsel kalıplara sığmamaktadır.

Bu nedenle, okuma alışkanlığı konusu, hemen hemen birbirinin tekrarı olan çalışmalarla zaman kaybetmeden, ülke koşullarının üzerine bina edilerek; sosyolojik, psikolojik, siyasi, kültürel ve eğitimsel boyutlarıyla ele alınmalı ve kesinlikle nesnel bir tavırla irdelenmelidir.

Alışılmışın devamı olan araştırmalar, zaman kaybettirmekten öte bir anlam taşımamaktadır.

Okumak Ayrıcalıktır, Herkes Okuyamaz!

Okumuyoruz.

Millet olarak, her bir şeyi yapıyoruz da okumuyoruz.

Neler neler yapıyoruz da, bir türlü okumuyoruz.

.....

Spor yapıyoruz.

Kan ter içinde kalırcasına, adeta helâk olana kadar spor yapıyoruz.

Bunun için parklara ve bahçelere gidiyoruz; yol kenarlarında trafiğin ve dolayısıyla öldürücü gazların arasında koşuyoruz; biraz paralıysak “sports center”lara (spor merkezi) koşuyor, oluk oluk para akıtıyoruz. Kısacası, sportmen millet olma yolunda hızla ilerliyoruz.

Ama okumuyoruz.

Geziyoruz.

İnadına geziyoruz.

Kısa turlar, uzun turlar, mavi turlar, kırmızı turlar (*bu da var mıydı acaba!*), Karadeniz turları, Güneydoğu turları, ha babam de babam ülkeyi turluyoruz. Hatta vatan toprakları yetmiyor; sınırları zorluyor, yemeyip içmeyip para biriktirip yurtdışı ülkeleri, uzak coğrafyaları turluyoruz. Bir millet turluyor! Ülke ve dahi dünya kazan biz kepçe, geziyoruz.

Ama okumuyoruz.

.....

İzliyoruz.

Ölümüne izliyoruz.

Sinema, tiyatro (*hele de garibim tiyatro*) bir yana, televizyon izliyoruz. Hele de televizyon izlememiz... Televizyondaki cönlerin, artizlerin, cön ve artiz adaylarının, şıpın işi ünlülerin, sabah erken kalkıp bir televizyon kanalının marifetiyle ünlülüğünü ilan edenlerin, televole mankenlerinin ve dahi futbolcularının giydiklerini (taklidi bile olsa) giyiyor, takıldıkları mekânlara kayıyoruz. En azından bunları "öğrenmek" ve "bilgilenmek" için izliyoruz. Ölümüne televizyon izliyoruz.

Ama okumuyoruz.

Kitap almaya para bulamıyoruz; ödünç kitap almak için kütüphane bulamıyoruz; okuyacak zamanı hiç mi hiç bulamıyoruz; şu bilmem ne zaman kesilen elektrik bir türlü gelmek bilmiyor, sular kesiliyor ve nasıl beceriyorsa bizim okuma aşkımızı da kesiyor, tısır tısır tıslıyoruz da okuyamıyoruz.

Aslında ipe un seriyor, okumuyor oğlu okumuyoruz.

.....

Okumak, ayrıcalıktır!

Üstelik okumak önemli bir ayrıcalık olduğu içindir ki, herkes okumuyor, dahası okuyamıyor.

Çünkü okumak bir kapasite meselesidir. Zihinsel kapasiteleri, beyin hacimleri yetmeyenler okuyamaz. Bu gerçeği biz iyi biliyoruz.

İzlemek için bir çift göz (hatta bir tek göz), dinlemek için az çok duyabilen bir çift kulak yetip de artıyor bile. (*İnanırmısınız; yaklaşık altı yıl süreyle, izlemek için tek bir göze bile ihtiyaç*

duymayan, bir gün önce izlediği maçı birebir anlatan ve arkadaşlarıyla maç hakkında tartışan bir görme engelliye şahit oldum.)

Ama okumak için, o gizemli ve soylu okuma yolculuğuna başlayabilmek için, duyarlı bir yürek ve televizyon izleyerek kire pasa bulanmamış pırıl pırıl bir bellek gerek.

Okumaktan ve yeni şeyler öğrenmekten korkmayan, ak-sine zevk alan; çevreye, insana ve diğer tüm canlılara sevdalı; kendisine benzemeyenlerle yaşamaya, onları anlamaya ve duyarlı olmaya çalışan insanlar okuyabilir ancak.

Okumak, hem kadın hem er kişinin hakkı ve ödevi, ama her kişinin harcı mı?

Herkes okuyabilir mi?

Keşke okuyabilselerdi. Allah'ın verdiği beyni hiç açmadan ve dahi kullanmadan geri götürmek yerine, kendilerine verilme gerekçesine uygun olarak açıp da kullanabilselerdi keşke. Ama açmıyorlar bir türlü. O çok değerli organ kitap, gazete, dergi değmeden, sert kabuğun içinde bir et yığını gibi durup duruyor öylece.

Çünkü okumuyoruz.

Akademisyeninden yazarına, eğitimcilerden kütüphanecilere, bir dünya adam araştırıp duruyor, "neden bu millet okumuyor, niye okumuyoruz" diye.

Aslında belki de cevap kısa, basit, açık ve net.

Okumuyoruz; çünkü okumak ayrıcalıktır, bu nedenle de herkes okuyamaz.

*Okumak, kurtulma, özgür olma gücü kazandırır.
Okumayanlar, dar çevrelerinin kısır düşünceleri, gele-
nek ve göreneklerin yetersizlikleri içinde kapalıdır.
Okumayı sevenler yerlerde sürünmezler; bir kanat vu-
ruşuyla, evrensel düşüncelerin mutlu iklimine yükselir-
ler. İnsanlığın en yüce kişilerinden meydana gelmiş bir
toplum içinde yaşarlar.*

Jules PAYOT

(Fransız Eğitimci, 1859-1939)

Kim Bu Okuyan Çılgın Türkler!

Sokağa çıkıp önümüze gelene mikrofon uzatıp, “sizce son bir-
kaç ay içerisinde ülke gündeminde öne çıkan, üç olay ya da konu
nedir?” şeklinde bir soru sorsak alacağımız cevaplar neler ola-
bilir dersiniz?

Avrupa Birliği macerasının birinci sırayı alması herhalde
sürpriz olmaz. İkinci sıraya yerleşecek konunun; çalışanlarının
çoğu yoksulluk sınırının altındaki bir ücretle kamu kurumla-
rında ve asgari ücretle özel sektörde çalışan bir ülke olmamıza
bağlı olarak, **ekonomi** olacağı da tartışılmaz.

Gelelim üçüncü ve şu satırların yazılmasına vesile olan
konuya.

Onunla ilgili neler yapılmıyor ki... Paneller, konferanslar,
söyleşiler, sokak/ stüdyo/ gazete ve dergi röportajları, bitmez
tükenmez haberler, tanıtım yazıları, promosyon programları
ve daha neler, neler. Bir telaş bir telaş, bir pazarlama bir pazar-
lama.

O “şey” ne mi? Evet, bildiniz. “**Şu Çılgın Türkler**” adlı
kitap...

Ama onun etrafında kopan fırtınalara bakılırsa, bir kitap-
tan çok öte bir şey herhalde bu. Öyle ki, bu kitapla ilgili etkin-
liklerin neresinde yer alır ve ne yaparlarsa yapsınlar, “pazarla-
macıların” yaptıkları her hareket, bir kitaptan çok **ultra bir**
“şey”den söz edilecekmiş gibi başlıyor.

Kitap peynir ekmek gibi satılıyor. Kapış kapışa gidiyor.
Kapanın elinde kalıyor. İnsanlar sanki belediye yardımında
ekmek kaçırırcasına birbirinin eline saldırıyor.

Bu durum, kitabı yayımlayan yayınevinin sahibi Ahmet
Küflü’yü bile şaşkına çevirmiş.

Bakın ne demiş Ahmet Bey, Milliyet’ten Melih Aşık’a
(06.10.2005); *“50 yıldır yayıncılık yapıyorum, böyle bir olay görme-
dim. Şimdiye kadar en çok satan kitabımızın ulaştığı rakam 50-60
bin civarında oldu. En çok satışlardan birini 14 baskıyla Vural Sa-
vaş’ın ‘Militan Demokrasi’si yaptı. Şu Çılgın Türkler’in hangi ra-
kama ulaşacağını ben de kestiremiyorum. Ama 200 baskıyı rahatlıkla
bulacağını söyleyebilirim...”*

“Peki, kimler alıyor bu kitabı?” diye sormuş Melih Aşık.
Cevap, akıllara durgunluk verecek cinsten; *“Her kesimden, her
sınıftan, her eğitim düzeyinden insanlar... Ama en başta gençler. Bir
de toplu alımlar var. Bunların başında askerler ve üniversiteler geli-
yor. En büyük toplu alım ise, 3 bin 700 ile 3. Ordu’dan geldi... Kita-
bı topluca alan üniversiteler içinde de Konya Selçuk, Anadolu, Sivas
Cumhuriyet ve İTÜ’yü sayabilirim...”*

Hayır, hayır yanlış okumadınız. Kitapta toplu alımlar söz
konusuymuş.

Her türlü olumsuzluğun, cinayetin, gaspın, hırsızlığın ve
dahi arsızlığın **toplusuna** alışmış ve fakat **kitabın teklesine**
bile alışkın olmayan bu ülkede, **“Şu Çılgın Türkler”**den toplu
alımlar yapılmış, Edirne’den Ardahan’a, Sinop’tan Antal-
ya’ya; **“okumayan yurdum insanların”** yaşadığı, kitaba

yıllardır soğuk nevâle tadında bakan güzel ÷lkemin topraklarında. Toplu alım dediysek, öyle üçer beşer değil, biner ikibiner... Yani, kucak kucak, balya balya, çuval çuval...

Yayıncı şaşırmakta haklı... Türkiye tarihinde çok büyük etkileriyle yerini almış bir tarihsel dönem olan 28 Şubat'ın aktörlerinden Vural Savaş'ın "Militan Demokrasi" isimli, daha başlığıyla o dönemi hatırlatan ve kendine çeken kitabı bile sadece 14 baskıcık yapmış.

Ya, "Şu Çılgın Türkler" öyle mi?

Melih Aşık yazısında, şimdiye kadar tam 138 baskı yapan kitabın 154. baskısının da bitmek üzere olduğunu yazıyor. Her ne kadar, yayınevi sahibi, 200 baskıyı rahatlıkla bulacağını söylemişse de, biz bir kitapçada 251. baskıyı iki gözümüzle gördük ve dahi ellerimizle de dokunduk.

Hepsi bir yana, okumanın gücüne ve kutsallığına inanan, bu bağlamda milletin yeterince okumuyor olmasını dert edinen bir kitap dostu ve dahi *bilgi ve belge yönetimi uzmanı* olarak bizi ilgilendiren, bir kitabın 251. baskısının yapılmış ve şu ana kadar satılan kitap sayısının da 300 bini geçmiş olması.

"Okumayanlar ülkesi" şeklinde tanımlanacak derecede okumaktan uzak olan ülkemde bir kitap *-hem de aşk romanı gibi bir çırpıda okunamayacak sayfa sayısına ve konuya sahip böyle bir kitap-*, tamı tamına 300. baskıya yürüyor.

"Keremeti" nerede acaba?

Kitapta mı, yazarda mı, yayınevinde mi?

Yoksa aslında, bütün sihir pazarlamada da, bu biner biner kapışılan kitap bir "pazarlama şaheseri" mi?

Asıl aktör konjonktür hazretleri de, yaşanan döneme "cuk mu otur(tul)du" bu kitap yoksa.

Hiçbiri değilse, bu satışın "hikmeti", yayınevinin sitesindeki tarutım yazısında yer alan, "Cumhuriyetimize karşı yapılan

saldırıların en yoğun olduğu şu günlerde, cumhuriyetin kılık değiş-tire değiştire gelen emperyalizme rağmen nasıl kazanıldığının eşsiz öyküsü” (www.bilgiyayinevi.com.tr-8.10.2005/15:45) biçimindeki ifade-lerde mi aranmalı?

Bir adım ötesini, biraz da ümit ederek söyleyelim; yur-dum insanı bir gecede okuma âşığı oldu da haberimiz mi ol-madı? Ya da gizli gizli “okuma alışkanlığı dersleri” aldılar da, birden bire “**Şu Çılgın Türkler**” kıvılcımıyla pat diye ortaya çıkıp, yıllardır okuma alışkanlığı konusunda çalışan ve mille-tin bu çok önemli eksikliğini giderme yolunda araştırma yapan-lara sürpriz mi yapalım” dediler.

.....

Kitaba, yayınevinin tanıtım yazısı aracılığıyla bir göz atı-yoruz.

Meğer yazar (T. Özakman), daha 1948 yılında on arkada-şıyla Polatlı’dan Dumlupınar’a yürürken karar vermiş Milli Mücadele’nin romanını yazmaya. Ve anlaşılan o ki, onlarca yıl araştırmış durmuş, nasıl yazsam diye.

Tanıtımdan öğreniyoruz ki, Kitap, emperyalizme karşı verilmiş ve kazanılmış ilk kurtuluş savaşının, bir millileşme ihtilâlinin romanı (www.bilgiyayinevi.com.tr -8.10.2005/ 15:45).

O vakit bizi yeni bir düşünce girdabına çekiyor ve dalıyo-ruz o girdabın içine merakla...

Bu ülkede bugüne kadar hiç mi Kurtuluş Savaşı romanı yazılmadı?

Çanakkale kahramanlığını böyle kapış kapış satacak şe-kilde anlatan ikinci bir yazar yok mu bu ülkede? Yoksa hiç yetişmedi mi?

Bu soruların tamamına Mehmed Niyazi’nin “Çanakkale Mahşeri” adlı eseriyle cevap verdikten sonra değerlendirme-mize devam edelim.

Turgut Özakman'ın kalemi bu kadar kıvrak ve araştırmacılığı bu denli derin ise, yakın tarihimizin tamamını ona projelendirip, genç nesillere öğretmesi amacıyla seri üretime geçmesini sağlamak için devlet büyükleri daha ne beklerler acaba?

Ayrıca Kütüphanecilik biliminin teorisyenleri ve eğitim bilimciler başta olmak üzere, toplumun okumamasını kendisine dert edinen ve insanımıza okuma alışkanlığı kazandırma yolunda gece gündüz demeden, uyumadan, yemeden içmeden araştırma yapanlara da müjdeli haberler verilsin. *"Bir yazar çıktı ve yazdığı bir (rakamla 1) kitapla milletin okuma alışkanlığı konusundaki makûs talihini tersine çevirdi"* denilsin.

Kitabın 300. baskısının piyasaya çıktığı gün canım ülkemde "Okuma Bayramı" ilân edilsin. Ve o günden itibaren de devlet tarafından "bu millet okumuyor", "Türk insanı okumaz" şeklinde görüş bildirenler cezalandırılsın. Ayrıca, okuma alışkanlığı konusunda araştırma yasağı getirilsin. Daha önce başlamış olan araştırmalar durdurulsun, mevcut raporlara, tezlere, bildirilere el konulsun!

....

Her şey bir yana, ülkemde kitabın ve okumanın değerinin anlaşılmasından ve herhangi bir kitabın adeta kapış kapış satılmasından ancak sevinç duyar ve mutlu oluruz. Buna sebep olan kişiye, kuruma ve kitaba da şapka çıkarınız.

Fakat *"sözlerim olumsuzluk bağlamında değerlendirilmesin"* ricasıyla belirtmek isterim ki, *"Şu Çılgın Türkler"* olayında, dilimde buruk bir tat bırakan ve fakat adını koyamadığım bir şeyler var. Şayet bir gün bu tatsızlığın ne olduğunu bulursam onu da yazarım.

Okumak Kim, Siz Kim?

Sözlü kültürden yazılı kültüre geçmeden, önce televizyonlar aracılığıyla görsel kültüre, tam televizyon konusunda yüksek perdeden eleştiriler yapılırken de sanal kültüre yakalanan Türk toplumunda, her türlü resmi ve özel girişimlere rağmen, halkın okuma alışkanlığı gelişmiş ülke standartlarından çok uzakta seyrediyor.

Okuryazarlık oranını yükseltmek için yapılan kurslar da, bu duruma çözüm noktasında yeterince katkı sağlayamıyor. Kuşkusuz insanımızın okuma-yazma bilmezlik durumundan kurtarılması son derece önemli ancak, okumayı alışkanlık haline getirme bağlamında bu kursların fazlaca bir katkısı olmuyor ve elde edilen sonuç istatistik çubuklarını biraz daha yükseltmekle kalıyor.

Kütüphaneci, yazar, yayıncı, kısacası kitap, kütüphane, okuma ve okuma alışkanlığı denildiğinde akla her kim ve hangi kuruluş gelirse gelsin, yapılan bireysel ve toplu mücadeleler Türk toplumunda okuma alışkanlığı kazanımında istenilen “zaferi” sağlayamıyor bir türlü.

Son derece edilgen (pasif) bir durumda televizyon izlemek ve İnternet’te o site senin bu site benim sörf yapmak her

nedense Türk insanına daha cazip geliyor. Ve bir kelimeyle söylemek gelirse, *tutuklanmışçasına* izliyor Türk insanı.

Bunun içindir ki, belki de mücadeleden vazgeçerek, en azından belli bir grup için okuma ve okuma alışkanlığı konusunda **doktorun rapor veremeyeceği kadar ümitsiz bir durum** olduğunu kabul etmek gerekiyor. Zorunlu olarak da olsa...

Ve onlara, yani bu ümitsiz vak'alar grubuna demek gerekiyor ki;

Siz boş verin gazete, dergi ve ille de kitap okumayı.

Hiç okumayın siz.

Sakın okumayın.

Okumak size fazla bol gelir.

Siz pastanede otururken karşı masadaki güzel kızı ya da yakışıklı oğlanı "kesin".

Siz dizinizi, onlarca televizyon kanalındaki gece gündüz bitmek bilmez futbol ve basketbol maçlarınızı, Semra'nım teyzenin fantezilerini, bilmem hangi şov dünyası adamının hangi şov dünyası kadınıyla (özellikle 'sanatçı' demediğime dikkat isterim) fingerdeştiğini takip edin.

Aman elinizden cep telefonlarınızı düşürmeyin. Hani kitap okumaya zamanınız yok ya, olmayan zamanınızı telefonla konuşmaya ve ille de mesajlaşmaya ayırın. Yazın ha yazın mesajlarınızı. Hızlı, daha hızlı, çok daha hızlı yazın ve hızlı yazarken de, kısaltmalar yaparak Türkçeyi katlettiğinizi hiç düşünmeyin. Öyle ya, Türkçe sizin neyiniz olur ki!

Siz okumamaya ve olmayan zamanınızı okumaktan daha "değerli" işler için ayırmaya devam edin.

Ama şunu da iyi biliniz ki, okumak her adamın, her kadının ve her beyin kapasitesinin işi değildir.

Kocaman bir beyin ve ilgili bir yürek ister kitap, dergi, gazete okumak. Doğal olarak, bu kapasiteye sahip olmayanlardan, kitap okumaları ve dahi okuma alışkanlığına sahip olmaları beklenemez.

Kısacası, okuma konusunda sizin durumunuzu, bir zamanlar epeyce popüler olan bir pop şarkının sözlerine uyarlayacak olursak;

Okumak size extra large,*

Extra large,

Okumak size extra large.

Evet, okumak size bol, hem de çok bol gelir.

Siz en iyisi izlemeye devam edin.

Hem de ölümüne!

* Fazla geniş

*Gençliğimden beri süren karşı konulmaz okuma aşkını,
Hindistan'ın hazinelerine değişmem.*

Edward GIBBON

(İngiliz Tarihçi ve Milletvekili, 1737 - 1794)

Okumaktan Nefret Edilebilir mi?

Başlıktaki soru bir kitap âşığına, yani bir okuma alışkınına sorulduğunda; kitaplarla dostluk kurarak okuma alışkanlığını kazandığı süreç ve sonrasında bir kez bile aklına böyle bir şey gelmemiş olan muhatabın, boş boş bakan gözleri ve “acaba yanlış mı duydum?” biçimindeki yüz ifadesiyle karşılaşmaya da hazırlıklı olunmalıdır.

Kitap, dergi ve bilumum okuma kaynaklarıyla her daim dost olmuş ve kitabı en iyi hediye olarak kabul etmiş birinin, böyle bir soruya öyle bir tepki vermesi şaşırtıcı olmasa gerek.

Gelin görün ki, Milli Eğitim sistemimiz kapsamında ve sürüp giden yaşam içerisindeki farklı sahnelerde (ev, iş vb.), insanımıza okumayı sevdiremediğimiz ve alışkanlık haline gelecek düzeyde benimsetemediğimiz tartışılmaz bir gerçek iken, şimdi bir de bu sorunun sorulmasına sebep olan başka bir acı gerçek ile karşı karşıyayız.

Öyle ki, ülkemizde okuma alışkanlığına güzellemler yazılırken; birileri de, okumayı sevmek bir yana, okumaktan nefret edenleri bir şekilde “örgütlemeye” kalkmış. Buluşma ve eylem zemini olarak da, -genel bir kabul görse de- zararlı ve faydalı yönleriyle tartışılmaya devam eden İnternet seçilmiş.

Gazete köşelerinde de ele alınmış olan “*I hate reading*” (*Okumaktan nefret ederim*) isimli Facebook sayfasında 483.994

kişi beğenisini ifade ederek (09.10.2011 tarihi itibariyle), "ben de okumaktan nefret ederim" demiş durumda. "**Kitap Okumaktan Nefret Ederim**" adlı bir başka Facebook sayfasında ise, aynı tarih itibariyle, beğeni ifade edenlerin sayısı 1029.

Her iki sayfada da kurucu, yönetici, üyeler vb. hiçbir bilgi yer almasa da, beğeni ifade edenlerin ortak noktasının, okumaktan nefret etmek olduğu, hiçbir zorlama yorum gerek-meksizin açıkça anlaşılıyor.

Kısacası orta yerde açık ve net bir "**Okumaktan Nefret Edenler Kulübü**" duruyor. Bir başka ifadeyle; siyasi görüş, cinsiyet, yaş, düşünce yapısı, ideoloji, dini düşünce biçimi vb. onlarca farklılığı bulunan yüzlerce, binlerce, on binlerce insan nefret düzeyinde okumaktan uzak olma paydası etrafında bir araya gelmiş durumda.

Belki bu durum, okuma alışkanlığı konusunda başından beri sorun yaşamayan toplumlarda, albenili iletişim teknolojisi ürünlerinin cazibesine kapılarak, zamanla okumaya karşı soğukluk yaşamaya başlayanlar bağlamında söz konusu edilebilirse de; Türk toplumu gibi, henüz okumanın alışkanlık haline gelmediği toplumlarda böyle bir durumun oluşması anlaşılır gibi değil doğrusu.

"Ne zaman kitap, dergi, gazete vs. okudunuz, ne zaman okuma alışkanlığına sahip oldunuz da, bir de okumaktan nefret eder hale geldiniz?" diye bağırısı geliyor insanın hançere yırtarcasına.

Öyle ya, hâlâ kütüphanecisiyle, yazarıyla, akademisyeniyle birçok uzman, okumanın erdemini ve okuma alışkanlığına sahip olmanın birey, toplum ve devlete kazandıracığı artıları anlatarak, bu soylu alışkanlığın kazandırılmasına yönelik mücadele veriyor.

Bu konuda, ülke genelinde, Cumhurbaşkanı'nın himayesinde okumayı sevdirmeye projeleri düzenleniyor, tezler hazır-

lanıyor, makaleler yazılıyor, bildiriler sunuluyor. Bu çalışmalar-
larda okuma alışkanlığına sahip olarak, düzenli şekilde oku-
ma eyleminde bulunmanın getirisinden dem vuruluyor. Ge-
leşmiş ülkelerin ekonomik, siyasi, kültürel ve bilimsel bağlam-
daki güçlü pozisyonlarına yükselişinde, bu alışkanlığına sahip
bireylerin katkısı dillendiriliyor, hatta yüceltiliyor.

Ancak çok başarılı olunduğunu söylemek de, pek müm-
kün değil doğrusu. Yapılanların öncelikle temel eğitim odaklı
olmamasının bunda payı büyük kuşkusuz. Fakat bu konuda
birilerinin nefret söylemi geliştirmesine zemin hazırlayacak
kadar boş bırakılmış da değil bu alan.

Zaman içerisinde kimin galip geleceğini, okumayı seven-
lerin mi yoksa nefret grubunun mu muzaffer olacağını göre-
ceğiz. Umarım ve dilerim ki, okumaktan nefret edenleri örgüt-
leme girişimi sadece bir İnternet fantezisi olarak kalsın ve bir
daha çıkmamacasına tarihin kara sayfalarındaki yerini alsın.

*Kitap okumayan insanın,
okuma bilmeyene karşı hiçbir üstünlüğü yoktur.*

Mark TWAIN

(Samuel Langhorne CLEMENS)

(Amerikalı Roman Yazarı, Mizahçı ve Öğretmen, 1835 -1910)

Yaz Geldi, Haydi Türkiye Okumaya!

Dünyanın gelişmiş ülkelerinin *iletişim çağı* diye tanımlanan bir zaman dilimini yaşadığı ve bu çerçevede bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin geldiği noktada sanal iletişimin yaşandığı günümüzde, millet olarak henüz sözlü kültürden yazılı kültüre bile tam olarak geçtiğimiz söylenemez.

Gelişmiş toplumlarda bireyler ve gruplar arası iletişimde yazılı kültür ve görsel kültürün ötesine geçilerek İnternet temelli iletişim kurulurken, ülkemizin birçok bölgesinde ve kesiminde ne yazık ki, Bağdat hâlâ sora sora bulunmaya çalışılıyor. Hem de 21. Yüzyıl'ın liderliğine aday Türkiye'de!

"Hâlâ" ve "hem de" diyoruz, çünkü genel anlamda, ileri ülkelerin güç ve *en değerli sermaye* kabul etmesine karşın, *bilgi* en az ihtiyaç duyulan nesnelerden biridir bu ülkede.

Kuşkusuz bu görüşün çok boyutlu olarak gerekçelendirilmesi mümkün. Ar-Ge harcamalarından üniversitelerdeki bilimsel yayın sayısına, kütüphane üyelik rakamlarından gazete tirajlarına kadar pek çok ölçüt bağlamında bu yapılabilir.

Tabii ki, temel ölçütlerden birisi de, kitap satış rakamları ve bunun da ötesinde, kitap okuma alışkanlığı bağlamında, millet olarak içinde bulunduğumuz durum.

Kitap satış rakamlarında görece artış ve kıpırdanış olduğu söylenilebilecekse de, şiir, roman, hikâye gibi edebi türlere

ait bir kitabın 3-5 binden fazla basılmadığı herkesçe bilinmektedir. Bu durumun istisnası, çok ünlü ve popüler bazı edebiyatçılardır. Öyle ki, beşinci altıncı on binleri basan romanların yanında, sadece bir baskı yapıp, yalnızca beş yüz adet basılan şiir kitapları da söz konusu.

Verilen her türlü promosyona karşın, toplam 35-40 başlık gazetenin günlük tirajı beş milyonu geçemiyor yıllardan beri.

Bu rakamlara ve sahnedeki mevcut duruma bakıldığında, okuma alışkanlığı konusunda halimizin vahâmeti kendisini gizleyemiyor. Kısacası, okumanın bu coğrafyada, genel itibarıyla, bir kıymeti yok ne yazık ki.

Kuşkusuz birçok nedeni var, bu olumsuz durumun. Eğitim sisteminden, toplum ve devlet nezdinde kütüphanelere verilen değere kadar pek çok sebepten söz etmek mümkün.

Bireylere sorulduğunda ise, en çok öne çıkan okumama gerekçelerinden birisi (*belki birincisi*) zamansızlık, yani kitap okumak için yeterli zamanın olmaması.

Bu gerekçeye medya da inanıyor olmalı ki, okulların kapalı olduğu ve çalışanların yıllık izinlerini kullandıkları, dolaşısıyla *zamanın bollaştığı* yaz dönemine yönelik okuma odaklı haberler, kitap tanıtımları, kısacası yönlendirmeler yapmaya başlarlar, yaz mevsiminin gelmesiyle birlikte.

Öyle ki, bu dönemde gazetelerin kitap eklerinde ve kültür vb. bölümlerinde/ sayfalarında, “yazın okunacak kitaplar” ve benzeri başlıklarda yazılara ve bu yazıların içeriğinde kitap tanıtımlarına rastlarız çokça; çocuklara, gençlere, büyüklere yönelik olarak... Şimdilerde nadiren televizyonlarda da benzer içeriklerde programlarla karşılaşmak mümkün.

Sanki okumak sadece yazın yapılacak bir eyleymiş gibi.

Yazın okuyanlar ülkesi!

Sadece mevsimsel okuma. Mevsim normallerinde kar ve yağmur yağması, sıcaklık artması ya da azalması gibi.

Söz konusu eklerden birinin (Vatan Kitap, 09.06.2011) çocuk bölümü, “*Yaz tatili başlıyor...*” başlığını atmış ve hemen başlık altı yazısında şu ifadeye yer verilmiş; “*Okullar kapanıyor. Tatilde denize girin, oyun oynayın ama kitap da okuyun....*” İçerisinde ise, epeyce kitap önerilmiş, tanıtımları yapılmış. Bir başkası (Radikal Kitap, 24.06.2011), ilk sayfadan, “*Tatilin keyfi kitapla çıkar*” başlığıyla görmüş olayı. Kolayca tahmin edileceği gibi, onlarca kitap önerisine de yer verilmiş.

Diğerleri de farklı değil bu iki örnekten. Neredeyse sadece gazetenin adı değişik... Öylesine aynı pencereden bakılıyor olaya. *Yaz geldi, haydi okumaya*. Yani, okuma; zamanlı, saatli ve dönemlik bir olaydır. Ve şimdi *Türkiye için okuma vakti!*

Sanki kitabın kış mevsimiyle, baharla veya sonbaharla bir alıp veremediği var. Aralarındaki husumetten dolayı, kitap yaz mevsimi dışındakilere kendisini sıkı sıkıya kapatıyor da, okunmaya izin vermiyor!

Adeta diğer dönemlerde okuma anlamında uykuya yatılıyor da, yaz mevsimi gelince okumak için uyanılıyor. Uyurken bir yandan da dua ediliyor, “ah bir yaz gelse de, kitap okumaya başlasak” diye!

Ne diyelim...

Eğitim sistemini düzenleyenlerin, genellikle, *bilgi* denildiğinde bilgisayar ve teknolojiyi anladığı; kitaptan ders kitabının, eğitimden ise sadece büyük sınavları kazanmanın anlaşıldığı bir ülkede, medya da okumaya böyle bir durumu lâıyk görmüş anlaşılan.

O halde, yaz mevsimi boyunca, kumsalda, yazlıklarda ve pansiyonlarda iyi okumalar Türkiye!

*Okumak önemlidir.
Dünyaya sadece kitap okumak için bile gelinebilir.*

Tolunay KAFKAS
(Milli Futbolcu, Teknik Direktör, 1968 -)

Okumaya Zamanımız Var, Hem de Fazlasıyla

Ülkemizde okuma alışkanlığı konusunda büyük bir fakirlik yaşandığı acı ama gerçek bir durum. Bunu bilmeyen ve dile getirmeyen kalmadı neredeyse. Yazarlar, okurlar, yayıncılar, gazeteciler ve hatta eğitim ve kültür programları düzenlenmesiyle ilgili yasa yapımından sorumlu siyasetçiler, okuma alışkanlığı konusundaki eksikliğin altını çiziyorlar.

Konuyla mesleki anlamda ilgilenen Kütüphanecilik alanının bilim adamları ve profesyonelleri ise, genelde bilinenlerin yanı sıra, bu büyük probleme dair küresel fotoğraftaki ayrıntıları bilmeye, anlamaya ve anlatmaya çalışıyor; ayrıca da, kimi çözüm önerilerini dile getiriyorlar.

Okuma alışkanlığı konusunda, özellikle gelişmiş batılı ülkelerde, daha ana kucağındayken sağlam temel atılmakta ve anaokuluyla başlayan eğitim-öğretim sürecinde, bu temel üzerine prefabrik değil her türlü "sarsıntıya" dayanıklı kalıcı yapılar inşa edilmektedir. Böyle yapıldığı için de, sonraki dönemlerde fazlaca sorun yaşanmamaktadır. Buna karşın ülkemizde, *hâlâ*, kitap-insan, kitap-toplum, kütüphane-insan, kütüphane-toplum birlikteliği sağlanabilmiş değil. Bu ikili ilişkilerin kısa vadede kurulabilmesi ise, çok zor görünüyor.

Ama sadece görünüyor, çünkü çözümsüz değil bu tanıdık problem.

Ülkemizde hâlâ büyük bir problem olan “okuma alışkanlığı” söz konusu olduğunda; siyasetçisinden eğitimcisine, okurundan (*mevcut ve potansiyel*) yazarına kadar herkes, sözlerinin başında olumlu cümleler kullanarak, bu alışkanlığın soyluluğundan, öneminden ve dahi yararından bahsetmekte ancak; ‘ama’lı, ‘fakat’lı başlayan bir sonraki yan cümlecikte çözüm önündeki “sözde” engelleri bir nefeste sıralamaktadır.

Eğitim sistemimizin okuma alışkanlığını yerleştirecek biçimde düzenlenmediği; eğitimcilerimizin bu konuda yeterli çalışmalar yapmadığı; kitap ve dergi fiyatlarının çok yüksek olduğu vb. birçok neden dile getirilmekte; bu nedenler sıralanırken, “peki, birey olarak okuma alışkanlığı konusunda sizin hiç mi eksikliğiniz yok?” gibi çıkıntı bir soru sorulduğunda ise, çok daha ‘ma-sum’ ve kabul edilebilir olacağı düşüncesiyle, ‘**zamansızlık**’ yani *yeterli vakte sahip olunmaması*, diğer “sözde” mazeretleri geride bırakarak, öne çıkmaktadır.

Bu mazerete sığan “**okuma özürlüler**”e bakılırsa, aslında okumayı çok sevmekte ve istemektedirler, hatta evlerinde birkaç kitap bile vardır (*çoğu gazete promosyonu olarak verilmiş*), ama işten güçten bir türlü okumaya zaman kalmamaktadır.

Ev hanımları temizlikten, çocuk bakmaktan ve yemek yapmaktan okumaya fırsat bulamamaktadır; çalışan baylar ve bayanlar yorgunluktan eve zor atmaktadırlar kendilerini ve “*vallahi yemeği bile zor yemektedirler*”, neredeyse uykusuzluktan gözlerini açamamaktadırlar; öğrencilerin ise, çalışacakları öyle çok dersleri ve hazırlanacakları sınav vardır ki, sormayalım gitsindir.

Öylesine zaman sıkıntısı yaşamakta ve öylesine üzgündürler; o çok methettikleri okuma eylemini gerçekleştiremedikleri için!

Peki, gerçekten de öyle mi?

Bir kelimeyle, **hayır**... Bu mazeretlerin sağlam ve ayağı yere basar gerekçeler olmadığı çok açık.

Günlük hayatın bazı kesitlerine bakılacak olursa, istenildiğinde, *-ama gerçekten istenildiğinde-* okumaya zaman bulunabileceği net bir şekilde görülebilecektir.

Eğer gerçekten istenirse, okumak için öylesine çok zamanımız var ki, gün içerisinde.

Sayalım, hemen...

Otobüs, metro, minibüs ve tren duraklarında bineceğimiz aracı beklerken; şehirlerarası otobüs terminallerinde otobüsümüzü beklerken; havaalanlarında uçak beklerken; özellikle tüm bu araçlarla kısa, uzun ve çok uzun yolculuklar yaparken; hastanelerde muayene sırası almak ve muayene için sıramızı beklerken; hanımların evde yemek yaparken, çorba karıştırma, süt pişirme vb. durumlardaki zorunlu bekleyişlerinde; herhangi bir nedenle (fatura ödeme vb.) gittiğimiz bir kurumda beklerken *-hele de yemek saatine denk gelinmişse ve en az bir saat beklenilecekse-*; kurumumuzun servisinde sabah ve akşam şehrin içinde köşe bucak dolaşırken; çocuğumuzu almaya gittiğimizde dağılma saatini beklerken; okulumuza erken geldiğimizde ders saatini beklerken vs. vs. vs.

Bunun böyle olduğunun kesin ispatı ise, kendi uygulamalarımız ve dahi *-az da olsa-* yukarıda sıraladığımız durumlarda okuduklarını gözlerimizle gördüğümüz insanlardır. Okuyanlarımız da, okumayıp mazeret beyan edenlerimiz de, bu kişileri gün içinde çeşitli şekillerde görüp duruyoruz.

Bütün bunlar gösteriyor ki, kadın-erkek, çalışan-çalışmayan, öğrenci-öğretmen, işçi-memur, yöneten-yönetilen, köylü-kentli vs., hepimiz okumaya zaman bulabiliriz.

Tabii, gerçekten bulmak ve okumak istersek...

Hadi, bırakın artık topu taca atmayı.

İpe un sermekten yorulmadınız mı?

Zamanınızı ipe un sermek yerine, okumaya ayırsanıza...

Türk Toplumunda Bilgi ve Kitap Olgusu

Bilgi (de) İyi Gelir, Biline...

Yaklaşık on-on beş yıl önce, televizyonlarda 'fındık'lı bir reklam yayınlanıyordu. Fındık Tanıtım Grubu'nun büyük bir başarısı olan reklam, kısacık bir süre içerisinde fındığın birçok yararını anlatıyor ve toplumun belleğinde yer etmesini de, belli bir eyleme vurgu yapan o malûm sloganla sağlıyordu. Anlaşılan o ki, günde bir avuç fındık birçok hastalığa ve 'ek-sik'e iyi geliyordu.

Biz de, ilgi alanımız olduğu üzere, 'bilgi'nin, bilmenin, birtakım şeylerden haberdar olmanın, dünyada ve Türkiye'de olup bitmekte olan olaylar hakkında veya genel anlamda geçmişî özümseyerek, bugünü anlamlandırmaya ve geleceği kurabilmeye yarayacak bilgilere sahip olmanın nelere faydalı olabileceğini düşündük, bu meşhur reklam vesilesiyle.

Kısacası bu reklam bize, 'bilgi'nin nelere iyi gelebileceğini düşündürdü.

19. yüzyılın son çeyreğinde, batı toplumlarının sanayi ötesi döneme geçtiğini ve bu yeni tarihsel periyodun 'bilgi' ile taçlandırıldığını, dahası bu dönemin başat unsurunun 'bilgi' olduğunu biliyoruz. Yeni bin yılın da, bu faktör ile şekilleneceği varsayılıyor. 'Bilgi Toplumu' olarak adlandırılan batılı ülkelerde, devlet ve toplum hayatının her alanında her problem 'bilgi' ile çözülmeye çalışılıyor. Yani siyasi toplum/ devlet ve sivil toplum/ halk, problemlerin çözümünde ve genel an-

lamda, güncel yaşamın her kesitinde ‘bilgi’ye gereksinim duyuyor, ‘bilgi’ye güveniyor.

Peki, söz konusu ülkelerle aynı dönemi, aynı çağı yaşayan Türkiye’de bu konuya ilişkin fotoğrafın rengi ne? Türk insanı ‘bilgi’yi gereksinim olarak algılıyor mu? Devlet, işlerini ne oranda ‘bilgi’ye dayalı olarak yerine getiriyor? ‘Bilgili insan’ın, bu ülkede ehliyeti/ liyakati doğrultusunda iş başına gelebilme şansı/ yüzdesi nedir?

Kıscası, bu ülkede ‘bilgi’ işe yarar mı, iyi gelir mi?

Oyumuzu ‘bilgi’nin iyi geleceği yönünde kullanarak, nelere iyi geleceğine yönelik öneriler verelim isterseniz:

Bilgi;

- Gizli kapaklı faaliyetlerin oluşmamasına, oluşmuşsa bile en kısa sürede anlaşarak ortadan kaldırılmasına,
- “*Dün dündür, bugün bugündür*” anlayışının Türk siyasetinin kanına nasıl zerkedildiğinin bilinmesine,
- Gerekli şartları yerine getirmedeği halde, devlet ihalelerine giren ve kazanan medya patronlarının devleti nasıl oyuna getirdiklerinin açık edilmesine ve öte yandan, devletin kandırılmaya neden bu denli teşne olduğunun irdelenmesine,
- Öğrencilerin, araştırma ve kütüphaneye gitmek bir yana, ders kitabı dışında kitap okumadığı bir ülkede, bilgisayar ve İnternet’in bu denli pompalanmasının sorgulanmasına,
- Bankaların içini boşaltanlara nasıl olup da vergi ödülü verilebildiğinin ve bu sözde banka batıklarının telafisinin ne mantıkla ve hakla milletin vergisiyle gerçekleştirildiğinin irdelenmesine,
- Ulusal ve uluslararası ana sözleşmelere rağmen, bu ülkede, kendi inanç, ideoloji ve yaşam biçimiyle var olmanın neden mümkün olmadığı sorulmasına,

- Bilumum devlet soyguncuları, yine aynı devlet tarafından baş tacı edilerek kollanırken, nasıl olup da birçok yazar, düşünce ve siyaset adamının dört duvar arasına alındığının incelenmesine,
- Milyonlarca insanın fakirlik sınırı altında yaşadığı, faili meçhullerin sıradan olaylar haline geldiği, dünya bilgi toplumunu yaşarken okuma alışkanlığı bile olmayan milyonların var olduğu, genç nüfusun hemen tamamının gelecekte ümitsiz şekilde meçhule yürüdüğü bu ülkede; 40-50 yıldır ülkenin başında, şu ya da bu pozisyonda bulunan birilerinin, ne yüzle ve hangi övünülecek başarıyla yeniden ve yeniden yönetime talip olduklarının düşünülmesine,
- Futbolun neden bu ölçüde topluma enjekte edildiğinin yüksek sesle ve yürekli bir şekilde sorulabilmesine,

iyi gelir.

Kısacası **bilgi**; hırsızlıkların, arsızlıkların, soygunların, adaletsizliklerin, yalanların, hukuk tanımazlıkların, 'dün dündür, bugün bugündür' anlayışının, 'verdimse ben verdim' çirkinliğinin, postmodern darbelerin, medyatik iktidarların ve medya iktidarlarının, kapalı kapıların ardının anlaşılmasına, en azından anlaşılmaya çalışılmasına, bu bilincin oluşmasına, sorgulanmasına, eleştirilmesine, irdelenmesine ve bunlara karşı sivil bir itirazın dillendirilmesine **iyi gelir**.

Tabii ki, bir kısım medya aracılığıyla yapılan susturma, korkutma, yıldırma, caydırma, bezdirme ve pes ettirme harekâtı sonrasında, hâlâ beyniniz ve kalbiniz iğdiş edilmemiş ve en azından prangalanmamış ve/ya satın alınmamış ise...

Her gün bir miktar bilgi iyi gelir.

*Elime biraz para geçti mi, kitap alırım;
geriye kalanla da yiyecek ve giyecek.*

Desiderius ERASMUS

(Hollandalı Klasik Edebiyat Araştırmacısı, Bilgin ve İlahiyatçı, 1469-1536)

Ekmek, Su, Kitap ve Kütüphane

Okuma alışkanlığı, millet olarak en büyük eksiklerimizden biri. Türk insanının okumayla başı hiç hoş değil. Kitap, gazete, dergi vs. bilgi ve kültür taşıyıcısı entelektüel ürünlere günlük, haftalık, aylık ve yıllık ajandasında yer vermiyor ülke insanı.

Bu durumun belki küçük bir istisnası olarak ara sıra gazete okunuyor. O da, çok küçük bir azınlık tarafından ve çoğunlukla spor sayfasından başlanarak.

Rakamların yalancısıyız. Yakın tarihimizde hemen hiçbir dönem, 35-40 başlık gazetenin tirajı beş milyonu bulmadı. Kısa zaman dilimlerinde ve dönemsel olarak bulduysa da aşamadı. Onca promosyona rağmen. Kitap ve ansiklopedi bir yana; makarna, çorba, tencere, tava, çakı-çakmak, ayna-tarak... Neler neler verildi de, bu makûs talihin önüne geçilemedi.

Yani, her şeye yer var da Türk milletinin yaşamında; okumaya, kitaba, bilgiye yer yok. Her şeyler yer alıyor da insanımızın yüreğinde ve beyninde, entelektüel bir ivme yakalamasına yol verecek okuma ve bilgi edinme, ne yazık ki, kendine yer bulamıyor.

Oysa modern, gelişmiş, uygar vs. sıfatlarla anarak peşinden koştuğumuz dünyada bambaşka bir tablo var bu konuda.

Kütüphanecilik biliminin teorisyenlerinden Shera, bireylerin geleneksel ihtiyaçları olarak bilinen "hava", "su", "yiye-

cek” ve “barınma”nın yanına, beşinci olarak “bilgi”nin eklen-
diğini yaklaşık kırk yıl önce dile getirmişti¹. Kırk yıl sonra bile
ülkemizdeki durumu görse, kim bilir ne derdi acaba?

Böyle bir durumun tesadüf olmayacağı da çok açık...

Yıllık basılan kitap ve dergi sayıları, gazete tirajları, Ar-
Ge çalışmalarına ayrılan kaynaklar, okuma alışkanlığına iliş-
kin oranlar ve nihayet farklı türleri bulunan kütüphanelerin
birey, toplum ve devlet yaşamındaki olmayan yeri.

Tüm bu başlıklarda, dünyaya yön veren birkaç batılı ül-
kenin durumuna bakmak, ülke ve millet olarak içinde bulun-
duğumuz durumu tüm açıklığıyla gözler önüne serebilir.

Söz konusu ülkelerdeki okulların yaşayan kütüphanelerine, toplumca sahiplenilmiş halk kütüphanelerine, üniversite-
lerin merkezini oluşturan akademik kütüphanelere ve nihayet
milli kütüphanelere bakıldığında, tüm bu bilgi merkezlerinin
okumanın, araştırmanın ve bilgi üretiminin odak birimleri
olduğu net bir biçimde görülebilecektir.

Peki, bu bağlamda Türkiye fotoğrafı ne renktedir? Ya da
iç açıcı bir tabloyla karşılaşmak olası mıdır?

Sırayla gidelim...

Ülkemizde okul kütüphanesi denildiğinde, kısaca, *adı var
kendi yok* durumunun yaşandığı söylenebilir. Bu kütüphane-
lerle ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı bir birimin var
olmasına karşın; kütüphane, tüm kademe okullarımızda yasak
savma türünden “*var desinler*” diye düşünülen, kıyıda köşede
kalmış bir odacıktan ibarettir genellikle. Tabii, o da varsa ve
ilk ihtiyaç halinde elden çıkarılmazsa.

Genel olarak söylenilecek olursa, ne okul yöneticilerinin,
ne öğretmenlerin, ne de öğrencilerin bu yönde bir sıkıntıları

¹ Shera, Jesse H. (1972). **The Foundations of Education for Librarianship**.
New York: Becker and Hayes, Inc.

vardır. Google hazretlerinden alınan iki sayfalık bir çıktı, hem sınavlara odaklı olduğundan yarış atına döndürülmüş öğrencilerin, hem de öğretmenlerin işini kolaylaştırır. Alan memnun, satan memnun durumu yani...

Batının '*halk üniversitesi*' şeklinde taç taktığı halk kütüphaneleri konusunda da karnemiz kırıklarla dolu. Devletin aklına gelmeyen, hızla elden çıkarılmaya çalışılan, oysa batılı ülkelerde halkın yaşamboyu öğrenme merkezleri olan bu kurumlar, halkımızın gündemine ise pek nadir girebilmektedir. Ne varlığı anlamlıdır onlar için, ne de yokluğu bir kayıp.

Örnek mi?

Yıllar önce, başkent Ankara'nın göbeğinde yer alan ve her gün önünden binlerce insanın geçtiği il halk kütüphanesi üç dört yıl gibi uzun bir süre tadilat nedeniyle kapalı kalmıştı da, kamuoyuna yansıyacak düzeyde bir tane bile tepki gelmemişti halktan.

Bilgi toplumu olmayı başarmış ülkelerde, kütüphanenin, üniversite sisteminin odağında yer almasına karşın, sayıları iki yüze yaklaşmış üniversitelerimizin pek azında uluslararası standartlar seviyesinde hizmet veren kütüphaneler görmek mümkündür.

Bunun birçok nedeni olmakla birlikte, bu konudaki algı yanlışlığı, tüm nedenlerin önüne geçmektedir. Bir diğer ifadeyle, kütüphaneyi kampüs içi yolların kaldırımından daha az önemli/ öncelikli gören zihniyettir, bu sorunun temelinde yatan.

Ülkelerin çok yönlü (araştırma, bilim, kültür, eğitim vb.) gelişmişlik göstergelerinden biri, milli kütüphanelerinin sahip olduğu düzeydir. Bu noktada, Milli Kütüphanemiz için de olumlu ifadeler kullanmak pek mümkün değil.

Tüm kendini yenileme gayretlerine ve geliştirme çalışmalarına rağmen, araştırmalara destek olmaktan ziyade, üniversite öğrencilerinin vize ve final dönemlerinde kışları sıcak, yazları serin ve tüm zamanlarda sessiz çalışma mekânı olmaktan öteye sıçrayamıyor ne yazık ki ulusal kütüphanemiz. Tabii, bir de oldukça ucuz olan kafeteryası nedeniyle buluşma noktası rolü oynadığını da belirtmek gerekir!

Kullanıcılara sorsanız hizmet kalitesi düşük, yeterli hizmet verilmiyor; kütüphanecilere ve diğer kütüphane personeline bakılırsa da, gerçekten araştırma amacıyla kütüphane kullanmaya gelen neredeyse yok gibi.

Tüm bunlar aslında somut bir noktaya işaret ediyor...

Örgün eğitimin hiçbir kademesinde **‘bilgi’** gerçek anlamda **gereksinim olarak algılanmıyor**. Ne sivil, ne de siyasal toplum tarafından.

Çok bilenden ziyade, sınavlara çok iyi hazırlanan ve sınav sistemini “çözen”ler başarılı bir sonuç elde edebiliyor.

Bilgi deryası olan değil, Allah vergisi güzelliği ve yakışıklılığıyla ya da futbol yeteneğiyle öne çıkan “yırıyor”, deyim yerindeyse. Bir şekilde maddi zenginliğe erişilmişse eğer, zaten yırtılmış bir durum söz konusu oluyor.

Yani, Shera’nın “hava”, “su”, “yiyecek” ve “barınma”nın yanına beşinci sırada temel gereksinim olarak koyduğu “bilgi”nin yerini başka şeyler alıyor ülkemizde.

Ve çoğu zaman, bireyin toplumsal yaşamdaki statüsünü belirlemede, **bilgi** değil **-önemli oranda- o şeyler** rol oynuyor.

Shera’nın kulakları çınlasın!

*Okuyup yazanla, okumayıp yazmayan arasındaki fark,
ölülerle diriler arasındaki fark kadardır.*

ARISTOTELES

(Eski Yunan Filozofu ve Bilgini, M.Ö. 384 - M.Ö. 322)

Esas Olan Bilgi mi, Bilgisayar mı?

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü ile Türk Kütüphaneciler Derneği, ortak bir yapım olarak, onlarca yıldır kitaba, kütüphanelere ve dahi okuma alışkanlığı gibi konulara dikkat çekebilmek için Kütüphane Haftası düzenliyor.

Tüm dindarlık, muhafazakârlık, çağdaşlık ve modernlik iddialarına rağmen, kitapla, kütüphaneyle arası iyi olmayan bir toplumda yıllardır bu işi yürütmek oldukça zor ve sıkıcı bir iş olsa gerek. Halkın, siyasilerin, medyanın kısacası bir bütün olarak toplumun ilgisizliğine ve benzeri tüm olumsuzluklara karşın bu işi yıllardır sabırla yapmak takdire şâyan bir durum.

Öyle bir toplum ki, kitap konusu genellikle yasaklamalarla, sansürlerle, toplatılmalarla gündeme geliyor. Ya da daha korkuncu, kimi terör haberleri televizyonlarla topluma sunulurken, yakalananların önündeki masalarda sıra sıra kitapların sergilenmesi örneğinde olduğu gibi, başlı başına bir suç unsuru gibi lanse ediliyor kitap.

Kitap okuyan ve dolayısıyla bilgi düzeyleri yüksek olan, araştıran, sorgulayan, eleştiren ve kısacası herkesle aynı kuldarda istenildiği gibi yürümeyenlerin, o mahkeme senin bu duruşma benim, yazdıkları kitaplar nedeniyle sürüm sürüm

süründürölmeleri de, televizyon kanallarıyla halka sunulan başka bir olumsuz fotoğraf, kitap adına.

Kitabın suç unsuru, kitap okuyanın ise adeta potansiyel suçlu olarak lanse edildiğı -ve genellikle öyle algılandığı- bir durumda, ortaya konulan fotoğrafın kitap, kütüphaneler, kütüphaneciler ve okuma sevdalıları adına ne kadar karanlık olduğu apaçık.

Kitap, dergi gibi bilgi kaynakları bu denli olumsuzluklarla birlikte anılırken, aynı toplumda başka bir komedi yaşanıyor açık gizli, bilinir bilinmez...

Ne mi oluyor? 1990'larla başlayan ve yakın dönemlerde hızını gittikçe artıran bir bilgisayarlaşma rüzgârı esiyor, estiriliyor. Öncelikle kamu ve özel sektör kurumlarında ve gide-rek evlerde...

Bu rüzgârdan kendini koruyabilenlere aşk olsun. Bilgisayar(laşma) lehine öyle bir propaganda ve reklam tacizi var ki, insanlar neredeyse ayıp olmasın türünden bilgisayar alıyor; almayanlar ise, "sen hâlâ almadın mı?" kınamalarına ve alaylarına maruz kalıyor.

Şimdi bir de İnternet komedisi takıldı bu rüzgârın peşine. "Saldırı" yeni bir cephe kazandı. Tüm sakıncaları özellikle örtbas edilerek, toplumsal hayatın tam da göbeğine "olmazsa olmaz bir gereksinim" olarak konuluyor bilgisayar ve dahi İnternet, bu propagandalar aracılığıyla.

Peki, gerçekte durum böyle mi? Yani bilgisayar ve İnternet, özellikle bireysel bazda söylenecek olursa, "olmazsa olmaz bir gereksinim midir?"

Hem evet, hem hayır...

Evet...

Bilgiyi, bilgili olmayı, bilgi üretmeyi ve bilgi tüketmeyi özümsemiş, dolayısıyla bilgi toplumu seviyesine yükselmiş

toplumlar için bilgisayar ve İnternet olmazsa olmaz gereksinimler. Bilgisayarlar, depolama kapasiteleri ve çeşitli kolaylıklarla; İnternet de, bilhassa, her türlü (ses, metin, görüntü) veriyi iletebilme özelliğiyle bilgi toplumu ve bilgi insanları için önemli gereksinimler. İşlerini inanılmaz kolaylaştırıyor bu imkânlar. Ancak şunu tespit etmekte ve altını çizmekte yarar var ki, **bilgi toplumunu bilgisayarlar oluşturmadı.**

Başka bir söyleyişle, bilgisayar ve İnternet ortaya çıktığında, kimi ülkeler bilgi toplumu çağına yükselmedi. Söz konusu toplumlar, tarih boyunca kil tabletlerden ağaç yapraklarına, hayvan derilerine, papirusa, parşömene kadar, bilgiyi üzerinde bulunduran materyale değil, içerdiği bilgiye önem atfettiler. Malzemeyi değil 'bilgi'yi yücelttiler. Matbaanın icadı bile, çok sayıda ve hızlı çoğaltabilmeyi sağlayan teknik boyutuyla değil, bilgi kaynağının daha geniş toplumsal kümelere ulaştırılabilmesine imkân sağladığı için; yani, 'bilgi'yle onu kullanacak bireyin bir araya gelişini hızlandırdığı için değerli kabul edildi. Teknik boyutundan ziyade, sosyal ve kültürel boyutuyla...

Hayır...

Kitapla, dergiyle, gazeteyle ve kütüphaneyle, dolayısıyla 'bilgi'yle barışık olmayan; eğitim denildiğinde, derslik, okul, öğrenci ve diploma sayısı ile tek kitaplı, ezbere dayalı bir tek tipleştirme sistemini anlayan; okul dışında okumayı eziyet ve can sıkıntısı gören; gününü televizyonla geçiren ve yüzyıllar öncesinden kalmış gibi, hayatı sözlü kültüre dayalı olarak süren bireylerin, toplumların ve dolayısıyla ülkelerin gereksinimi değildir bilgisayar ve İnternet. Hele olmazsa olmaz gereksinimi hiç değildir.

Burada kısaca çerçevesi çizilen Türkiye ve benzeri ülkelerde, bilgisayar ve İnternet'ten önce; kitapla, kütüphaneyle, okuma alış-

kanlılığıyla ve bilgi tüketmeyle/ üretmeyle ilgili durumun hızla iyileştirilmesi gerekmektedir. Bilgisayar ve İnternet'in önemi ve yararı tartışılmaz bir durum olmakla birlikte, Türkiye ve benzeri ülkelerde tablo bu kadar kötüdür, ne yazık ki.

Peki, ikinci gruptaki ülkelerde, yani henüz bilgi toplumu olmaktan uzak ülkelerde ne oluyor bilgisayar konusunda...

Oyunlar oynanıyor, CD'lerle ve DVD'lerle film izleniyor ve eğer 'entelektüel' bir eylem sayarsanız, yazı yazılıyor daktilo niyetine. İnternet ile neler yapılıyor dersanız, durum biraz daha iç karartıcı. Çatır çatır chat'leşiliyor sabahlara kadar; hiç tanınmayan ve bilinmeyen ikinci, üçüncü, beşinci kişilerle. Müzik siteleri geziliyor, müzik dosyaları indiriliyor, film izleniyor ve arkadaşlar bulunuyor denizaşırı ülkelerden. Daha da beteri erotik sitelerde "sörf" yapılıyor. Yapılan bir araştırmaya göre, Türkçe arama motorlarında hakkında arama yapılan ilk beş kelimenin dördü, sıkı durun, "seks, sex, erotik, porno". Beşinci kelime mi? "Mp3" yani, müzik.

Demek ki, henüz bilgi toplumu düzeyine yükselememiş ülkelerde de bir şeyler var, bilgisayar ve İnternet adına! Ama yapılanların çoğu bilgi kokmuyor; aksine zevk, sefa ve geyik kokuyor. Yani bu konularda, birçok şeyde olduğu gibi, pazar olmaktan öte, kayda değer bir şey yok.

Durum böyleyken, başta Türkiye olmak üzere, **"esas olan bilgi mi bilgisayar mı?"** sorusu size de anlamlı gelmiyor mu? Cevap süreniz başladı bile...

Kitapseverler ve Kitapsavarlar

Çok okuyan bir toplum olmasak da, “en iyi hediye kitaptır” sözüyle sembolleşmiştir, okumaya ve kitaplara verilen değer.

Bu sözün özüne inandığımız için de, çeşitli vesilelerle kitap hediye ederiz; çocuklarımıza, kardeşlerimize, arkadaşlarımıza, dostlarımıza...

Kendisine kitap hediye edilen kişiler de aynı düşünceye sahipse eğri, katmerli bir sevinç oluşur bir anda.

Tabii ki, bu *olumlu senaryo*...

Kitap hediye etmeyi seven kitapsever bir yanda; hediye olarak kitap almayı seven bir başka kitapsever diğer yandadır, bu olumlu senaryoda.

Üstelik sadece kitabı ücretiyle satın alıp da hediye edenler değildir, “kitapsever” kavramıyla tanımladığımız. Kitap dediğimiz en iyi arkadaş hediye olarak verenler grubuna, kitabın yayıncısı ve yazarını da ekleyebiliriz.

Dolayısıyla, bu durumda biraz daha genişler, kitap hediye eden kitapseverler grubumuz.

Bir de *olumsuz senaryo* var, dillendirilmesi gereken.

Buna göre, yine, “kitap en iyi arkadaşdır” veya “en iyi hediye kitaptır” ifadelerini düstur edinen ve sevdiklerine doğum günü, bayram vb. anlamlı günlerde kitap hediye eden bir kitapsever vardır kalkış noktasında.

Ancak, karşısında bu kez bir kitapsever yoktur, ne yazık ki, alıcı konumunda.

Kitapla başı hiç hoş değildir hediye alıcımızın. En son kitabı öğrencilik yıllarında okumuştur ya da öğrenciyse eğer, kitap denildiğinde aklına gelen sadece ders kitabıdır.

Bu grubun içinde öğrenci de vardır, ev hanımı da; bürokrat da yer alır bu büyük grubun içinde, öğretim üyesi de.

Okuma alışkanlığına sahip olmadıkları için, ellerinde kitap varsa eğer, ya ders kitabıdır ya da görevleri itibariyle zaten araştırmak zorunda oldukları konulara ilişkin kitaplardır, bu kişilerin ellerindeki.

Bunun dışında ellerinde kitap görmeniz hemen hemen imkânsızdır. Yanlışlıkla böyle bir şey olur da, ellerine serbest okumaya yönelik şiir, roman, öykü, deneme ve diğer edebi türlere ait bir kitap geçerse, hızla ve hiç zaman geçirmeden bundan kurtulmanın yollarını ararlar.

Tam bu noktada, kitapseverler ile kitapsavarların karşılaşması söz konusu olur.

Kitapsever, büyük bir heyecanla bir kişiye daha kitap hediye etmenin mutluluğunu yaşar, **kitapsavar** olduğunu bilmediği muhatabına hediyesini uzatırken.

Uzattığı paketi açtığında kitapsavarın gözlerinde kendisinininkine benzer ışıltılar arar, ama nafile. Memnuniyet belirten bir ifade göremediği gibi, *“yine mi kitap kardeşim”* biçiminde bir bakış vardır karşısında, kuru bir teşekkürün eşlik ettiği.

Yine de, şöyle bir kitabın ön kapağını açmayı, birkaç dakika göz gezdirmeyi ve son olarak bir de arka kapağa bakmayı ihmâl etmez kitapsavarımız, istemeyerek de olsa.

Hediye sahibinin gitmesinin ardından kitap savma operasyonu derhal başlar.

Ya hemen elden çıkarmaya çalışılır ya da bir köşeye atılıp toplu ve büyük bir operasyon için “malzeme” biriktirilir.

Kitap savma için de, ya kitapsever olduğu bilinen eş, dost, akraba, arkadaş grubuna yönelir kitapsavarımız ya da etrafındaki herhangi bir kütüphaneye.

Operasyon bittiğinde rahatlar. Çok büyük bir “yük”ten kurtulmuştur. Gönül rahatlığıyla *normal* ve kitapsız hayatına; derslerine, araştırmalarına, televizyonuna ve diğer çok değerli uğraş alanlarına döner; yeni bir kitapsever saldırısına uğramamak için bildiği tüm duaları etmeyi de unutmadan.

Siz hangi gruptansınız acaba?

Kitapsever misiniz, yoksa ***kitapsavar*** mı?

Et Kasaptan, Ekmek Bakkaldan, Kitap da Kitapçıdan

Adına modernlik diyorlar. Medeniyet deniyor, bu yaşama biçimine. Güzellemeler düzülüyor bu yapının adına. Böyle olmalıymış, böyle yaşanmalıymış her şey, denildiğine göre.

Örnek mi? Buyurunuz, modern zamanlardaki alışveriş biçimlerimize bakınız.

Bir markete giriyorsunuz ki, yok yok. Ekmekten elmaya, etten turşuya, ayakkabıdan elbiseye, simitten şemsiyeye... Hatta arabaya kadar, yok yok. Tabak çanak, deterjan, makyaj malzemesi, televizyon, radyo, buzdolabı, çamaşır makinesi... Giyimsiz olur mu? Olmaz elbette. Gömlekler, kravatlar, takım elbiseler, abiyeler, döpiyesler, tayyörler, çoraplar, çamaşırlar. Renk renk, desen desen...

Hepsi ama hepsi burada... Ne ararsanız var.

İş artık o kadar kontrolden çıktı ki, defter kalemi anladık da, kitap bile markette satılır duruma geldi. Limon ile kitap yan yana. Bir eliniz kıvrıcık soğan seçerken, öteki eliniz hemen yanı başınızdaki çok satan bir kitabı karıştırabilir!

Belki en acısı ve kalemin onuruna, kitabın saygınlığına halel getiren, sözün kıymetini yerle bir eden ve dahası hakaret sayılacak bir durum olarak, market arabasının içine tuvalet kâğıdının, kıymanın, elmanın, portakalın, deterjanın, paspasın ve daha bir sürü öteberinin yanına kitabın konuluyor olması. Nihayet, utanmadan sıkılmadan, robotlaşmış kasiyere kitabın da, zerzevat arasında uzatılması.

İyi de ne olmuş, markette de kitap satılırsa! Çok şey.

Çok şey olur, kitabın kitapçada değil de markette (aslında, “tüketim tapınakları” denilmeli) satılmasıyla.

Bir zamanlar mahallelerimizin merkezinde fırın, bakkal, manav ve kasaplarımız vardı. Simit, sokağımızdaki çocuklarımız tarafından, “taze gevrek simidiyeee” şeklinde, adeta maniller düzülerek satılır ve başka çocuklar tarafından sabahları yolları beklenirdi o minik simitçilerin.

Gazeteler, müvezzî denilen dağıtıcılar tarafından, boyna takılan bir malzemenin içinde ve o günün manşeti, “yazıyor, yazıyor, anne katilinin idamını yazıyor; hayırsız evlâdın idamını yazıyor” şeklinde bağırılarak satılırdı. Hatta “yazıyor, yazıyor Almanların gâvur olduğunu yazıyor” diye, gazetesini esprili şekilde satmaya çalışan dağıtıcılar bile vardı.

Eğer çarşıya inilmişse veya iş dönüşü uğranılmışsa, fırından ekmek; kasaptan et ve kıyma; manavdan meyve sebze; bakkaldan yoğurt, tuz, şeker; gazete bayisinden de gazete alınarak, ekmek filesinin içine büyük bir özenle yerleştirilirdi.

Toplumun nabzının attığı bu yaşam noktalarında; fırıncı Ahmet Bey, Bakkal Ali, Manav Osman ile mutlaka üç beş kelâm edilir, hal hatır sorulur, büyük sohbet ille de gazete bayisine saklanırdı. Gazetenin dışında kitap, dergi vb. bilgi ve kültür kaynaklarının da bulunduğu bu mekânlarda, siyasetten ekonomiye, toplumsal olaylardan futbola bir ufuk turu yapılırdı.

Sadece kitap, dergi ve kırtasiye ürünleri satılan kitapçılar da, bu yaşayan, hayat dolu, kanlı canlı kurumlarımızdandı.

Şimdi bakkal, kasap, manav yok ama çok şükür ki, kitapçılar, en azından fiili olarak var. Var ama artık bir zamanlar olduğu gibi rakipsiz değiller. İçinde yaşadığımız dönemde çok güçlü, adeta önüne geleni dümdüz eden bir alışveriş biçimi ve mekânıyla yarışmak durumundalar. Tabii güçleri yeterse!

Kısa adı AVM olan bu alışveriş merkezleri (tüketim tapınakları), onları da yok etmeye ahdetmişler sanki. Uzunca bir

süredir, onlar da birer ikişer, bu nevzuhur mekânlarda yer almaya başladılar, istemeseler bile.

Elbise, ayakkabı, teknoloji ürünü, zerzevat vs. almaya gelmiş insanların, dönüp bakmayacakları köşelerde, boynu bükük şekilde bekliyorlar, modern insanın tapınağı olan AVM'lerde; belki yanılıp da bir gelen olur diye.

Kitap ve kitapçı bari dışarıda kalsın demek gibi bir niyetleri de yok bu iri mekânların, hem de kesinlikle.

Sanki *modern insanın* heyulâ gibi bir mekânın, bir kapısından elleri bomboş girip diğer kapısından arabalar dolusu alışverişle çıkması "farzmuş" gibi, her şeyi ama her şeyi bu tapınaklara yığıyorlar.

Ne yazık ki, kitap da kendisini bu kirli çarkın dişlileri arasından kurtaramıyor.

Oysa yukarıda kısaca resmetmeye çalıştığım mahallede, üstelik hemen her iş (evde, okulda, iş yerinde vs.) elle yapılmaktayken, yaşamaya da zaman kalıyordu. Hem de dolu dolu ve robot gibi de değil, insanca.

Eti kasaptan, ekmeği fırından ya da bakkaldan, meyve sebzeyi manavdan, gazeteyi bayiden, kitabı da kitapçıdan almak kıyameti koparmıyor, işler yarım kalmıyordu.

Bugüne geldiğimizde, hemen her şey otomatikleşmiş durumda. Buzdolabı, çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, süpürge, bilgisayar ve her gün biraz daha artan otomobiller bir yana, otomatik diş fırçaları bile evlerimize yerleşmiş durumda.

Ama her nasıl oluyorsa, aynı zamanda, bir türlü zamanımız yetişmiyor ve sıkça 24 saatin yetmediğinden dem vurup duruyoruz.

İşte bu garip durumun içerisinde, kısaca AVM denilen alışveriş merkezleri (*tapınaklar*), her şeyi bir arada alma imkânı sunarak, zamansızlığımıza bir çırpıda derman oluveriyor!

Ama bir farkla...

Örneğin, içerdikleri çok büyük marketlerin devasa rafları arasında, aradığınızı sormak istediğinizde güler yüzlü bir yardımcı bulamıyor; uzun aramalar sonucunda bulursanız da, ya birkaç saniye içinde robottan alırcasına buz gibi bir cevap alıyor ya da “*ben o reyonda görevli değilim*” cevabıyla başka bir görevli aramaya başlıyorsunuz.

Tüm bu arama çabaları sonrasında arabanızı doldurduğunuzda ise, doğal olarak, öldürücü darbenin vurulduğu kasa önü sahnesine geçiliyor.

Çoğu zaman uzun bir beklemeden sonra sıranız geldiğinde, karşınızda reyon görevlilerini aratmayacak katılıkta, soğuklukta ve duygusuzlukta bir kasa görevlisiyle karşılaşıyorsunuz. Hatta o kadar ki, sadece yürüyen bandın üzerine koyduğunuz ürünlere ve sonrasında uzattığınız para veya kredi kartına bakıyor muhatabınız. Üstelik sizin tüm sıcak yaklaşımınıza ve ses tonunuza rağmen...

Merhaba yok, gülümseme yok, hal hatır sorma hak getire. Siz tüketim mallarını satın alan bir robot, o da bedelini tahsil eden başka bir robot. Duygunun, sevginin, saygının ve dolayısıyla insanın olmadığı mekanik ve robotik bir iletişim.

Gelin bir değişiklik yapalım ve hiç olmazsa canım kitapları, tüketim tapınaklarının ruhsuz ortamından kurtarıp, yine hak ettikleri yer olan kitapçıların özel raflarına koyalım ve oralardan alalım.

Bu çok da zor değil inanın. Yeter ki, olayın vahâmetini görüp, bu değişikliği güçlü bir şekilde talep edelim.

Bilgi Toplumu, Kütüphaneler ve Türkiye

Ülkemizde uzun yıllardan beri Kütüphane Haftası kutlanmaktadır. Kutlamalarda, bir yandan kütüphanecilik alanında uluslararası düzeyde yapılan çalışmalar ve geline nokta tartışılırken, eşzamanlı olarak da, bu noktadaki Türkiye fotoğrafı irdelenmektedir.

Ancak elde edilen sonuçlar, neredeyse, hiç değişmemekte ve ileri ülkelerde kütüphanecilik ve enformasyon alanında yaşanan gelişmelerin, ülkemizde, kısmen ve çok yavaş bir şekilde yankı bulduğu ortaya konulmaktadır.

Bazı kütüphane türleri (halk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri vs.) düşünüldüğünde ise, hemen hiçbir gelişmenin ülkemize yansımadağı rahatlıkla söylenilebilecektir.

Sonuçlar açıkça göstermektedir ki, gelişmiş ülkeler bugün **“bilgi toplumu”** olarak adlandırılırken, ülkemiz bu konuda başarısız bir karneye sahiptir. Kütüphane, enformasyon ve bilgi toplumu bağlamında Türkiye fotoğrafına objektif bir bakış, bu acı gerçeğin anlaşılmasına yetecektir.

Bitirdiğimiz bin yıl, insanlık tarihinin ortaçağını (*önemli bir bölümüyle*), yeniçağını ve yakınçağını kapsamış, ayrıca içinde bulunduğumuz **“bilgi çağı”**nı da yakalayabilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında yapılan araştırmalara ait sonuçların, savaş sonrasında ortaya **“dökülmesiyle”** meydana gelen bilgi patlaması, yeni dönemin hazırlayıcısı ve habercisi

olmuştur. Savaş sonrası dönemde bilgi kaynaklarındaki “korkunç” artış, bunların yeni çalışmalara ışık tutması amacıyla, bir an önce toplanmasını, depolanmasını, belli kurallara göre düzenlenmesini ve en verimli (hız, biçim, bütünlük vs.) şekilde gereksinim duyanlara ulaştırılmasını zorunlu kılmıştır.

Sanayi Devrimi sonrası, özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, çok yoğun şekilde ‘bilgi’ kullanan batılı ülkeler, savaş sonrası dönemde de aynı doğrultuda ilerlemiş ve bilgi patlamasıyla başa çıkmanın yollarını aramışlardır.

Burada bir saptama yapılacak olursa; sözü edilen toplum ve bireyler, okuma yazma bilmekle yetinmeyen; serbest zamanlarını kitap, dergi, gazete vb. okuyarak değerlendiren; okuma eylemine günlük hayatlarında yer veren, dolayısıyla okuma alışkanlığına sahip olan; evlerindeki küçük bir olaydan (sağlık, tamirat vb.), çeşitli konularda merak gidermeye ya da küçük araştırmalara kadar her türlü bilgi gereksinimini özellikle ve öncelikle bilgi kaynaklarından ve bilgi merkezlerinden (kütüphane, enformasyon merkezi, dokümantasyon merkezi, arşiv vb.) gideren bir toplum ve böyle bir toplumun bireyleridir. Bu bireyler ana kucağından anaokuluna, ilköğretimden üniversiteye uzanan süreçte, daimi olarak kütüphaneleri kullanmış, herhangi bir aşamasında ayrıldığı örgün eğitim-öğretimden sonra da, hayatlarının her döneminde yaygın eğitim kurumları olarak kütüphanelerden yararlanmaya devam etmişlerdir.

Tekrar ana konumuzu işleyecek olursak; savaş sırasında ve sonrasındaki araştırmaların sonuçları yeni araştırmalara ışık tutmuş, bunlardan elde edilen bilgilerin hayata geçirilmesi ise, yeni teknolojik ürünler olarak kendisini göstermiştir. İşte, **bilgi çağı** adı verilen, insanoğlunun en son ve en yeni dönemi böyle bir temel üzerine kurulu olarak karşımıza çıkmıştır.

Bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin belirleyici olduğu bu çağ, içerisinde olduğu ve biçimlendirdiği topluma da

bilgi toplumu adını vermiştir. Burada şu nokta kesinlikle gözden kaçırılmamalıdır ki, bu teknolojiler amaç değil araçtır.

Bilgi sektöründe kullanılabildikleri gibi inşaat, sağlık, güvenlik vb. alanda birçok verinin işlenmesinde ve iletilmesinde, sorunların çözümünde, işlerin kolaylaştırılmasında kullanılabilen ve büyük bir yarar sağlayan bu teknolojiler, her şeye rağmen *araç* olmanın üzerinde bir ‘değer’ ifade etmemektedir. Onlara ‘araç’ olmanın ötesinde ‘yüksek’ bir pâyeye vermek, bu gerçeği hiçbir biçimde değiştirmeyecektir.

Bununla birlikte, bu cümleler, söz konusu teknolojinin ve ürünlerin itibarsızlaştırılması anlamında değerlendirilmemelidir. Çünkü burada aslanan, bu teknolojik ürünler değil, getirdikleri ‘kolaylıklar’ ve sağladıkları ‘yarar’dır. Bilgi bağlamında somutlaştırılacak olursa, burada öne çıkan, duyulan bir gereksinim sonucunda bu teknolojik ürünler marifetiyle sağlanacak olan ‘**bilgi**’nin bizatihi kendisi olmaktadır.

Batılı toplumlar bağlamında ve yukarıda yapılan saptamanın ışığında konuya bakıldığında görülmektedir ki, bu toplumu *bilgi çağının toplumu* durumuna getiren, bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin ortaya çıkardığı ürünlerden önce, bu ürünleri var eden bilimsel araştırmaların hayat bulduğu ortam ve bu ortamda bilgiye gereksinim duyulması; aynı zamanda, bilgi toplumu bireylerinin ‘bilgi’yi hayatlarının her alanında herhangi bir düzeydeki **gereksinimlerini** gidermek amacıyla kullanıyor olmalarıdır. Başka bir deyişle, eğer bir öncelik durumu söz konusu olacaksa, bu öncelik, bilgisayar ve iletişim teknolojisi ürünlerinin değil, aksine bunların “yeşerdiği” ortama ait olmalıdır.

Çizilen manzara özetlenecek olursa, bugün bilgi toplumu olarak anılan ve bilgisayar ve iletişim teknolojilerini azamî düzeyde kullanan ülkeler, bu duruma karşın, geleneksel bilgi kurumlarından da (kütüphane, arşiv vb.) asla vazgeçmemiş-

lerdir. Çünkü bu toplum, her dönemde aslolanın araç, değil 'bilgi' olduğu gerçeğini kabul etmiş ve içselleştirilmiştir. Bugün bilgisayar, İnternet vb. biçimde olan "aracın", yarın başka bir X teknolojisi olabileceği, bilgi toplumu olabilmış ülkelerin kabul ettikleri temel doğrulardan biridir.

Bu manzaranın karşısına Türkiye'nin fotoğrafı konulduğunda ise, ne yazık ki, kayda değer bir benzerlikten söz edilememektedir. Ana başlıklarıyla, ülke fotoğrafı şu karelerden oluşmaktadır:

- Ana kucağından üniversite eğitime kadar, eğitim ve öğretimin hiçbir aşamasında kütüphaneye gerçek anlamda ve yeterince/ gereğince yer verilmemektedir.
- Eğitim ve öğretimin hiçbir düzeyinde araştırma faaliyetlerine gerektiği kadar yer verilmemekte ve araştırmaya yönlendirme yapılmamaktadır.
- Araştırmacı, kendisinden korkulan, sorularına cevap verilmek istenilmeyen; mecbur kalındığında da, olabildiğince az ve geçiştirici bilgiler verilmesi gereken, tedirgin edici bir kişi olarak görülmektedir.
- Bilgi'nin ve 'bilgili'nin değerinin olmadığı; bilgili kişinin aydınlatıcı değil, tedirgin edici ve zararlı kişi olarak görüldüğü; topçuluğun, popçuluğun ve paranın 'değer' olduğu bu ülkede, bir profesörün, vasatın üstünde bir futbolcunun tek bir transferde aldığı parayı alabilmesi için 200-300 yıl çalışması gerekmektedir.
- Gelişmiş ülkelerde üniversite kütüphanesinin, üniversitenin 'kalbi' olarak görülmesine karşın, ülkemizde, kütüphaneden önce üniversite kampüsündeki kaldırımları düzeltmek görev bilinmektedir.
- Ülke insanı, genel olarak, bilgiye gereksinim duymakta, nadiren böyle bir gereksinim duyacak olursa

da, bu gereksinimi karşılamak için, bilgi kaynaklarını ve kütüphaneleri/ bilgi merkezlerini değil, kimi *bilgili* kişileri, televizyonu ya da kerametleri kendilerinden menkul sözde hocaları tercih etmektedir.

- Toplumun önemli bilgi kaynaklarından olan gazeteler, ya kendileri çanak-çömlek, ayna, tarak, çorba, makarna dağıtarak hipermarketliğe soyunmakta ya da kendisi benzinliklerde akaryakıtlı eşantiyon olarak verilmektedir. Yani bu ülkede birkaçı dışında gazeteler, salt haber verdikleri için satılamamaktadır.

Kısacası, Türkiye ile bilgi toplumu olmak arasında yerle gök kadar fark söz konusudur. Çünkü bilgi, ekmek gibi, su gibi bir ihtiyaç olarak algılanmamakta, bilgili olmak bir değer ifade etmemekte ve bilgili/ ehliyetli kişiler değil, genelde, “*torpili*” kuvvetli kişiler işbaşına getirilmektedir. Ne gariptir ki, böyle bir ortamda bile, çağdaşıktan, bilgi çağını yakalamaktan ve bilgi toplumu olmaktan söz edilebilmektedir.

Buna karşılık, bilgi toplumuna giden yolun, ilkokullarda bile bilgisayara yer verilmesi ve okullardaki bilgisayar sayılarının artırılmasından geçtiği söylenilmektedir. Bu yolu kat etmek için de, amansız ve akıl almaz bir bilgisayar(laşma) savaşı yaşanmaktadır.

Son olarak, ülkemizdeki bu sorunlara dair ayrıntılı çözüm önerileri sıralamak yerine, ipucu vermeyi yeğleyeceğiz.

Batılı ülkeleri bilgi toplumu durumuna getiren ve etken ülke konumuna yükselten “sihir” odur ki, amaca ulaşmaya yarayan her tür materyal, sadece söz konusu amaca ulaştıran bir araçtır. Dolayısıyla, **bilgi toplumunda aslolan, bilgiyi sağlamaya, düzenlemeye ve sunmaya yarayan araçlar değil, bizzatihi ‘bilgi’nin kendisidir.** Ülkemizde bu gerçek bir an önce içselleştirilerek gereği yapılmazsa, bilgisayarların ve

benzer teknolojik ürünlerin *burularını oynatarak*, bilgi çağında ihtiyaç duyulan ve bilgi toplumunun gereği olan '**bilgi insanı**'nı üretmesi beklenip durulacaktır.

Uygun ortamın sağlanması; örgün ve yaygın eğitim kurumu olarak kütüphanelerin içler acısı durumlarının (personeel, koleksiyon, bütçe yetersizlikleri vs.) bir an önce iyileştirilmesi ve ayrıca, buralarda hizmet vermekte olan, en az dört yıl Kütüphanecilik eğitimi almış kütüphanecilerin özlük haklarının iyileştirilmesinden geçmektedir. Bilinmelidir ki, bilgi toplumu olan ülkelerde, kütüphanecilik hem maddi hem de manevi yönden en ileri mesleklerden biridir.

"Bilgisayar ve İnternet varken, kütüphaneye ne gerek var?" düşüncesinin bağlıları, bunun yanlışlığını anlamak için yüceltikleri bilgisayarlarında bir İnternet gezisine çıkarlarsa eğer, gerçeğin acı yüzüyle karşılaşacaklardır. Modernleşme, çağdaşlaşma ve gelişme hülyaları içinde yüzenler, ülkenin ve Türk toplumunun kendine has şartlarını yok sayarak, hem kendilerine hem de millete kötülük etmektedirler.

Bilgi çağının temel kurumları olan kütüphaneler ve bilgi merkezleri ile buralarda hizmet veren kütüphanecilerin önemini anlamayarak (*veya anlamazdan gelerek*), gerekli maddi ve manevi desteğin verilmemesi; buna karşılık, *"çaya çorbaya bilgisayar"* mantığına sahip olunması, maalesef, Türkiye'nin bilgi çağını da ıskalamasına neden olacaktır.

*"Kitapsız medeniyet, kitapsız ilerleme, kitapsız kal-
kınma olamaz" gibi sözler, söylenmesinden utanılacak
kadar basit hakikatleri ifade eder.
Kitapsız üniversite, kitapsız düşünce, kitapsız iddia...
Hepsi aynı soydan yoksulluklardır.*

Peyami SAFA

(Yazar ve Gazeteci, 1899 - 1961)

Kitap da Zenginleştirir Yaşamı, Okumak da; Bilginize...

Ülkemizde öteden beri kitap, kütüphane vb. olgulara şaşı ba-
kan, bunlarla ilgili olarak, *adamın köpeği ısırması* düzeyinde bir
olay olmazsa iltifat etmeyen bir medya yapısı var ne yazık ki.

Bir televizyon yöneticisinin dediği gibi, örneğin, ya Mili
Kütüphane'de yangın çıkmalı ya da -gerçekten yaşandığı gibi-
adamın biri âşık olduğu kütüphane personelinin kütüphanenin
içinde silahla rehin almalı ki, Türk medyası kütüphanelere ilgi
göstersiz. Buna ilgi göstermek denirse tabii ki.

İşte bu medya, bu konulara yer vermek yerine, öyle şey-
lere yer ve değer verip öne çıkarır ki, sanırsınız sadece o konu-
lar insanımızın ve toplumun gündemindedir ve sadece onlar
olmalıdır. Çünkü ancak onlar hayatını anlamlı kılar bireylerin.

Örneğin, modern ülkelerde yalnızca kütüphanecilerin
değil, yazarından bürokratına, yayıncısından sanatçısına ka-
dar hemen her toplumsal katmandan bireylerin değer verdiği
ve önemli gördüğü derleme konusu, Türk medyasına göre,
"derleme, o da ne?" düzeyindedir.

Derleme, onlar için, aradıkları bir kitabı derleme nüshası
alan kütüphanelerde de bulamadıklarında önemli olmaya
başlar. Ve hiç sıkılmadan oturup, derlemenin ne kadar önemli

olduğunu ve fakat ülkemizde bu konuda büyük bir sorun yaşandığını yazarlar. O da, eğer bir problem yaşarlarsa. “*Nerede bu devlet, hükümetimiz uyuyor mu?*” diye sormayı da ihmâl etmeden”.

Böyle durumlarla karşılaşmadıkları sürece, büyük bir bölümü için çok daha değerli ve önemli konular vardır; kitaptan, kütüphaneden, kültürden ve edebiyattan önce gelen.

Bunun düşünülmesine neden olacak çok sayıda örnekle karşılaşmak mümkün, hemen her gün. Daha çok da hafta sonu ve magazin eklerinde yakalarlar bu tür haberler *avlarını*.

Günlük gazete eklerinden birinde, “*Yaşamınızı zenginleştirecek 60 şey*” başlıklı, neredeyse sayfanın tamamını kaplayan bir yazı dikkatimi çekmişti son birkaç yıl içinde. Merak bu ya, “neymiş, acaba bu yaşamımı zenginleştirecek 60 şey” diyerek bir çırpıda okumuştum yazıyı.

Öyle ya, bilip de yapmazsam, -maâzallah- yaşamımın fakir kalma riski vardı. Birileri çıkıp zahmet etmiş, araştırmış ve milletin yaşamı fakir kalmasın diye, yapılması “şart” olan işleri yazmıştı. Yapılmazsa olmazdı.

Neler yoktu ki, listede...

“*Dolunayda denize girin.*” (Madde 7); “*Loire’da Chateau-Relais turu yapın.*” (Madde 12); “*Bir ağaca salıncak kurun; eski bir otomobil lastiğinden...*” (Madde 14); “*Yılda en az bir kez dağıtın; herkese anlatacak bir dağıtma öykünüz olsun.*” (Madde 15); “*Bermuda giymek yerine paçalarınızı kıvrın.*” (Madde 17); “*Limoncello’yu yazın hayatınızdan çıkarmayın, buzluğunuzda bir şişe bulundurun. İtalyanların bu geleneksel içeceğini kendiniz de yapabilirsiniz.*” (Madde 18); “*Kuaforünüzde birkaç saat geçirin. Manikür, pedikür, cilt bakımı yaptırın.*” (Madde 19); “*Eski berberlere gidin ve jiletsiz usturayla tıraş olun.*” (Madde 20); “*Asmalı Mescit’te dostlarınızla meyhane gecesi yapın. Cankurtaran’daki Sabahattin’de rakı balık deneyin.*” (Madde 23); “*Durusu’da balık yeyin. Plaj dönüşünde Hacı Ömer’de sumaklı*

salata ve balık yeyin." (Madde 28); *"New York'ta tatil yapılmaz diye bilinse de, siz Sunset Beach'de unutulmaz bir tatil geçirebilirsiniz. Deneyin."* (Madde 34); *"Bol vitesli bisiklet alın ve hafta sonu Belgrad Ormanı'nda turlayın."* (Madde 39); *"Yazın rose şarap için."* (Madde 43); *"Bambu ipliğinden yapılmış banyo havlusu ya da bornoz kullanın."* (Madde 46); *"Kişiye özel gömlek diktirin. Özellikle takım elbise giyen biriyseniz, mutlaka sizin ölçülerinize göre dikilmiş gömlekleriniz olsun."* (Madde 47); *"Galata'yı keşfe çıkın, akşamüstü kafede oturup keyif çatın."* (Madde 50); *"Hafta içi Sedef Adası'na gidin. İşten erken kaçın, denize girip Port Sedef'te çam ağaçları arasında yemek yeyin."* (Madde 55); *"Beyaz şarabın içine şeftali dilimi atın. Şampanyaya çilek koymak yerine, beyaz şarap-şeftali ikilisini deneyin..."* (Madde 58); *"Suşiyi bilerek yeyin. Japon lokantasına gittiğinizde, neyin ne olduğunu bile-rek yemenin keyfine varın. Nigiri çiğ balık altında pirinç, sashimi çiğ balık, maki yosuna sarılı rol..."* (Madde 60).

Mutlaka dikkatleri çekmiştir. Önerilerin büyük bir kısmı İstanbul'da yapılabilecek işler. Dolayısıyla İstanbul'da yaşamıyorsanız, yaşamınızın zenginleşme ihtimalinin düşük olduğunu peşinen kabul etmeli veya tez vakitte İstanbul'a göçmelisiniz. Yaşamınızın zenginleşebilmesi için temel şart bu.

Yaşamınızın zenginleşmesinde ikinci önemli şart/ durum, alkolle barışık olma halinizdir. Listede gördüğünüz üzere, epeyce bir iş var, içki içmeden yapamayacağınız. Aksi halde, yaşamınız fakir kalır da, sokağa çıkmaya yüzünüz olmaz!

Aslında yaşam zenginleştirme listesinin tamamını kuşatan üçüncü şart ise, ekonomik zenginlik halidir. Diğer bir ifadeyle, fakirseniz, zaten yaşamınızı zenginleştirmeyi düşünmeye bile hakkınız yok. Zira listedekilerin hemen tamamı varsılığa yaslanmaktadır. Yoksulların yaşamlarını zenginleştirmeye çalışmak gibi bir işe kalkışmaları bile sakıncalıdır. Baksanıza, Türkiye'de yapılacak akçalı işlerle yetinmeyip, *"New York'ta tatil yapılmaz diye bilinse de, siz Sunset Beach'de*

unutulmaz bir tatil geçirebilirsiniz. Deneyin." diye, denizaşırı bir yaşam zenginleştiriciye bile yer verilmiş listede.

Görüldüğü gibi, bireyin yaşamını zenginleştireceği iddiasıyla sıralanan 60 iş/ eylem/ faaliyet arasında, bir tane dahi beyni ve gönlü geliştirmeye ve genişletmeye yönelik seçenek yer almıyor. Hatta bırakın böyle bir seçeneği, tam aksine alkol gibi, öncelikle beyni harap eden bir zararlı, birçok seçeneğin odağında bulunuyor.

Bunca para ve zaman gerektiren şeyi sıralayıp da, söz konusu listeye; *"kısa sürelerle de olsa, her gün mutlaka kitap okuyun"*, *"kitap okumanın verdiği zenginliği keşfedin"*, *"okuduğunuz kitaplar sayesinde gidemediğiniz yerleri görün, yaşamadığımız olaylara tanıklık edin"*, *"mutlaka haftada birkaç saat bile olsa semtinizdeki, ilçenizdeki ya da ilinizdeki halk kütüphanesine gidin ve kitapları, dergileri karıştırın"*, *"günde en az bir gazete okuyun"*, *"okuyarak ufkunuzun ne kadar genişlediğini fark edin"*, *"şiir okumadan geçirdiğiniz bir tek gününüz olmasın"*, *"öykülerin lezzetinden kendinizi mahrum bırakmayın"*, *"bir romanın içinde yaşamının hazzından asla vazgeçmeyin"*, *"yazmaya gayret edin; şiir, roman, öykü ne olursa yazmaya çalışın; en azından anılarınızı yazın"*, *"evinizde mutlaka küçük de olsa bir kitaplık oluşturun"*, *"akşamları belli bir süreyi kitaplığınızda geçirip, elinizde nefis bir Türk kahvesi ya da demleme çay ile kitap okumanın zevkine varın"*, *"okumaktan asla vazgeçmeyin"*, *"günlük yaşamınızda okumaya ve yazmaya mutlaka zaman ayırın"*, *"okudukça algı ve duygu düzeyinizin geliştiğini gözlemlemenin tadına varın"* vb. bir tek önerinin dâhil edilmemesi akıl alır gibi değil.

Sanırsınız, insanın günlük yaşamı sadece bu 60 şey ve benzerlerinden oluşuyor. Gidin, gezin, tozun, yeyin, için, eğlenin, dağıtın, keyfinize bakın. Kısacası lay lay lom...

İşin ilginç ve ibretlik yanı, birey yaşamını zenginleştirici olarak bu 60 "şeyi" sunan medya, cehalet odaklı ve okumama

merkezli olduğuna “karar verdiği” bir olayla (örneğin, suç unsuru içeren) karşılaştığında ya da ajanslar tarafından okuma alışkanlığı, yıllık kitap yayımlanma oranları vb. konularda (özellikle uluslararası boyutu olan) bir haber servis yapıldığında, ülkemizde okuma oranının düşüklüğü ve Türk toplumunda okuma alışkanlığının olmadığına dair haberlere yer vermekten de geri durmaz. Tabii millete, devlete, hükümete çatmayı ve gönderme yapmayı da ihmâl etmeden.

Hem yaşam zenginleştirici diye böyle şeyler sunulur, hem de *niye okumuyoruz?* diye sormaktan geri durulmaz. Sanki kamuoyunu kendileri yönlendirmiyor, halkın gündemini kendileri oluşturmuyormuş gibi. Aslında tüm bu yönlendirmelerin üzerine, ülke insanının ihtiyaç sıralamasında kitabın 235. sırada çıkmasına şaşkırmamak gerekir.

Gazeteci böyle şeyler önerir, televizyoncu diziden başka bir şey bilmez ve günün her saati bilmem kaç kanaldan abur cubur dizi servisi yaparsa; kütüphaneci ne yapsın, eğitimci neylesin. Kitabın önemini, okumanın değerini ve dahi kütüphanelerin eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve serbest zaman okumalarındaki yerini ortaya koyabilmek için, siyasetçi nasıl düzenleme yapsın ve politika geliştirsin.

Ey bu listenin sahibi ve benzer şekilde düşünenler, biliniz ki, bireyin yaşamını zenginleştirecek ve daha “zengin” bireylerden oluşmuş güçlü bir toplum/ millet olma yolunda, bu 60 “şeyden” çok daha değerli *beyin ve gönül odaklı eylemler ve değerler* var. Sizin için haber değeri olmasa bile...

Okumak gibi, yazmak gibi... Şiir gibi, öykü gibi, roman gibi... Gazete gibi, dergi gibi, kitap gibi...

*Başlıca üç çeşit insan vardır;
bilgi sever, ün sever ve para sever.*

PLATON/ ARISTOKLES/ EFLATUN
(Yunan Filozofu, M.Ö. 427 - M.Ö. 347)

Kitap Türk'ün Nesi Olur?

Zaman zaman medyada kitap, kütüphane, korsan yayın, okuma alışkanlığı vb. konularda kitap odaklı haberlere rastlarız. Deyim yerindeyse, cinayet vb. üçüncü sayfa haberleriyle, siyaset ve ekonomi haberleri gibi, her dönemin meşhurları arasından güçlkle sıyrılarak başlarını gösteriverir bu türden haberler.

Kim bilir, ya sayfayı dolduracak haber arayışı sırasında ajans servislerinde rast gelinmiştir bu habere ya da habere konu olayın sorumlusu olan kurum agresif bir halkla ilişkiler çalışması yapmıştır da, böyle "önemsiz" bir haber kendine yer bulabilmiştir; siyaset, ekonomi, magazin ve cinayetlerle meşgul Türk medyasında.

Tabii bu, okuma sevdalısı, kitap âşığı ve okuma alışkanlığının eğitim, bilim ve kültür yaşamındaki yeri ve önemine inananlar için çok acı bir durum doğrusu.

Kitabın, Türk insanının günlük yaşamındaki ya da daha isabetli bir ifadeyle, gönlündeki yerine işaret eden ve yazımıza da konu olan, aşağıdaki haber de bu türden bir haberd.

Çok dolaştı haber İnternet'te. Halen de duruyor ve dolaşıyor. Çok önem veriyoruz ya kitap okumaya, onun için herkes alıntılammış da alıntılammış.

Haberin kaynağı, Bağımsız Eğitimciler Sendikası. Konusu ise, sendikarın araştırma ve geliştirme birimi tarafından hazırlanan “*Türkiye’nin Okuma Alışkanlığı*” adlı rapor.

Rapor, gerçekten, okuma alışkanlığı ve Türkiye bağlamında önemli bilgiler içeriyor olmalı ki¹, sadece haber içeriği bile başlı başına çarpıcı verilere sahip. Tabii, çarpılacak birilerini bulabilirse!

Örneğin, Amerika’da toplumun yüzde 12’si, Japonya’da yüzde 14’ü, İngiltere ve Fransa’da ise yüzde 21’i düzenli kitap okurken, kitap okuma konusunda çoğu Afrika ülkelerinin bile gerisinde kalmış olan **cennet vatanımızda onbin kişide bir (rakamla 1) kişi düzenli kitap okuyormuş.**

“*Kitap okumaya zamanımız yok, ay vallahi vaktimiz olsa okumaz mıyız?*” diye ipe un seren (ve yalnızca kendisini kandıran) Türk halkının ‘beyaz yalanperest’ bireyleri, günde ortalama 5-6 saat televizyon seyrederken, kitap okumaya ise, yılda (*dikkat, günde ya da ayda değil*) sadece 6 saat vakit ayırıyormuş.

7 milyonluk nüfusa sahip, kardeş ülke Azerbaycan’da kitaplar ortalama 100 bin basılıyorken, bu nüfusun on katından fazla olan ağabey konumundaki ülkemizde bu rakam 2-3 bin civarında kalıyormuş. Doğrusu, 500 basanları da bilmiyor değiliz.

Bir Japon yılda ortalama 25, İsviçreli 10, Fransız ise 7 kitap okurken; Birleşmiş Milletler İnsani Gelişim Raporu’nda kitap okuma sıralamasında 86. sırada yer alan Türkiye’de ise, bir Türk ancak 10 yılda 1 kitap okuyormuş.

Amerika Birleşik Devletleri’nde yılda 72 bin kitap basılırken, Rusya’da 58 bin, Japonya’da 42 bin, Fransa’da 27 bin, Türkiye’de ise sadece ve sadece 7 bin kitap basılıyormuş.

¹ Raporun bütününe ilgili sendikadan da ulaşamadığı için, haber içerikleri çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır.

Ne dersiniz, ülkemizde çok az sayıda kitap basıldığı için okunmuyor diyebilir miyiz? "*Topu taca atmak*" deyimi, tam da böyle durumlar için söyleniyor olsa gerek.

Gazete ve dergiler konusunda da karnemiz kırıklarla dolu. Bu konuda da bütünlemedeyiz.

Türkiye’de dergi okuma oranı yalnızca yüzde 4 olarak belirlenmiş. Magazin ve moda dergileri çıkarılırsa, acaba bu oran nerelere düşer, düşünmesi bile kâbus gibi.

İngiltere’nin ortalama günlük gazetelerinden biri olan The Sun, ülkemizdeki gazetelerin toplam tirajı kadar satılıyormuş. Rapor, Türkiye’deki gazete okurlarının yüzde 85’inin yalnızca spor ve magazin sayfalarını okuduğunu belirtiyor ki, bunu tahmin etmek hiç de güç değil.

Birleşmiş Milletler’in yaptırdığı bir araştırmaya göre, kitap için Norveçli 137, Alman 122, Belçikalı ve Avustralyalı 100 dolar, Güney Koreli ise 39 dolar ayırıyormuş. Bu konuda dünya ortalaması 1,3 dolar iken, ülkemizde bir kişi kitaba yılda ancak 0,45 dolar harcıyormuş. Çünkü gelir düzeyimiz çok düşük, yani epeyce yoksuluz ya!

Ancak sadece yoksul değil, epeyce de bilgi fakiriyiz doğrusu. Zira hiçbir ücret ödmeden kütüphanelerden kitapları ödünç alabileceğimizi bir türlü bilemeyiz, öğrenemeyiz ve dahi anlayamayız nedense. Yoksa biliyoruz da, işe yarar düzeyde kütüphane mi bulamıyoruz ülkemizde? Baksanıza, Türkiye’de 1412 halk kütüphanesi olmasına karşın, sadece 400’ü uluslararası standartlara sahipmiş. (*İçinde bulunduğumuz dönemde, halk kütüphanesi sayısının 1114’e gerilediğini de ilâve edelim.*)

Ne var ki, bu bulguların hemen hepsi, ayrıntıda küçük değişiklikler ya da farklar içerse de, önceki araştırmalarda sıkça karşılaşılan bulgular. Fakat önceki araştırmalardan daha farklı olan bir bulgu var ki, çarpılmayana aşk olsun. Diğer bir

ifadeyle, bu veriyle çarpılmayanın çarpılacak organlarında bir sorun var demektir.

Rapordaki o bulguya göre, okuma ve okuma alışkanlığı denildiğinde ilk olarak akıllara gelen materyal olan kitap, bu ülkede yaşayan bireylerin ihtiyaç sıralamasında 235. sırada yer alıyor. Hayır, yanlış okumadınız! Yazıyla, **iki yüz otuz beş**.

Peki, daha önceki sıralarda neler yer alıyor? Başka bir deyişle, nelerdir acaba, kitaptan daha fazla ihtiyaç olarak kabul edilen, yani değerli görülen.

Gıda ve barınma gibi ihtiyaçların önceliği, doğal bir durum. Böyle kabul edileceği çok açık...

Bunların dışında, *"Türk insanının bireysel ihtiyaç sıralamasında kitaptan daha değerli neler var?"* sorusunu, aslında Türk sokağına bakarak cevaplamak mümkün. Otobüs, minibüs gibi toplu taşıma araçları; kafeterya, lokanta vb. mekânlar; parklar, bahçeler ve bilumum zorunlu bekleme alanları izlendiğinde ve genel ifadesiyle, "sokağa" bakıldığında, insanımızın ihtiyaç sıralamasında önceliğinin neler olduğunu birebir görmek mümkün.

Daha ehliyet alma yaşına gelmemişlerde dahi, bir araba sevdasıdır gidiyor. Herkes ama herkes bir şekilde altına bir araba alabilmenin canhıraş mücadelesini veriyor. İki-üç bin liralık olanlardan ikiyüz elli bin liralıklara kadar caddeler, sokaklar araba kaynıyor, tek kelimeyle.

Ve çağın "kaçınılmaz" tutsaklığı olan cep telefonları. Renk renk, desen desen, marka marka... Seç seç al. Parasının hesabını bilmeyenin elinde de var, adeta yiyecek ekmek bulamayacak derecede yoksul olanın elinde de.

Ya dizüstü bilgisayarlara ne demeli. Otobüste, trende, parkta, bahçede, kısacası her yerde... Gören görmeyen, araştırma yapıyor, mesleki çalışmalarını sürdürüyor, yurtiçinden ve dışından meslektaşlarıyla bilimsel iletişim kuruyor zanne-

decek. Değil tabii ki! Varsa da, acaba binde hatta onbinde kaç bu şekilde? Araştırmalar da öyle olmadığını söylüyor, gözlemler de. Çatır çatır chat'leşiliyor, mesajlaşıyor, film izleniyor, sosyal ağlara bağlanılarak alabildiğine sosyalleşiliyor veya hiç yoksa o siteden bu siteye sörf yapılıyor. Onun için olmazsa olmazlarındandır bu araçlar Türk insanının!

Tabii, şimdilerde tabletler dizüstü bilgisayarların tahtını sallamaya başladı. Yani, sadece kitabın yerini ve öncelik sırasını almakla yetinmedi bu nevezur araç-gereçler; birbirlerini de yemeye başladılar, hem de kıyasıya.

Televizyonsuz olur mu? Mümkün mü bu! Türk insanının televizyonsuz yaşayabilmesi neredeyse imkânsız... Ekmeksiz, susuz yaşar da insanımız, televizyonsuz yaşayamaz! Onun içindir ki, şimdilerde pek çok evde iki hatta üçer televizyon olduğunu duyuyor, görüyorum, içim acıya acıya. Dördüncüsünden Allah'a sığınırım! Öyle ki, kuş gagası gibi gazete ve meşrubat büfelerinden, küçücük tuvaletçi kulübelerine kadar inanılmaz bir televizyon istilası altında bugün Türk insanı.

Başka neler yok ki, sokağa bakıldığında, insanımızın kaptan vazgeçse bile ondan vazgeçemeyeceği. Güneş gözlüğünden, çeşit çeşit makyaj malzemelerine; -maalesef ve hâlâ-sigaradan, doğal olarak kibrite; deodoranttan, sakıza...

Yani çakı, çakmak, ayna, tarak...

Görüldüğü gibi, kitaptan çok daha değerli görülerek, ön sıralara konulan pek çok "zarurî/ zorunlu" ihtiyaç maddesi bulmuş vatandaşımız.

Meşhur sorudur...

Tek başına ıssız bir adaya düşecek olsanız, yanınıza hangi üç şeyi almak istersiniz?

Normal bir ihtiyaç sıralamasında bile 235. sıraya lâıyk görülen kitabı, acaba kaç kişi bu ilk üçün içersine dâhil eder dersiniz? Ya da bunu yapacak olan milyonda bir kişiye diğer-

leri hangi gözle bakarlar acaba? Saf mı derler, deli mi, aptal mı, geri zekâlı mı, ot mu? Kim bilir? Ama hemen herkes bilir ki, neredeyse hiç kimsenin yanına alacağı ilk üç şeyin arasına kitap girmez.

Tek başına bir adaya düştüğünde bile sıkıntıdan patlamamak, dilini unutmamak ve konuşma melekesini kaybetmemek için kitap akla gelmedikten sonra; normal yaşamda, yanı televizyonun, sinemanın, cep telefonunun ve ille de bilgisayarın (tabii ki İnternet erişimiyle) egemen olduğu ve kitleleri adeta uyuşturduğu bir ortamda kimin aklına kitap gelir ki? Hele televizyon ve bilgisayarın yanında kola, cips, hamburger vs. yiyecek, içecek ve atıştırmalıklar da varsa.

Böyle bir zevk/ keyif ortamında **kitap Türk'ün nesi olur ki?**
Cevap belli aslında...

Hadi hep birlikte, yüksek sesle ve dürüstçe söyleyelim:
Hiçbir şeyi!

*İlkel/ Yabani uluslar dışında,
her ülke, kitaplar tarafından yönetilir.*

Françoise Marie Arouet VOLTAIRE
(Fransız Yazar, Tarihçi ve Düşünür, 1694 - 1778)

Son Söz

Sözün sonuna geldik.

Kitabın, kütüphanenin, okumanın, okuma alışkanlığının, eğitim-kütüphane ilişkisinin ve benzer konuların önemine -az sayıdaki yazıyla da olsa- işaret etmeye çalıştık.

Devler liginde zirveyi hedefleyen bir ülkenin, bu konularda uzun yıllardır zirvede yer alan ülkelere kıyasla geride kalmasına dair, kelimelerin gücü ve sesiyle düşündük.

Bir kitapla bu büyük sorunlara çözüm bulmak, “hâşâ” haddimize değil. Böyle bir iddiada bulunmaktan da hayâ ederiz. Zira belki kimilerine göre, çok basit gibi görünen bu sorun, içine girildiği andan itibaren iç içe iç içe derinleşerek katmerleşiyor. Yani girift mi girift...

Oysa bu toplum, neredeyse tamamen yakını, ilk emri “Oku” olan bir dinin üyelerinden oluşuyor ve bu üyelikten duyulan memnuniyet her fırsatta dile getiriliyor.

Bu bireyler ki, ataları savaş meydanlarına bile at sırtında kitap taşımış, okumuş, şiir yazmış, beste yapmış ve o toplum ki, tüm tarihi boyunca yazıya hürmeten kâğıt bile kıymet görmüş, düştüğü yerden kaldırılmış.

İşte böyle bir kültürün torunlarının, bugün kitap, kütüphane, okuma vb. unsurlardan/ olgulardan bu denli uzak olma-

sı anlaşılır ve açıklanabilir gibi değil. Onun için karmaşık mı karmaşık diyoruz.

Bununla birlikte, biraz daha içerilere sokularak somut olaylar üzerinden bakıldığında, durumu biraz olsun anlaşılır kılacak manzaralarla karşılaşmak da mümkün.

Bu toplum ki, genç bireyleri topçu, popçu ya da manken olarak bir an önce köşeyi dönme ve “yırtma” peşinde; medyası, eğer birbirinin tekrarı haberleri saymazsak, magazin peşinde; siyasetçisi ise, *-kaideleri bozmayan istisnalar dışında-* günü kurtarma derdinde.

Bir ülke düşünün ki, sokaktaki adamdan siyasetçisine kadar, ‘bilgi toplumu’ndan ‘bilgisayar toplumu’nu anlıyor olsun. Dolayısıyla bilgisayar sayısını artırmanın, bilgi toplumuna yükselmenin yeter şartı olduğunu zannetsin. ‘Bilgi’nin değil, onu işleyen, depolayan ve ileten bilgisayarın aslolduğuna inansın.

Kitap denilen bilgi, kültür ve eğitim taşıyıcı ürünler, bu ülke bireylerinin ihtiyaç sıralamasında 235. sırada yer alsın.

Bir ülke düşünün ki, birçok iş, 2012 yılında dahi sözlü kültür *-sora sora-* ve deneme yanılma yöntemleriyle halledilmeye çalışılsın.

Kütüphane denildiğinde, sıkıcı mekânlar; kütüphaneci denildiğinde de, kitapların tozlarını alarak raflara dizen asık suratlı, gözlüklü ve topuz saçlı kadınlar akla gelsin. Kitap denildiğinde ise, en iyi niyetli yaklaşımla bile, ders kitabı ya da olumsuz anlamda, *-televizyon haberlerinde kimi zaman sunulduğu gibi-* bir suç unsuru zihinlerde belirsin.

Uluslararası arenada liderliğe soyunan bir ülke düşünün ki, gelişmiş dünyada onlarca yıldır, *“halk üniversitesi”* unvanıyla taçlandırılan halk kütüphaneleri, devletin sırtında bir yükümüşçesine yerel yönetimlere *“yıkılmaya”* çalışılsın. Bunun

için koca koca adamlar, hem de hiç sıkılmadan, oturup mevzuat oluşturmaya çalışsın.

Okul kütüphanelerinin, öğrenciler ve veliler bir yana, öğretmen ve okul idarecilerinin bile umurunda olmadığı, *adı var kendi yok kütüphaneler* şeklinde olduğu bir ülke düşünün.

O ülke ki, ulusal yayın yapan 35-40 gazete bir günde toplamda beş milyon tiraja dahi ulaşmasın. Üstelik verdiği çok sayı ve türdeki promosyona rağmen.

Anneler çocuklarını kitapla, dergiyle, 'bilgi'yle büyütmek yerine, televizyon denen "postmodern anne"nin kucağına ve merhametsizliğine terk etmiş olsun. Ve o ülkede, çocukları anneler değil, televizyonlar emzirsın, çeşit çeşit zehirlerle.

Bir ülke düşünün ki, kimi üniversite rektörleri, kampüs içi yol kaldırımlarının yapılmasını, üniversitenin kütüphanesinden daha öncelikli bir iş olarak kabul ediyor olsun.

Mahkemelerdeki iyi niyetli bazı hâkimler, hafif suçluları cezalandırmak için kitap okuma eylemini ceza olarak versin; mahkûm olan ise, *"kitap okumak delikanlıyı bozar, ne olur bana da adam gibi ceza verin"* diye o hâkimlere yalvarsın.

Bir toplum ki, *"en iyi hediye kitaptır"* diye sıkça söylenilse de, kitap hediye etmek bir yana, hediye kitap alanlar bu hediyelerden son hızla kurtulmaya çalışsın.

Kütüphanecilik denildiğinde akla bir şey gelmediği için, o ülke ve toplumda, kütüphaneler, herkesin çalışabileceği ve herkesin her işi yapabileceği sürgün yerleri olarak algılsın.

O toplum ki, *"ben de okumak istiyorum ama zamanım yok"* yalanına sığınanlar, günde ortalama altı saat televizyon izliyor olsun.

Böyle bir ülke, acımasız bir rekabetin yaşandığı uluslararası devler liginde nasıl yer alır, muhtaç ülkelere nasıl el uzatır ve lider ülkeler konumuna nasıl yükselir?

Ve böyle bir toplum nasıl bilgi toplumu olur da, diğer toplumlara örneklik teşkil eder; eğitim, bilim, kültür, sanat, edebiyat ve sair alanlarda?

Peki, böyle bir ülkede demokrasi ve özgürlük olur mu? Araştırma-geliştirme, bilim ve buluşlar olur mu? Olursa, ne oranda olur?

Ve kitabın ihtiyaç sıralamasında ancak 235. sırayı alabilirdiği bir ülkede; yüksek potansiyeli olanlar, beyinlerini, kendilerini geliştirebilecekleri ülkelere göçürmez de ne yaparlar?

Nasıl olur da, siyaset yirmi birinci yüzyılı yaşadığımız bugün dahi, "bilgi odaklı" değil, kasaba siyasetçisi mantığıyla ve "kara düzen" yapılabilir?

Nihayet, "*deprem bu ülkenin kaderidir*" diyerek, adeta bağırarak çağıra gelen depremlere karşı **bilgi odaklı çözümler** geliştirmek yerine; nasıl olur da ve ne yüzle, etkili ve yetkililer hâlâ ve hâlâ sadece meydana gelen depremlerin yaralarını sarmakla yetinir ve lider ülke potansiyeline rağmen, bütün bir halkı **bilgisizlik depreminin** acımasız kollarına bırakabilir, yeni bir deprem olana kadar:

Aslında tüm bu soruları bir yana bırakarak, geliniz sadece, "*çoğunluğu, kitabın ve okumanın yüceltiği bir kültürden gelen bu coğrafyanın insanı, nasıl olur da, kitaba ihtiyaçları arasında 235. sırayı lâyük görebilir?*" sorusu üzerine düşünelim.

Bu acı sorunun objektif cevaplarını bulabilirsek, ülkenin pek çok problemini kolayca çözebiliriz gibi geliyor bana.

Katılır mısınız bu görüşe?

Türk'ün Okuma İle İmtihanı

“Kitapsızlar”

Erol Yılmaz

Bir ülke düşünün ki, sokaktaki adamdan siyasetçisine kadar, **‘bilgi toplumu’**ndan **‘bilgisayar toplumu’**nu anlıyor olsun.

Kütüphane denildiğinde, sıkıcı mekânlar; **kütüphaneci** denildiğinde, kitapların tozlarını alarak raflara dizen asık suratlı, gözlüklü ve topuz saçlı kadınlar; **kitap** denildiğinde ise, iyi niyetli yaklaşımla, ders kitabı ya da olumsuz anlamda, suç unsuru akla gelsin.

Gelişmiş dünyada, **“halk üniversitesi”** unvanıyla **halk kütüphanelerinin**, devletin sırtında yüklenmiş yönetimlere **“yıkılmaya”** çalışıldığı; **okul kütüphanesi** var kendi yok kütüphaneler şeklinde olduğu; **üniversite kütüphanelerinin** ise, kampüs içi yol kaldırımlarından da kabul edildiği bir ülke düşünün.

O ülke ki, **“ben de okumak istiyorum ama zamanım yok”** diye sığınan insanları, günde ortalama altı saat telefonla meşgul olsun.

.....

Böyle bir ülke, acımasız bir rekabetin yaşandığı bir devler liginde nasıl yer alır ve lider ülke konumuna gelir?



www.phoenixyayinevi.com

